

T.C.  
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞAN ANNELERİN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARINDA ANNE  
TUTUMLARININ YIKICI DAVRANIŞLAR ÜZERİNE ETKİSİNİN  
İNCELENMESİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI  
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan  
Gamze AKDENİZ

Tez Danışmanı  
Doç.Dr. Mustafa Kayhan BAHALI

İSTANBUL – 2020



## TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Gamze AKDENİZ
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Çalışan Annelerin Okul Öncesi Çocuklarında Anne Tutumlarının Yıkıcı Davranışlar Üzerine Etkisinin İncelenmesi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Psikoloji Anabilim Dalı
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 24/06/2020
- SAYFA SAYISI** : 108
- TEZ DANIŞMANLARI** : Doç.Dr. Mustafa Kayhan BAHALI
- DİZİN TERİMLERİ** : Çalışan Anne, Okul Öncesi, Anne Tutumu, Yıkıcı Davranışlar
- TÜRKÇE ÖZET** : Çocuğu okul öncesi kurumda eğitim gören çalışan ve çalışmayan annelerin tutumlarının, çocuklardaki yıkıcı davranışlara etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, Sosyo Demografik Bilgi Formu, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ve Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranış Bozuklukları Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Annelerin çalışma durumunun, tutumlara ve çocuktaki yıkıcı davranışlara etkisi arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Annenin eğitim düzeyi arttıkça, olumsuz tutumları azalmaktadır. Ayrıca çok çocuk sayısına sahip annelerde olumsuz tutumlar görülmektedir.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne  
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Gamze AKDENİZ

T.C.  
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞAN ANNELERİN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARINDA ANNE  
TUTUMLARININ YIKICI DAVRANIŞLAR ÜZERİNE ETKİSİNİN  
İNCELENMESİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI  
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan  
Gamze AKDENİZ

Tez Danışmanı  
Doç.Dr. Mustafa Kayhan BAHALI

İSTANBUL – 2020

## BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Gamze AKDENİZ

.../.../2020



T.C  
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Gamze AKDENİZ'in "**Çalışan Annelerin Okul Öncesi Çocuklarında Anne Tutumlarının Yıkıcı Davranışlar Üzerine Etkisinin İncelenmesi**" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan \_\_\_\_\_  
Doç. Dr. Mustafa Kayhan  
BAHALI  
(Danışman)

Üye \_\_\_\_\_  
Dr. Öğr. Üyesi Erkal  
ERZİNCAN

Üye \_\_\_\_\_  
Doç. Dr. Ali Güven  
KILIÇOĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

... / ... / 2020

Prof. Dr. İzzet Gümüş  
Enstitü Müdürü

## ÖZET

Annenin, iş hayatındaki yoğunluğu ve stresi çocuklarına karşı tutumlarını etkileyebilmektedir. Bu yüzden de çalışan ve çalışmayan annelerin tutumlarında da bir farklılık olduğu ve bu tutumların farklılığının çocukta bazı davranış değişikliklerine neden olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, çocuğu okul öncesi kurumda eğitimine devam eden hem çalışan hem de çalışmayan annelerin, çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuklardaki yıkıcı davranışlara etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

İstanbul ilinin Ataşehir ilçesinde yaşamakta olan ve çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çalışan 57, çalışmayan 52 olmak üzere toplam 109 anne ve çocuğu araştırmının örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada, Sosyo Demografik Bilgi Formu, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) ve Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranış Bozuklukları Değerlendirme Ölçeği (OÖYD) kullanılmıştır. Katılımcılara uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler, IBM SPSS Statistics 25 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Annelerin çalışma durumu, tutum ölçeğinin alt boyutları ve çocuktaki yıkıcı davranış bozuklukları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Annenin tutumları ve yıkıcı davranışlar arasında bir ilişki saptanamamıştır. Annelerin yalnızca aşırı koruyucu annelik tutumu ve sıkı disiplin tutumu, anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Çocuktaki yıkıcı davranış bozuklukları puanı, annenin çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Ancak annenin yalnızca sıkı disiplin ve aşırı koruyucu annelik tutumu, çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Tek çocuğu olan annelerin 2 ve daha fazla çocuğu olanlara göre tutum puanları daha düşük çıkmıştır.

Annelerin çalışma durumunun, tutumlara ve çocuktaki yıkıcı davranışlara etkisi arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Annenin eğitim düzeyi arttıkça, olumsuz tutumları azalmaktadır. Ayrıca çok çocuk sayısına sahip annelerde olumsuz tutumlar görülmektedir. Ebeveynlere; çocuk sayısı ve bakımı konusunda eğitim verilmesi yararlı olabilir. Çocuk sayısı fazla olan ailelerde, annelere çocuklarıyla ilişkilerine yönelik yapılacak sosyal-psikolojik çalışmalar olumlu tutumlar geliştirmelerine yardımcı olabilir.

**Anahtar kelimeler:** Çalışan Anne, Çocuk, Ebeveyn Tutumu, Okul Öncesi, Yıkıcı Davranış.

## SUMMARY

The mother's intensity and stress in her work life can affect her attitudes towards her children. For this reason, it should be considered that there is a difference in the attitudes of working and non-working mothers, and the difference of these attitudes may cause the causes of some behaviors in the child.

In this study, it was aimed to investigate the effects of both working and non-working mothers, whose children continue their education in pre-school institutions, on the effects of child-rearing attitudes on destructive behaviors in children.

The sample of the study consisted of 109 mothers and children, 57 working and 52 non-working, who live in Ataşehir district of Istanbul province and whose children continue to pre-school education institutions. In the research, Socio Demographic Information Form, The Parental Attitude Research Instrument (PARI) and Ercan Pre-School Destructive Behavioral Disorders Scale were used in the study. The data obtained from the scales applied to the participants were analyzed using the IBM SPSS Statistics 25 program.

No significant difference was found between the working status of the mothers, the sub-dimensions of the attitude scale and the destructive behavioral disorders in the child. No relation was found between mother's attitudes and destructive behavior. Only mothers' overprotective mothering attitude and strict discipline attitude differ significantly according to the mother education level variable. The score of destructive behavioral disorders in the child does not differ according to the mother's child variable. However, only the strict discipline and overprotective mothering attitude of the mother differs significantly according to the number of children. Mothers with only one child had lower attitude scores than those with 2 or more children.

No significant difference was found in the effect of mothers' working status on attitudes and destructive behavior in the child. As the mother's education level increases, her negative attitudes decrease. In addition, negative attitudes are observed in mothers with many children. Parents; number of children and care can be helpful. In families with a large number of children, social-psychological studies to be done to mothers regarding their relationships with their children can help them develop positive attitudes.

**Key Words:** Child, Destructive Behavior, Parental Attitude, Pre-school, Working Mother.



# İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET.....	I
SUMMARY .....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ .....	VII
TABLolar LİSTESİ .....	VIII
EKLER LİSTESİ.....	VIII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM .....	3
ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ.....	3
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI .....	3
1.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ .....	3
1.2.1. Araştırmanın Alt Problemleri .....	3
1.2.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ .....	5
1.4. SAYILTILAR.....	5
1.5. SINIRLILIKLAR .....	6
1.6. TANIMLAR .....	6
İKİNCİ BÖLÜM.....	8
KURAMSAL ÇERÇEVE .....	8
2.1. AİLE .....	8
2.2. AİLE HAYATI .....	9
2.3. ÇALIŞMA HAYATI.....	12
2.3.1. Çalışma Hayatı ve Kadın .....	12
2.3.2. Çalışma Hayatının Anneler Üzerindeki Etkileri .....	14
2.3.3. Çalışma Hayatının Çocuklar Üzerine Etkileri .....	17
2.4. EBEVEYNLİK TUTUMLARI.....	18
2.4.1. Demokratik Tutum.....	19
2.4.2. Mükemmeliyetçi Tutum .....	20

2.4.3.	Aşırı Koruyucu Tutum .....	21
2.4.4.	Aşırı Hoşgörülü Tutum .....	22
2.4.5.	Bakıcı Otoriter Tutum .....	23
2.4.6.	Dengesiz Kararsız Tutum .....	24
2.4.7.	İlgisiz-İhmalkar Tutum .....	25
2.4.8.	Diğer Tutumlar .....	26
2.5.	OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARDA GÖRÜLEN YIKICI DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI .....	27
2.5.1.	Karşıt Olma-Karşıt Gelme Bozukluğu .....	29
2.5.2.	Davranım Bozukluğu .....	31
2.5.3.	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu .....	34
<b>ÜÇÜNCÜ BÖLÜM .....</b>		<b>38</b>
<b>ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ .....</b>		<b>38</b>
3.1.	ARAŞTIRMANIN DESENİ .....	38
3.2.	ÇALIŞMA GRUBU (EVREN VE ÖRNEKLEM) .....	38
3.3.	ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI .....	38
3.4.	ARAŞTIRMA VERİ TOPLAMA ARAÇLARI .....	39
3.4.1.	Sosyo Demografik Bilgi Formu .....	39
3.3.2.	Pari Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği .....	39
3.3.3.	Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranış Bozuklukları Değerlendirme Ölçeği .....	40
3.4.	VERİLERİN ANALİZİ .....	40
<b>DÖRDÜNCÜ BÖLÜM .....</b>		<b>42</b>
<b>BULGULAR .....</b>		<b>42</b>
4.1.	DEMOGRAFİK VERİLERİN BULGULARI .....	42
4.1.1.	Annenin Yaşı Değişkeni Bulguları .....	42
4.1.2.	Annenin Medeni Durumu Değişkeni Bulguları .....	42
4.1.3.	Annenin Eğitim Düzeyi Değişkeni Bulguları .....	43
4.1.4.	Annenin Çocuk Sayısı Değişkeni Bulguları .....	44
4.1.5.	Çocuğun Cinsiyeti Değişkeni Bulguları .....	44
4.1.6.	Çocuğun Doğum Yılı Değişkeni Bulguları .....	45
4.2.	ÖLÇEKLERİN BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLERİ .....	45
4.2.1.	Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Tutumları ve Çocuktaki Yıkıcı Davranış Puanları Bulguları .....	45
4.2.2.	Anne Tutumlarının ve Çocuktaki Yıkıcı Davranış Puanlarının Karşılaştırılması Bulguları .....	47
4.3.	ÖLÇEKLERİN KATEGORİK DEĞİŞKENLERE GÖRE FARKLILAŞMASI .....	50
4.4.	BASİT DOĞRUSAL (LİNEER) REGRESYON MODELLERİ BULGULARI .....	56
<b>BEŞİNCİ BÖLÜM .....</b>		<b>60</b>
<b>TARTIŞMA .....</b>		<b>60</b>

<b>SONUÇ ve ÖNERİLER .....</b>	<b>66</b>
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>68</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>-</b>



## KISALTMALAR LİSTESİ

**A.g.e.:** Adı Geçen Eser

**DEHB:** Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

**DSM:** Diaognostic Statistical Manual- Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı

**KOKGB:** Karşıt Olma-Karşıt Gelme Bozukluğu

**OÖYD:** Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranış Bozukluğu Ölçeği

**PARI:** Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

**SPSS:** Statistical Package For Social Sciences



## TABLolar LİSTESİ

### SAYFA

<b>Tablo 1</b> Katılımcı Annelerin Yaş Aralıklarının Dağılımı .....	42
<b>Tablo 2</b> Çalışmaya Alınan Annelerin Medeni Durum Dağılımı .....	43
<b>Tablo 3</b> Annelerin Eğitim Düzeylerinin Dağılımı.....	43
<b>Tablo 4</b> Katılımcıların Çocuk Sayısı Dağılımı .....	44
<b>Tablo 5</b> Çalışmaya Alınan Çocukların Cinsiyet Dağılımı.....	45
<b>Tablo 6</b> Çalışmaya Alınan Katılımcıların Doğum Yılı Dağılımları .....	45
<b>Tablo 7</b> Çalışmaya Alınan Katılımcıların Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) Alt Boyutlarının ve Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranışlar Ölçeğine Ait Betimleyici İstatistikleri .....	46
<b>Tablo 8</b> Ölçeklerin Çalışan Grupta Birbiriyle Olan İlişkisine Dair Pearson Korelasyon Analizi.....	488
<b>Tablo 9</b> Ölçeklerin Çalışmayan Grupta Birbiriyle Olan İlişkisine Dair Pearson Korelasyon Analizi .....	49
<b>Tablo 10</b> OÖYD ve PARI Toplam Puan ve Alt Boyutlarının Anne Eğitim Düzeyi ve Çalışma Durumu Değişkenlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin İki Yönlü ANOVA Testi Sonuçları.....	51
<b>Tablo 11</b> OÖYD ve PARI Toplam Puan ve Alt Boyutlarının Çocuk Sayısı ve Çalışma Durumu Değişkenlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin İki Yönlü ANOVA Testi Sonuçları .....	53
<b>Tablo 12</b> OÖYD ve PARI Toplam Puan ve Alt Boyutlarının Çocuğun Cinsiyeti ve Çalışma Durumu Değişkenlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin İki Yönlü ANOVA Testi Sonuçları.....	55
<b>Tablo 13</b> OÖYD Toplam Puanlarının Çalışan Anne Grubunda İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal (lineer) Regresyon Analizi Bulguları .....	57
<b>Tablo 14</b> OÖYD Toplam Puanlarının Çalışmayan Anne Grubunda İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal (lineer) Regresyon Analizi Bulguları .....	58

## EKLER LİSTESİ

**EK-A** Sosyo Demografik Bilgi Formu

**EK-B** Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği

**EK-C** Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranış Bozuklukları Değerlendirme Ölçeği

**EK-D** Etik Kurul Karar Örneği



## ÖNSÖZ

Tezimin konu belirlemesinden, teslimine kadar olan süreçte benden desteğini ve deneyimlerini esirgemeyen danışman hocam, Doç. Dr. Mustafa Kayhan Bahalı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim-öğretim hayatım boyunca benden maddi ve manevi hiçbir desteğini esirgemeyen anne ve babama çok teşekkür ederim. Bunun yanı sıra beni motive eden ve yönlendiren ablam Merve ve eşi Kürşat Şimşek'e teşekkür ediyorum. Ayrıca başarabileceğime inandıran arkadaşlarım Yasin, Ayşegül, Kübra, Nilay, Funda ve Fatmanur'a da teşekkür ederim.

Veri toplamamda yardımcı olan, Yeni Dünyalar Anaokulu kurucusu Hakan Cengiz'e ve tüm annelere teşekkürü borç bilirim.

Bu araştırmayı sevgili yeğenim Zeynep'e ithaf ediyorum

## GİRİŞ

Çocuk doğduğu andan itibaren, ev ve aile yaşamı çocuğun hayatında çok önemli yer tutar. Çocuklar kendi davranışlarını şekillendirirken, öğrenme ailede başladığından ailelerini rol model olarak alırlar. Anne-baba-çocuk etkileşiminde sağlıklı bir iletişim varsa, bu durum çocuğun ileriki yaşantısını da olumlu etkileyecektir.<sup>1</sup>

Sanayi Devrimine kadar, ev ekonomisi yalnızca erkeğe aitti. Sanayi Devrimi'nden sonra yalnızca erkeklerin çalışması ev ekonomisinde yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu yüzden de kadınlar da iş yaşamına dahil olmuşlardır. Kadının iş hayatındaki faallığının artması devrim olarak nitelendirilmektedir.<sup>2</sup>

Annelerin çalışma saatleri ve günleri arttıkça, çocukların bakımını üstlenecek kimseyi bulamayan ya da iyi bir eğitim almasını isteyen ebeveynler kreşlere ve gündüz bakım evlerine yönelmiştir. Ancak okul öncesi eğitim sadece çalışan değil, çalışmayan annelerin çocuklarında ve her yaş grup, her kesimden insanlar için önemlidir. Özetle, bütün çocukların eğitime ihtiyacı vardır.<sup>3</sup>

Yapılan araştırmalarda, çalışan annelerin yaşadığı zorluklara değinilmiştir. Anneler iş yerlerinde kendilerini baskıda hissedip, eve geldiklerinde de evin işleri nedeniyle iş-yaşam dengesini kurmakta zorluk yaşamaktadırlar.<sup>4</sup> Kadınların çalışma saatleri ya da gelirleri farklılık gösterse de birincil sorumluluğu genelde ev işleri olmuştur. İş-yaşam dengesi anneden, anneye değişmektedir. Dengeyi kuramayan bazı çalışan annelerin çocuklarına ve diğer aile bireyelerine karşı tutumları olumsuz etkilenmektedir.<sup>5</sup>

Bireyler, aynı toplum hatta aynı ailede yetişseler bile aldıkları eğitim dolayısıyla ya da çevre koşulları nedeniyle çocuklarına karşı tutumları farklılık gösterebilmektedir. Yapılan çalışmalarda, anne ve babalarının eğitim seviyesinin tutumları üzerinde etkisi

---

<sup>1</sup> Lea Bornstein and Bornstein March H., "Parenting Styles and Child Social Development", *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 2007, s. 1-4.

<sup>2</sup> Gosta Esping Andersen, *Incomplete Revolution: Adapting to Women's New Roles*, Polity Press, 2009.

<sup>3</sup> Müzeyyen Sevinç, "Okul Öncesi Eğitim Alan Çocuklarının Annelerinin Okuldan Beklentileri", *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2006, Cilt: 13, s. 218-225.

<sup>4</sup> Alicia G. Dugan and Janet L. Barnes-Farrell, "Working Mothers' Second Shift, Personal Resources, and Self-Care. Community", *Work & Family*, 2020, Cilt: 23(1), s. 62-79.

<sup>5</sup> Heather Kelley vd., "Working Moms: Motherhood Penalty or Motherhood Return?", *The Journal of Academic Librarianship*, 2020, Cilt: 46(1), s.1-7.



olduğu bulunmuştur. Ailelerin eğitim seviyesi arttikça, çocuklarına karşı daha demokratik, güven verici ve paylaşımcı tutumla yaklaştıkları görölmüştür.<sup>6</sup>

Anne ve babaların tutum farklılıkları, çocukların davranışlarında belirgin değişimlere sebep olmaktadır. Çocuklarına karşı tutumları, çocuğun hayatını olumlu ya da olumsuz etkileyeceğinden, çocuğun o davranışları rol model alacağından ebeveynlerin tutumlarında daha dikkatli olması gerekmektedir.<sup>7</sup>

Yapılan araştırmalarda, anne ve babaların olumsuz tutumlarının çocuk üzerinde yıkıcı davranış bozukluklarına sebep olduğu bulunmuştur.<sup>8</sup>



---

<sup>6</sup> Gelengöl Haktanır vd., "Çalışan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları", *Eğitim ve Bilim*, 1998, Cilt: 22(109).

<sup>7</sup> Erhan Alabay, "Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin Ebeveynlik Tutumlarının İncelenmesi", *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2017, Cilt: 1(2), s. 156-174.

<sup>8</sup> Shahla Alizadeh vd., "Relationship Between Parenting Style and Children's Behavior Problems", *Asian Social Science*, 2011, Cilt: 7(12), s. 195-200.

# BİRİNCİ BÖLÜM

## ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

### 1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, çocuğu okul öncesi kurumda eğitimine devam eden hem çalışan hem de çalışmayan annelerin, çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuklardaki yıkıcı davranışlara etkisinin incelenmesidir.

### 1.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Ebeveynlerin iş hayatındaki faallığının artması, çocukların bakım veren bireyinin değişmesine sebep olmaktadır. Bu da çocukların okul öncesi kurumlarda günün büyük bir bölümünü geçirmesini sağlamaktadır. Ailenin, iş hayatındaki yoğunluğu ve stresi tutumlarını etkilemektedir. Bu tutumların farklılığı ise çocukta bazı davranış değişikliklerine neden olabilmektedir. Özellikle de yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Çalışan ve çalışmayan ebeveynlerin tutumlarında da bir farklılık olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın problemi, " Çalışan ve çalışmayan ebeveynlerin tutumlarının okul öncesi çocuklarındaki yıkıcı davranışlar üzerindeki etkisinde bir farklılık var mıdır?"dır.

#### 1.2.1. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Annelerin çalışma durumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi var mıdır?
2. Annelerin tutumlarının, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi var mıdır?
3. Annenin çalışma durumunun, aşırı koruyucu tutumu üzerinde etkisi var mıdır?
4. Annenin çalışma durumunun, demokratik tutumu üzerinde etkisi var mıdır?
5. Annenin çalışma durumunun, annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi tutumu üzerinde etkisi var mıdır?
6. Annenin çalışma durumunun, karı-koca geçimsizliği tutumu üzerinde etkisi var mıdır?
7. Annenin çalışma durumunun, sıkı disiplin tutumu üzerinde etkisi var mıdır?
8. Annenin aşırı koruyucu tutumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi var mıdır?
9. Annenin demokratik tutumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi var mıdır?

10. Annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi tutumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi var mıdır?
11. Annenin karı-koca geçimsizliği tutumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi var mıdır?
12. Annenin sıkı disiplin tutumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi var mıdır?
13. Annenin eğitim düzeyinin, tutumları üzerinde bir etkisi var mıdır?
14. Annenin eğitim düzeyinin, çocuktaki yıkıcı davranışlar üzerinde bir etkisi var mıdır?
15. Çocukların cinsiyetinin, anne tutumları ve yıkıcı davranışları üzerinde etkisi var mıdır?
16. Annenin çocuk sayısının, annenin tutumuna ve çocuktaki yıkıcı davranışlara etkisi var mıdır?
17. Annenin yaşının, tutumuna ve çocuktaki yıkıcı davranışlara etkisi var mıdır?

### **1.2.2. Araştırmanın Hipotezleri**

H0: Annelerin çalışma durumunun ve tutumlarının, çocuktaki yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi yoktur.

H1: Annelerin çalışma durumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi vardır.

H2: Annelerin tutumlarının, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi vardır.

H3: Annenin çalışma durumunun, aşırı koruyucu tutumu üzerinde etkisi vardır.

H4: Annenin çalışma durumunun, demokratik tutumu üzerinde etkisi vardır.

H5: Annenin çalışma durumunun, annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi tutumu üzerinde etkisi vardır.

H6: Annenin çalışma durumunun, karı-koca geçimsizliği tutumu üzerinde etkisi vardır.

H7: Annenin çalışma durumunun, sıkı disiplin tutumu üzerinde etkisi vardır.

H8: Annenin aşırı koruyucu tutumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi vardır.

H9: Annenin demokratik tutumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi vardır.

H10: Annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi tutumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi vardır.

H11: Annenin karı-koca geçimsizliği tutumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi vardır.

H12: Annenin sıkı disiplin tutumunun, çocukta yıkıcı davranışlar üzerinde etkisi vardır.

H13: Annenin eğitim düzeyinin, tutumları üzerinde bir etkisi vardır.

H14: Annenin eğitim düzeyinin, çocuktaki yıkıcı davranışlar üzerinde bir etkisi vardır.

H15: Çocukların cinsiyetinin, anne tutumları ve yıkıcı davranışları üzerinde etkisi vardır.

H16: Annenin çocuk sayısının, annenin tutumuna ve çocuktaki yıkıcı davranışlara etkisi vardır.

H17: Annenin yaşının, tutumuna ve çocuktaki yıkıcı davranışlara etkisi vardır.

### **1.3. ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ**

Ailelerin iş hayatındaki etkinliğinin, çocuğun gelişimine olan etkileri yıllardır araştırmalara konu olmuştur. Ayrıca iş hayatındaki tutumlarını, ev hayatına ne kadar aktardığı da önemlidir. Anneler iş yerinde stres yaşadığı için çocuğuna olumsuz tutumlar sergileyebiliyorken, ekonomik özgürlüğü olduğu için olumlu tutumlar da sergileyebilmektedir. Çocuğun kişilik gelişimi üzerinde, özellikle annenin çocuk yetiştirme tutumlarının etkili olduğu bilinmektedir. Literatürde, çalışan ve çalışmayan annenin çocuğuna etkisinin incelendiği çalışma sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. Özellikle de bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda çalışan annenin okul öncesi eğitim veren bir kurumda öğrenim gören çocuğuyla ilgili araştırma sayısı kısıtlıdır. Çalışan anne ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuğu incelenen bile, çocuğun davranışlarına etkisine çok az yer verilmiştir. Diğer araştırmalardan farklı olarak bu araştırmada, çalışan ve çalışmayan annenin tutum farklılıklarını incelerken, aynı zamanda bu tutumların çocukta yıkıcı davranışlara sebep olup olmadığı incelenecektir. Hem daha önceden yapılan araştırmaları güçlendirmek hem de literatüre yeni veriler kazandırmak adına bu yapılacak çalışma önem taşımaktadır.

### **1.4. SAYILTILAR**

- Araştırmada uygulanan ölçekler geçerli ve güvenilirlerdir.

- Araştırmaya katılan ebeveynlerin, çocukları hakkında yönlendirilen sorulara samimi cevaplar vermiştir.
- Çalışma grubunun örnekleme temsil etmektedir.
- Araştırmada kullanılan istatistiksel yöntemlerin, araştırmanın amacına uygundur.
- Araştırmada kullanılan ölçekler araştırmanın amacına uygundur.

### 1.5. SINIRLILIKLAR

- Bu araştırma İstanbul ilinin Ataşehir ilçesiyle sınırlandırılıp, okul öncesi kuruma devam eden çocuğu olan çalışan 59 ve çalışmayan 50 anne olarak sınırlıdır.
- Çalışmada elde edilen bulgular, Sosyodemografik Veri Formu, PARİ ve OÖYD ile sınırlıdır.
- Araştırmanın literatürü ulaşılabilen makalelerle sınırlıdır.
- Bu araştırma, annelerin ölçekleri yanıtladıkları zaman dilimine ait görüşlerini belirlemektedir ve görüşler zaman içinde değişime uğrayabilir.
- Kesitsel bir araştırma olduğu için bulguları topluma genellenemez.

### 1.6. TANIMLAR

**Çalışan Anne:** Herhangi bir kurumda ücretli olarak çalışan ve çocuğu olan kadın.

**Çalışmayan Anne:** Herhangi bir kurumda ücretli olarak çalışmayan, gününün çoğunluğunu evde geçiren ve çocuğu olan kadın.

**Okul Öncesi Çocuk:** 0-6 yaş arası dönemi kapsayan ve çocuğun ilköğretim çağına gelmesinden önceki zaman dilimi.<sup>9</sup>

**Tutum:** Yaşanılan bir olay dahilinde, inanç ve benimsenen davranışların çerçevesinde hareket etme davranışıdır.<sup>10</sup>

**Ebeveyn Tutumu:** Anne ve babanın, çocuğun inancını ve beklentisini değiştirmek ve gerçekleştirmek için sergilediği davranışlardır.<sup>11</sup>

<sup>9</sup> Türk Dil Kurumu, "Sözlük", <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 05.05.2020).

<sup>10</sup> Marshall Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2005, s.54.

<sup>11</sup> Betül Yaman, Ebeveyn tutumlarının çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki rolü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bölümü, Işık Üniversitesi, İstanbul, 2018. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

**Yıkıcı Davranış:** Bireyin toplumsal yaşamdaki işlevini engelleyen, kendisinin, akranlarının ya da diğer bireylerin yaşamını tehlikeye sokan davranışlardır.<sup>12</sup>



---

<sup>12</sup> Elif Tekin İftar vd., *İşlevsel Değerlendirme, Davranış Sorunlarıyla Başa Çıkma Ve Uygun Davranışları Kazandırma Süreci*. Kök Yayınları (1. Basım.), Ankara, 2005, s.66.

## İKİNCİ BÖLÜM

### KURAMSAL ÇERÇEVE

#### 2.1. AİLE

Aile; evlilik, kan ya da evlat edinme dolaylarıyla birbirine bağlanmış, aynı evi paylaşıp, aynı geliri kullanan, birbirleri ile devamlı olarak iletişim ve etkileşim içinde olan, karı-koca, anne-baba, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş gibi sosyal iletişimleri olan bireylerin oluşturduğu bir birliktir ve toplumun en küçük kurumudur.<sup>13</sup> Toplum ve toplumsal kavramlarının anlaşılması ve araştırılması için bilime kaynak olan aile, geçmişten günümüze birçok yöntemle inceleme konusu olmuştur.<sup>14</sup>

Uzun yıllardan beri insanoğlunun sahip olduğu en önemli toplumsal birliklerden biri ailedir. Bireyin varlığını sürdürdüğü toplumun yaşama biçimini deneyimleyip öğrendiği ve öğrendiklerini de kendisinden sonra gelenlere ve nesilden nesle aktardığı dinamik bir yapıdır.<sup>15</sup>

Toplumların ve bireylerin sahip oldukları farklılıkları aile çerçevesinde incelediğimizde; her toplumun ve kültürün kendine özgü aile yapısının var olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz. Günümüze kadar ailelerin yapısında, aile üyelerinin görevlerinde ve sorumluluklarında ve de aile üyelerinin sayısında sürekli değişiklikler olmuştur. Hatta aynı ülkenin kırsal ve şehir bölgelerinde bile aile yapıları ve görevleri, aile üyesi sayıları arasında büyük farklılıklar vardır. Aile yapılarındaki bu farklılıkların en önemli sebeplerinden biri ise farklı toplumsal değerler ve aile içi ilişkilerdir.<sup>16</sup>

Bireyin doğduğu andan itibaren sosyal olarak girdiği ilk ortam ve çevre ailedir ve yaşamın kuralları olarak kabullenilmiş her şeyi birey ailede öğrenir.<sup>17</sup> <sup>18</sup> Bu yüzden de çocuğun olumlu ya da olumsuz fark etmeksizin kişiliğinin oluşmasında önemli rol oynar. Çocuklar aile ortamında gelişimlerini devam ettirirken aynı zamanda ilk

<sup>13</sup> Sürmeli Ağdemir, "Aile ve Eğitim", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1991, Cilt: 1(1), s. 72.

<sup>14</sup> Faruk Turğut, "Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar", *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 2017, Cilt: 1(1), s. 93-117.

<sup>15</sup> Şenay Yapıcı, "Türk Toplumunda Aile ve Eğitim İlişkisi", *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2010, Cilt: 5(4).

<sup>16</sup> Ali Bayer, "Değişen Toplumsal Yapıda Aile", *Sırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013, Cilt: 4(8), s. 101-129.

<sup>17</sup> Elçin Kılıç, Meslek Seçiminde Ailenin Etkisine Yönelik Bir Araştırma, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 2019, s. 63. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

<sup>18</sup> Özlem Çamlıbel Çakmak, "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Aile Katılımı", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2010, Cilt: 10(1), s.1-18.

eğitimlerini de görürler. Bu yüzden de öğrenmenin ilk başladığı yer de ailedir.<sup>19</sup> Aile; kültürleri, gelenekleri ve de görenekleri nesilden nesle aktarmada en önemli kaynaklardan biridir. Toplumların devamlılığı için aile çok önemlidir ve önemi sonsuza kadar da devam edecektir.<sup>20</sup>

Aile, çocukların davranışları ve karakterlerinin gelişimi üzerinde önemli etkisi olan sosyo-kültürel-ekonomik bir düzenlemedir.<sup>21</sup> Çocuğun aile üyeleriyle olan ilişkisi, diğer insanlara, eşyalara ya da bütün yaşama karşı tavırlarının, tutumlarının ya da davranışlarının nedenini ve temelini oluşturur. Yine aile çocuğuna, toplumun bir parçası olduğunu öğretir. Uyum sürecinde alışmasında yardımcı olur.<sup>22</sup> Her aile farklı kültür ortamında şekillenir. Her jeokültürün de yapısı farklıdır ve aileler tutumlarını bulunduğu ülkenin konumuna göre şekillendirir.<sup>23</sup>

İncelenen çalışmalarda, okul öncesi dönemde aile ortamının çok kritik düzeyde bir öneme sahip olduğu görülmüştür. Ancak yapılan çalışmaların azlığı, sürekli olarak eski verilerin gündeme gelmesini sağlamakta ve yeni bilgiye ulaşımı engellemektedir.<sup>24</sup>

Her ailenin işleyişi ve yapısı farklıdır. Bu işleyişte yaşanan en ufak bir problem bile düzeni tamamen değiştirip, ruhsal sorunlara ve psikiyatrik bozukluklara yol açabilmektedir. Bu yüzden ailelerin işlevlerini normal bir şekilde yerine getirmesi aile üyelerinin ruh sağlığı için çok önemlidir.<sup>25</sup>

## 2.2. AİLE HAYATI

Bir toplumun değişim ve dönüşümünü en iyi anlatan kurumlardan biri ailedir. Toplumun ihtiyaçları ne ise ailenin de ihtiyaçları o yönde şekillenir. Bir toplumun devamlılığı için ne gerekiyorsa, ailenin devamlılığı için de gereken odur. Bir bireyin

---

<sup>19</sup> Çakmak, a.g.e., s. 13.

<sup>20</sup> Kılıç, a.g.e., s.63.

<sup>21</sup> Alizadeh vd., a.g.e., s.196.

<sup>22</sup> Ömer Erdoğan ve Hülya Uçukoğlu, "İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları ile Atılğanlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2011, Cilt: 19(1), s. 51-72.

<sup>23</sup> Alexander Miller vd., "Understanding The Mental Health Consequences of Family Separation for Refugees: Implications for Policy and Practice", *American Journal of Orthopsychiatry*, 2018, Cilt: 88(1), s. 26.

<sup>24</sup> Nebi Sümer vd., "Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri, Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış". *Türk Psikoloji Yazıları*, 2010, Cilt: 13(25), s. 42-59.

<sup>25</sup> Anna C. Ciao vd., "Family Functioning in Two Treatments for Adolescent Anorexia Nervosa", *International Journal of Eating Disorders*, 2015, Cilt: 48(1), s. 81-90.



psikolojik ya da biyolojik olarak ihtiyaç duyduğu neyse, toplum için de aynı ihtiyaçlar söz konusudur. Bu yüzden ailelerin sahip oldukları özellikler, toplumları hakkında fikir sahibi olmamızı sağlar. Ailenin yapısını bilirsek ve tanırsak, o toplumun da yapısıyla ilgili bir fikir yürütebiliriz.<sup>26</sup>

Çiftler evliliklerinin ilk dönemlerinde karşılıklı olarak ilişkideki ve evdeki rollerini paylaşmaya çalışırlar. Fakat geçen zamanla birlikte karşılıklarına çıkan farklı olaylar, eklenen yeni sorumluluk ve sorunlar, eşlerin rollerinde bazı değişimler yapmalarını gerektirebilmektedir. Örneğin evliliğin ilk senelerinde karı koca rollerini paylaşan eşler, ilk çocuğun doğumuyla birlikte bu rollerine anne ve babalığı katarlar. Hatta bu roller ilerleyen zaman içerisinde okula devam eden çocuğu olan anne ve babalık ya da emeklilik döneminde eş olmak gibi farklı görev ve sorumlulukları yerine getirmesi gereken bireylere dönüşürler.<sup>27</sup>

Aile bireyleri devamlı bir iletişim ve etkileşim halindedirler. Bu durumdan ötürü de birbirlerini etkileme veya değiştirme özelliğine sahiptirler. Aile üyelerinden birinde veya ailenin yaşam koşullarında farklılık veya hareketlilik ortaya çıktığında bu durum diğer aile üyelerini de etkileyecektir. Bununla birlikte, aile üyelerinin rollerini yerine getirmesi, kuralların açık olması ve ailenin kendini düzenlemesi, aile sisteminin sağlıklı işlemesine yardımcı olacaktır.<sup>28</sup>

Aile, onu kuran eşler ve doğan çocuk için önemli fonksiyonları içerir. Anne ve baba olmak belirli bir sorumluluk gerektirir ve bu sorumluluk da çiftlerin yaşama dair motivasyonunu artırır. Aile aslında, parçalardan bir bütün oluşturma durumudur. Anne, baba ve çocuk ayrı ayrı parçalar halindeyken, bir araya geldiklerinde sosyal bir bütünlük oluştururlar. Bu bütünlük de bireylerin mutluluğunun daim olmasını sağlar. Aile hayatı, anne-baba ve çocuğa düzenli bir hayat sunduğu için de bu bireylere psikolojik ve sosyal destek olur.<sup>29</sup>

Bir bireyin psikolojik olarak gelişimi durmaksızın devam eder. Ancak bireyin çocukluk dönemine dair anıları kişilik gelişimini asıl olarak biçimlendirendir. Çocuklar

---

<sup>26</sup> Bayram Kahraman, "Toplumsal Bir Kurum Olarak Aile Tutumları Üzerine Bir Araştırma (Diyarbakır Örneği)", *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016, Cilt: 3(6), s. 1-22.

<sup>27</sup> Azize Nilgün Canel, *Evlilik ve Aile Hayatı*, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İstanbul, 2012, s. 96.

<sup>28</sup> Şaziye Tural, Annenin Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Sürecindeki Tutumu İle Çocuğun Benlik Düzeyi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2018, s. 10 (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*).

<sup>29</sup> İhsan Sezal, "*Toplum ve Aile*", Sosyolojiye Giriş, (Edit.: İhsan Sezal), Martı Yay. Ankara, 2002; aktaran Ünal Şentürk, "*Aile kurumuna yönelik güncel riskler*", Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2008, Cilt: 14(14), s. 7-32.

okul öncesindeki dönemde nasıl birey olunacağını öğrenirken, sürekli olarak model alacağı birini arar. Model alma sürecinde çocuklar, yakın çevresinden bir model ararlar. Bu model de genellikle anne veya babadır.<sup>30</sup>

Aile, özellikle okul öncesi dönemde çocuk için en önemli sosyal kurumdur. Ailenin en önemli işlevi; nesil devamı, çocuğun öz bakımı, eğitimi ve çocuğun sosyalliği gibi konulardır. Ayrıca çocuğun korunması, ona öz güven kazandırılması ve sosyal olarak uyumlu bir yapıda olması sağlanmalıdır. Özetle aile hayatında, bedensel ve psikolojik olarak çocuğun bütün ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir.<sup>31</sup>

Bireyler, toplum içerisinde önemsiz gibi görülen ama çok büyük sorunlara yol açabilecek birçok sorunla karşılaşır. Bu problemler sosyal ya da ekonomik olabilirler. Ailelerin bunlarla nasıl başa çıktıkları ve nasıl yol izledikleri tutumları açısından çok önemlidir. Her aile üyesinin aynı tutumu sergilemesi de psikolojik sağlık için önemlidir.<sup>32</sup>

Ailenin psikolojik sağlığı için aile organizasyonu ve birlikte hareket etmek çok önemlidir. Aileler inançlarını ve duygularını birlikte yaşarlar. Aile bireylerinden birinde oluşan problem bütün aileyi etkiler.<sup>33</sup>

Toplum yapısı ve doğal olarak aile yapısı endüstriyelleşme ile birlikte değişime uğramıştır. Bu değişim de en çok kadınlar üzerinde olmuştur. Kadınların endüstriyelleşme öncesi görevleri ev ile sınırlıydı. Endüstriyelleşme sonrasında sanayi ve hizmet sektörlerinin iş gücü ihtiyacı dolayısıyla kadınlar da iş hayatında aktif hale gelmiştir. Aile ekonomisini önceleri yalnızca erkek yönlendirirken, artık kadınlar da ekonomiye katkı sağlamaya başlamışlardır. Kadınların iş hayatına atılmaları, geleneksel cinsiyet rollerinden sıyrılmış gibi düşünülse de, ailenin diğer ihtiyaçlarını gidermeye devam etmiştir. Ve daha öncesinden de bilinen 'dişi kuş' kavramı devam etmiştir.<sup>34</sup>

---

<sup>30</sup> Nilüfer Karataş, **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, Mozaik Yayınları, İstanbul, 2009, s.33.

<sup>31</sup> Serap Demiriz ve Ayşe Dilek Öğretir, "Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 2007, Cilt: 15(1), s. 105-122.

<sup>32</sup> Matthew Feinberg ve Elisabeth Wehling, "A Moral House Divided: How Idealized Family Models Impact Political Cognition", **PloS One**, 2018, Cilt:13(4).

<sup>33</sup> Vivian M. Rodriguez vd., "Family Ties: The Role of Family Context in Family Health History Communication About Cancer", **Journal of Health Communication**, 2016, Cilt: 21(3), s. 346-355.

<sup>34</sup> Nurşen Adak, "Kadınların İkilemi: İş ve Aile Yaşamı", **Sosyoloji Dergisi**, 2007, Cilt: 17, s.44.

Aile hayatında çatışma yaşayan annelerin, bu çatışmaları iş yerlerine de taşıdığı ve bunun da çalışma verimliliğini ve iş hayatındaki sosyalliğini olumsuz etkilediği görülmüştür.<sup>35</sup>

## 2.3. ÇALIŞMA HAYATI

### 2.3.1. Çalışma Hayatı ve Kadın

Tarihin bütün dönemlerinde kadınların işgücüne her zaman ihtiyaç olmuştur. İş hayatı zorlaştıkça da kadının iş gücüne duyulan ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Önceleri tarım ağırlıklı olan işgücü yoğunken, bilgi ve sanayi toplumuna geçildikçe ülkelerin gelişmişlik düzeyi artmakta ve böylelikle de kadınların iş hayatındaki varlığı da doğru orantıyla birlikte çoğalmaktadır.<sup>36</sup>

Sanayi Devrimi'ne kadar kadınlar daha çok tarım ile ilgilenmişlerdir. Sonrasında iç göç ya da evlenme sonucu kente yerleşmeyle beraber sanayi sektöründe de aktif olmaya başlamışlardır. Böylelikle yeni bir toplum düzeni oluşmuştur. Kadınların, erkek iş gücünün yerine geçmesi hem de ev ekonomisine ekstra katkı sağlaması nedeniyle kadınlar, iş hayatında tercih edilmeye başlanmıştır. Ev dışında ücretli çalışan kadınlar, toplumun diğer yapılarını da etkilemeye başlamıştır. Hukuki, ekonomik ve sosyal statülerde de değişiklikler meydana gelmiştir. Kadınların iş hayatındaki faallığının artırılmasıyla genel refah düzeyinin de artacağı görüşü kabul edilmiştir.<sup>37</sup>

Yapılan araştırmalarda, kadınların iş hayatındaki faallığının oranları birçok ülkede incelenmiştir. Türkiye'ye ve Ortadoğu bölgesindeki diğer ülkelere bakıldığında kadınların çalışma oranlarının artış düzeylerinde farklılıklar görülmüştür. 2006 yılında Dünya'da kadınların iş hayatına katılım oranı %52,4, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinde %29,5 iken, Türkiye'de ise bu oran %23,8'dir.<sup>38</sup>

---

<sup>35</sup> Christoph Nohe vd., "Family-Work Conflict and Job Performance: A Diary Study of Boundary Conditions and Mechanisms", *Journal of Organizational Behavior*, 2014, Cilt:35(3), s. 339-357.

<sup>36</sup> Abdullah Yılmaz vd., "Kamu Örgütlerinde Çalışmazcun Kadın İşgörenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, Cilt: 9(2), s. 89-114.

<sup>37</sup> Manolya Özek, Çalışan Annelerin İş Stresiyle Başa Çıkma Becerisi ile Tükenmişlik Düzeylerinin Aile Değerlendirmesine ve Çocuklarının Davranışlarına Etkileri, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011, s. 41, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

<sup>38</sup> Gülay Toksöz, *Türkiye'de Kadın İstihdamının Durumu*, Meter Matbaası, Ankara, 2007, s.56.

Yine Türkiye’de yapılan araştırmalarda, 2012 yılında iş hayatinde aktif olan cinsiyet oranına bakıldığında, kadınlar %29,5 iken, erkekler %65’tir. Başka bir şirkette çalışan kadın oranı %54,3 iken kendi işini yapan kadınların oranı %10,8’dir.<sup>39</sup>

İş hayatinde aktif olan, 3-4 yaş çocuğu olan annelerin oranı geçtiğimiz 20 yıl içinde %10 artmıştır. İngiltere’de, 1997 yılında en küçük çocuğu yürüme çağını geçmiş olan kadın oranı %55,8 iken, 2017 yılında %65,1 olmuştur ve 130.000 anne vardır. Hayat standartları arttıka doğum oranı da artmaktadır.<sup>40</sup>

Günümüzde çalışmayan kadınların, çalışan anne olma istekleri mevcuttur. Ancak hem içi hem aileyi yönetmek hem de düzeni sağlamak zor olabilmektedir. Özellikle çalışma saatleri ve eşlerinden alacakları destek konusunda hala bazı kadınların şüpheleri mevcuttur. Bu da çalışmayan anne olarak hayatlarını devam ettirmelerini sağlamaktadır.<sup>41</sup>

Yapılan araştırmalarda, ailesi geniş olan çalışan annelerin, ailesi daha küçük olan çalışan annelere göre daha güçlü yapıda olduğu belirlenmiştir. Arkasında bir destek olduğunu bilen annelerin motivasyonları da daha yüksektir.<sup>42</sup>

Kadınların önceki dönemlerin aksine çalışma hayatlarını ev dışına taşımaları, günlük hayatta daha etkin rol almaları, hayata bakış açılarının da değişip, genişlemesine sebep olmuştur. Bu durum da toplumun yapısının değişmesine neden olmuştur. Çalışan kadınlar sayesinde toplumun kadınlık ve kadın ilişkileri bakış açısında da değişiklikler meydana gelmiştir.<sup>43</sup> Toplum tarafından onaylanan kadınların hayatta daha aktif olduğu, bu aktifliğini ve başarisını aile hayatına da

---

<sup>39</sup> Türkiye İstatistik Kurumu İnternet Sayfası, “İstatistiklerle Kadın”, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?jsessionid=MJxYZVrby1dnnzpFwGpVfp1LpTZrz8Dmr04yCnbhvdWtDjnbJ5jH!839904887?id=13458> (Erişim Tarihi: 08.03.2020).

<sup>40</sup> United Kingdom Office for National Statistics, “More Mothers with Young Children Working Full-time”, <https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/employmentandemployeetypes/articles/moremotherswithyoungchildrenworkingfulltime/2017-09-26> (Erişim Tarihi: 20.03.2020).

<sup>41</sup> Maulida Shanti Yusuf ve Chee Chew Sim, “Relationship Between Parenting Satisfaction and Parenting Styles of Working Mothers in A University in Malaysia”, *Psikoislamedia: Jurnal Psikologi*, 2017, Cilt: 1(2).

<sup>42</sup> Kelley vd., a.g.e., s.3.

<sup>43</sup> Fatma Fidan ve M. Çağlar Özdemir, “Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınlar ya da Evlerin Kadınları”, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 2011, Cilt: 2(1), s. 79-89.

yansıttığı gözlemlenmiştir. Aile hayatından doyum sağlayan çocuklar, daha sosyal, bağımsız ve öz güveni yüksek çocuklar haline gelebilmektedirler.<sup>44</sup>

### 2.3.2. Çalışma Hayatının Anneler Üzerindeki Etkileri

Çalışma hayatının anneler üzerinde çeşitli etkileri söz konusudur. İş hayatında aktif olan ve özellikle de ilk kez anne olan kadın; bebeğin bakımı, ihtiyaçları ve iş hayatındaki geleceği gibi konularda yeni kararlar vermek durumundadır. Çalışan anne çocuğunun bakımı ile ilgili birçok çatışma ve kararsızlık yaşayabilir. Yaşanan çatışmalar ve kararsızlıklar şu şekilde özetlenebilir;

- Kreş imkanlarının yetersiz oluşu,
- Evde bir bakıcı tarafından bakım verme durumunda bakıcıların eğitimsiz olmaları,
- Bakıcıların çocukların sadece öz bakım ihtiyaçlarını gidermeleri ve bu bakım verme hizmetinin kurumsallaşmış biçimde olmaması ve ayrıca maliyetinin de fazla olması,
- Bir ücret almadan bakım verebilen anneanne, babaanne veya yakın akrabaların ise ebeveynlerle çeşitli sebeplerle yaşanacak çatışmaları,
- Annenin bebeğine kendisi bakabilmesi için çalışmaya ara vermesi durumunda ise ekonomik problemler veya tekrardan iş bulma problemi,
- Annenin bireysel ihtiyaçları, mesleği, annelik rolü, kadının iş hayatında olması ve bebeğinin nerede iyi bakılacağıyla ilgili inanç ve tutumları, bütün bu kararlarını etkilemektedir.<sup>45</sup>

Çalışma hayatının anneler üzerinde psikolojik, fiziksel, sosyal ve ebeveynlik becerileri olmak üzere çok boyutlu bir etkisi söz konusudur.

#### 2.3.2.1. Psikolojik Etkiler

Her bireyin yaptığı iş, stres ve tehlikelilik bakımından farklılık gösterir. Yapılan işlerin zorluğu ve çalışma koşullarının kötü olması ebeveynlerin psikolojilerini etkileyeceğinden, ebeveynlik davranışlarını da olumsuz etkileyebilir.<sup>46</sup>

---

<sup>44</sup> Figen Gürsoy vd., "Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Bağımlılık Eğilimlerinin İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004, Cilt: 26(26), s.62-71.

<sup>45</sup> Melike Sayıl, vd., "Çalışan ve İlk Kez Anne Olan Kadınların Bebeklerinin Bakımı ve İşe Geri Dönme Süreci: İleriye Dönük Çoklu Etkiler", *Türk Psikoloji Dergisi*, 2009, Cilt: 24(64), s. 2.

<sup>46</sup> Christina Felfe ve Amy Hsin, "Maternal Work Conditions and Child Development", *Economics of Education Review*, 2012, Cilt: 31(6), s. 1037-1057.

Ev işlerinde yeterince yoğun olan kadınların, ev dışında da ücretli çalışmaya başlamasıyla birlikte yükleri çok daha fazla artmıştır. Bu yüzden çalışan evli kadınların psikolojik bozukluklarının daha fazla olması beklense de, yapılan araştırmalar çerçevesinde farklı ülkelerde tam tersi bulgulara rastlanmıştır. Düşük geliri kadınların, ev dışı bir işte varlıklarını sürdürmeleri psikolojik olarak koruyucu bir etki ortaya çıkarmıştır.<sup>47</sup> Yine yapılan farklı bir çalışmada da aynı sonuca ulaşıp, ev kadınlarında bazı psikolojik bozuklukların çalışan kadınlara göre daha yüksek çıktığı görülmüştür. Bu sonuçlara eğitim düzeyi, çocuk sayısı ve evde yaşayan insan sayısı da etki etmektedir. Bu faktörler etki altına alındığında, çalışan ve çalışmayan kadınların psikolojik bozukluk oranındaki farklılığın ortadan kalktığı gözlemlenmiştir.<sup>48</sup>

Diğer çalışmalarda da, çocuğun okul öncesi dönemlerinde çalışan annelerin, çalışmayanlara oranla daha az depresif oldukları görülmüştür. Ayrıca yarı zamanlı çalışan annelerin, tam zamanlı çalışanlara göre çocuklarına daha çok zaman harcayıp, daha etkili vakit geçirebildikleri için daha enerjik oldukları görülmüştür.<sup>49</sup>

### 2.3.2.2. Fiziksel Etkiler

İş-yaşam dengesi kadın erkek fark etmeksizin kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Ancak kadınların hem iş yerinde çalışması hem de işten dönüşte ev işlerini yapmasıyla birlikte omuzlarına fazla yük binmektedir. Bu yüzden çalışan kadınların daha hareketli bir yaşam sürdürdükleri düşünülmektedir.<sup>50</sup>

Akdur'un yaptığı araştırmada, çalışan kadınların, çalışmayan kadınlara göre fiziksel aktivitede daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu farkın ev hanımlarının, gününün büyük çoğunluğunu evde geçirmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.<sup>51</sup>

Özellikle ev kadınlarında obezite hızlı bir şekilde artmaktadır. Kadınlar doğumdan kalan kilolar, doğru olmayan beslenme tarzları ve sedanter yaşam

---

<sup>47</sup> Evelyn Mostow ve Phyllis Newberry, "Work Role and Depression in Women: A Comparison of Workers and Housewives in Treatment". *American Journal of Orthopsychiatry*, 1975, Cilt: 45(4), s. 538.

<sup>48</sup> Ali Savaş Çilli vd., "Ev Kadınlarında ve Çalışan Evli Kadınlarda Psikolojik Belirtilerin Karşılaştırılması", *Genel Tıp Dergisi*, 2004, Cilt: 14(1), s. 1-5.

<sup>49</sup> Cheryl Buehler ve Marion O'Brien, "Mothers' Part-Time Employment: Associations With Mother and Family Well-Being", *Journal of Family Psychology*, 2011, Cilt: 25(6), s. 895-906.

<sup>50</sup> Louise Wattis and Liz James, "Exploring Order and Disorder: Women's Experiences Balancing Work and Care", *European Journal of Women's Studies*, 2013, Cilt: 20(3), s. 264-278.

<sup>51</sup> Hülya Akdur, "Ev Kadınlarının ve Çalışan Kadınların Fiziksel Aktive Düzeylerinin Araştırılması", *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2003, Cilt: 3.

biçimiyle şişmanlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Vücutlarındaki bu olumsuz değişiklikler birçok hastalığa öncülük etmektedir.<sup>52</sup>

### 2.3.2.3. Sosyal Etkiler

Çalışan annelerin eğitim seviyeleri, çalışmayanlara göre genellikle daha yüksektir. Çalışan anneler bu yüzden öz güvenli, sosyal olarak kendini daha iyi ifade eden bireyler haline gelirler. Bu yüzden de çocuklarını daha iyi yönlendirip, gelişimlerine olumlu anlamda daha çok katkı sağlayabilirler. Böylelikle de çocuğuyla daha sağlıklı ilişkileri olur ve bu yüzden de hayattan daha fazla doyum sağlarlar.<sup>53</sup>

Çalışan anneler, aile bütçesine ek katkıda buldukları gibi, bu ekonomik kazancı da çocuklarını daha iyi yetiştirmek için kullandıkları düşünülmektedir. Anne hem ekonomik açıdan daha özgür olurken hem de kendini sosyal olarak bağımsız hissetmekte ve çocuğunun refahı arttığı için de kendini gerçekleştiren anne olmaktadır.<sup>54</sup>

Çalışan kadınlar, çocuk yetiştirmeye ilgili yaşadığı sorunlar neticesinde, geç çocuk yapmaya ya da daha az çocuk sayısına yönelmişlerdir. Bir çocuğa sahip olma isteklerinin de sürekli olarak ertelendiği gözlemlenmiştir. Toplumsal olarak bakıldığında ise, ileriki dönemlerde tek çocuk olma problemleri ile karşılaşma oranının fazla olduğu düşünülmektedir.<sup>55</sup>

### 2.3.2.4. Ebeveynlik Becerileri Üzerine Etkiler

Çalışma hayatında var olan anneler, yalnızca evin ve anneliğin getirdiği sorumlulukları, çalışma hayatının zorlayıcılığı, anneliklerinin sürekli eleştirilmesi gibi sosyal baskıların yanında, çocuğundan ayrı zaman geçirmenin de getirdiği vicdan ve suçluluk duygusu gibi içsel baskılara da maruz kalmaktadır. Tüm bunlar çerçevesinde kaygılı çalışan anne, suçluluk ve vicdan duygularından dolayı, kendini rahatlatmak

---

<sup>52</sup> Cengiz Arslan ve Deniz Ceviz, "Ev Hanımı ve Çalışan Kadınların Obezite Prevalansı ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Değerlendirilmesi", *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2007, Cilt: 21(5), s. 211-220.

<sup>53</sup> Gürsoy vd., a.g.e., s.65.

<sup>54</sup> Yusuf ve Sim, a.g.e.

<sup>55</sup> Nalan Özmermer, Çalışan Annelerin ve Çalışmayan Annelerin Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Farklılıklarının Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2008, s. 38 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

adına çocuğuna daha izin verici ve koruyucu tutumla yaklaşabilmektedir.<sup>56</sup> Chesley'in yaptığı araştırmada, çalışan annelerin çalışmayanlara göre çocuklarına karşı daha fazla sorumluluk hissettiğini ve bu yüzden de daha korumacı ve bağımlı oldukları görülmüştür. <sup>57</sup>

Çalışan ve çalışmayan annelerin tutumlarını araştıran Şanlı'ya göre, çalışmayan annelerin çalışmalara göre daha aşırı koruyucu tutum sergiledikleri ve baskıcı ya da ilgisiz tutumlarının da daha sık görüldüğü gözlemlenmiştir.<sup>58</sup> Şanlı ve Öztürk'ün ortak yaptığı çalışmada ise çalışan annelerin, çalışmayanlara göre baskıcı ve otoriter tutumlarının daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.<sup>59</sup>

Çalışan anneler, rollerini belirlemede de bazı zorluklar yaşamaktadır. Örneğin; çalışan bir annenin iş yerindeyken daha resmi, kararlı ve sıkı çalışan rolünde olması gerekirken, evde ise daha şefkatli ve iyimser olması beklenmektedir. Bu da annenin rollerinde karmaşıklığa sebep olabilmektedir.<sup>60</sup>

### 2.3.3. Çalışma Hayatının Çocuklar Üzerine Etkileri

Annenin çalışma hayatının, çocuklar üzerindeki etkisi birçok nedene bağlı olabilir. Annenin eğitim seviyesi, nasıl bir işte çalıştığı ve neden çalıştığı, nasıl bir anne çocuk iletişimi olduğu, aile içi iletişimleri ve annenin olmadığı durumlarda çocuğa kimin bakım verdiği gibi konular önemlidir. Ayrıca çocuğa bakım veren bireyin özellikleri, çocuğun gelişim düzeyi, yaşı, kardeş sayısı ve hatta doğum sırasında yaşanan aksaklıklar bile etkili olabilmektedir.<sup>61</sup>

Çalışan annelerin çocuklarının, öz bakım becerilerinde çalışmayan annelerin çocuklarına kıyasla daha ileride olduklarını görülmektedir. Çocuğun öz bakım becerileriyle ilgili gereksinimlerini erken dönemde annelerin karşılaması çocuğun işini kolaylaştırıyor gibi görünse de, bu durum çocuğun becerilerinde ileriye yönelik

<sup>56</sup> Büşra Nebioğulları, Çalışan/Çalışmayan Annelerin Ebeveynlik Özyeterlilik Algıları ile 11-13 Yaş Çocuklarının Algıladığı Anne Tutumu ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 2019, s. 15 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>57</sup> Noelle Chesley, "Stay-at-home fathers and breadwinning mothers: Gender, couple dynamics, and social change", **Gender & Society**, 2011, Cilt: 25(5), s. 642-664.

<sup>58</sup> Deniz Şanlı, Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007. (**Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**).

<sup>59</sup> Deniz Şanlı ve Candan Öztürk, "Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2012, Cilt: 32, s. 31-48.

<sup>60</sup> Ja Stewart, "The Timing of Maternal Work and Time With Children", **ILR Review**, 2010, Cilt: 64(1), s. 181-200.

<sup>61</sup> Norma Razon, **Çalışan Anne ve Çocuğu, Ana-Baba Okulu**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2016, s.54.



birçok problemi ortaya çıkarabilir. Çocuğun kendine olan güveni daha düşük olacak ve başkalarına bağımlı bir insan olmasına neden olabilecektir.<sup>62</sup>

Yapılan araştırmalarda, annenin çalışmasının çocuğu ne düzeyde etkilediği incelenmiştir. Sonuçlarında ise; kız çocuklarının, erkek çocuklarına göre annenin çalışmasından daha fazla fayda sağladığı görülmüştür. Çalışan annelerin kız çocukları, çalışmayanlara göre daha bağımsız hareket edebilen ve sosyal hayata daha uyum sağlayan ayrıca akademik başarısının da daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışan annelerin kızlarının kariyer için daha istekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.<sup>63</sup>

Yapılan araştırmalarda annenin çalışmasının, çocuklar üzerindeki saldırganlığa etkisi incelenmiştir. Bulgularda çalışan annelerin çocuklarında, çalışmayan annelerin çocuklarına göre saldırganlık değerlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.<sup>64</sup>

#### 2.4. EBEVEYNLİK TUTUMLARI

Çocukluk yılları ve özellikle okul öncesi dönem bireylerin fiziksel, psikolojik, sosyal değişimlerinin en önemli olduğu dönemdir. Çocuklar rol model olarak anne ve babayı alırlar. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarına karşı olan tutumları çocukların gelişimi üzerinde önemli bir etkidir. Tutumlardaki farklılıklar ya da yaşanan değişiklikler çocuğun davranışlarını da etkileyebilir. Çocuklarda, okul öncesi dönemde de bazı davranış problemleri görülmektedir.<sup>65</sup> Ebeveyn tutumları çocukların ileriki yaşantılarında davranış bozukluklarına neden olabilir.<sup>66</sup> İlgili alan yazını incelendiğinde çok çeşitli anne baba tutumu olduğu görülmektedir.<sup>67</sup>

<sup>62</sup> Serap Demiriz ve Çağlayan Dinçer, "Okulöncesi Dönem Çocuklarının Öz Bakım Becerilerinin Annelerinin Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2000, Cilt: 19(19), s. 64.

<sup>63</sup> Kamuran Demirtaş, Annelerin Değerlendirmesine Göre Çocukların Özbakım Becerileri ile Anne Tutumları Arasındaki İlişki, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2001, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

<sup>64</sup> Necla Tuzcuoğlu vd., "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Annelerinin İlgili Düzeylerinin Belirlenmesi", *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2020, Cilt: 4(1), s. 3-28.

<sup>65</sup> Öznur Bilaç, vd., "Okul Öncesi Dönemde Çocuk Psikiyatrisi Polikliniği'ne Başvuran Çocukların Annelerinin Tutumlarının, Yeterliliklerinin ve Bağlanma Biçimlerinin Değerlendirilmesi", *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2020, Cilt: 23, s. 83-91.

<sup>66</sup> Alizadeh vd., a.g.e., s.197.

<sup>67</sup> Bilaç, a.g.e., s.85.

### 2.4.1. Demokratik Tutum

Demokratik tutumda, ebeveynler hem çocuklarını denetler hem de ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarlıdır. Gerekli düzen ve kurallar önceden belirlenir ve çocuklara bildirilir. Çocuklar kurallara uyma konusunda desteklenir. Ancak kurallara uyulmadığı zaman ise belirli yaptırımlar uygulanır. Ebeveynler kendi düşüncelerine önem verilmesini istedikleri gibi, çocuklarının düşüncelerine de değer verirler. Ev içindeki bütün üyelerin hakları eşittir. Çocuğun hem sorumluluk bilincine sahip olması hem de özerkleşmesi istenir.<sup>68</sup>

Bu tutumda, anne-baba çocuklarına karşı hoşgörülüdür. Çocuklarını desteklerler, kısıtlamalar getirirler ancak genel olarak çocukların isteklerini yerine getirmeye çalışırlar. Demokratik anne-baba tutumu, diğer tutumlar arasında en başarılı ve sağlıklı olandır.<sup>69</sup>

Demokratik anne-baba tutumunda çocuk ailenin bir üyesi olarak kabul edilmektedir. İletişimde sevgi ve hoşgörü esastır. Kurallar net ve açık bir şekilde çocuğa önceden açıklanmaktadır. Kurallar genelde esnektir ve gerektiği zaman tartışılabilir olmaktadır. Anne ve babalar çocuklarının güçlü ve zayıf taraflarını bilirler ve onları geleceğe belirli bir düzenle hazırlamaktadırlar.<sup>70</sup>

Anne-babası demokratik tutum sergileyen çocukların özellikleri genellikle olumludur. Diğer insanlarla güvenli iletişim kurabilirler. Arkadaşlık ilişkileri kuvvetlidir. Toplumsal değerlere önem verirler. Özgüvenleri yüksektir. Diğer bireylerden bağımsızdırlar ve kararlarını kendileri verebilirler.<sup>71</sup>

---

<sup>68</sup> Mehmet Taki Yılmaz ve Şahin Kesici, "Anne Baba Tutumları ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi", *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2014, Cilt: 4(6), s. 131-157.

<sup>69</sup> Haluk Yavuzer, **Ana Baba Ve Çocuk (23. baskı)**, Remzi Kitapevi İstanbul, 2012, s.80.

<sup>70</sup> Ercan Aydın, Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarının Benlik Saygısı ve Psikolojik İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan, 2019, s.14 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>71</sup> Kıvılcım Çakmak ve Nazan Kaplan, "Çocuk Yetiştirme Tarzları Anne-Baba Tutumları", <https://docplayer.biz.tr/24624415-Cocuk-yetistirme-tarzlari-anne-baba-tutumlari.html> Erişim Tarihi:(01.03.2020).

#### 2.4.2. Mükemmeliyetçi Tutum

Mükemmeliyetçilik; bireyin kendini eleştirmekte zorlandığı ve yargılanma korkusuna aşırı maruz kaldığı, bunun sonucunda ise kusursuz olmaya ulaşmaya çalıştığı davranıştır.<sup>72</sup>

Mükemmeliyetçi ebeveynler, kendilerinin başaramadığı durumları, çocuklarının başarmasını beklerler. Ancak çocuğun kapasitesini ve ilgilerini önemsemezler. Çocuklarının her alanda bir fikir sahibi ve başarılı olmasını beklerler. Ebeveynler doyumsuz olduğundan, çocuklar da doyumsuz olurlar. Çocuğun, yaşı gereği yapması gereken hareketleri kısıtlayıp, çocukluklarını yaşamasına engel olabilirler. Bu da çocuğun psikolojik açıdan gelişimini olumsuz etkiler ve çocuk sevgi nefret farkını ayırt edemez. Çocuk nerede ne yapması gerektiğini bilemediğinden sürekli davranışlarını başka bireyler düzenler. Çocuk da sürekli yapılan baskılardan dolayı en iyi şekilde davranmayı ister ancak istenilen seviyeye bir türlü ulaşamadığından hayal kırıklığı hisseder.<sup>73</sup>

Aile içerisinde ebeveynlerin çocuğa söz hakkı tanımaması, çocuğun susturulmaya çalışması, kendini ifade etmesine müsaade edilmemesi, sürekli olumsuz eleştiriye maruz kalması, çocuğun gelişim çağından itibaren içe kapanık, sessiz ve her şeyden utanan bir kişilik yapısında olmasına zemin hazırlayabilir.<sup>74</sup>

Bazı mükemmeliyetçi ebeveynler, okuldaki etkinliklerde veya hayatta karşılaştıkları diğer durumlarda kendi çocuklarının başarılı olabilmeleri için çocuklarının üzerine fazla giderler. Çocuklarının o konuda yeteneği varsa bu durum her zaman sorun yaratmaz. Ancak çoğu çocuk ebeveynlerinin beklentilerini karşılamakta zorluk yaşayabilmektedir. Elinden geldiğince çaba gösteren çocuk, ebeveynlerinden istediği onayı alamadığı için bir süre sonra kendisine olan güveni ve saygısı da azalmaktadır.<sup>75</sup>

---

<sup>72</sup> Konrad Piotrowski, "How Good It Would Be to Turn Back Time: Adult Attachment and Perfectionism in Mothers and Their Relationships with the Processes of Parental Identity Formation", *Psychologica Belgica*, 2020, Cilt: 60(1), s. 55.

<sup>73</sup> Ahmet Kaya vd., "Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi", *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2012, Cilt: 18, s. 208-225.

<sup>74</sup> Erdal Hamarta vd., "Lise Öğrencilerinin Utangaçlıklarının Algılanan Anne Baba Tutumları Ve Problem Çözme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi", *Aile ve Toplum: Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2010, Cilt: 6(22), s.75.

<sup>75</sup> Yılmaz ve Kesici, a.g.e.,141.

Anne-babası mükemmeliyetçi tutum sergileyen çocuklarda bazı stereotip özellikler görülebilir. Ya çok titiz ya da aşırı dağınıktırlar. Özgüvenleri düşüktür çünkü sürekli olarak hata yapmaktan korkabilirler. Başarısızlıklarında normalden fazla çökkünlük yaşayabilirler. Genel duygudurumları kaygılıdır.<sup>76</sup>

### 2.4.3. Aşırı Koruyucu Tutum

Aşırı korumacı tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının her daim korumaya ve yardıma ihtiyacı varmış gibi düşünürler. Sürekli olarak çocuklarına müdahale ederler. Çocuklarının neyi nasıl yapacağını bilmediğini düşündükleri için sürekli olarak nerede, nasıl davranacağını söylerler. Bu ailede gelişimini devam ettiren çocuklarda ebeveyn bağımlılığı yüksek derecede görülür. Ergenlik ve yetişkinlik döneminde dahi kendi başlarına karar alamaz ve sürekli bir destek ihtiyacı duyarlar. Ebeveynleri çocuğun isteklerine önem vermez. Çocuk adına karar alırlar çünkü buna hakları olduğunu düşünürler. Önemli olan çocuğa yaşının gerektirdiği davranışları bilmesi gerekmektedir, ebeveynler sürekli olarak uyarıda bulunur. Çocuğun öğrenmesi ve deneyimlemesi yerine sürekli bir uyarı vardır. Bunu fedakarlık gibi gören ebeveynler, çocuklarının da kendilerine minnet duymasını beklerler.<sup>77</sup>

Aşırı koruyucu tutum sergileyen ebeveynler, çocuklarının tehlikede olduğunun ve yalnız kaldıkları an başlarına kötü bir şey geleceğinin kaygısını yaşarlar. Bu durum hem kendilerini hem de çocuklarını yormakta ve özellikle çocuklarının da psikolojik gelişimini geriye götürmektedir. Çocukları yalnız kaldığı an kötü bir şey olacak gibi kaygılarla çocuklarını aşırı kısıtlayan, oyun dahi oynamasını engelleyen ebeveynlerin çocukları hayata karşı yeterince hazır olamazlar.<sup>78</sup>

Anne ve babalar çocuklarının kendilerinden bağımsız davranmasını ve özgüvenin olmasını engellerken aynı zamanda kendini savunmayı bilmeyen, diğer bireylere aşırı bağımlı, dış denetimi olan utangaç kimlikler kazanmasına sebep olmaktadır. Bu tarz tutumla yetişen çocuklar, hayatta yaşadığı her olaydan kendilerini değil, diğer bireyleri suçlarlar.<sup>79</sup>

---

<sup>76</sup> Çakmak ve Kaplan, a.g.e.

<sup>77</sup> Damla Doğru, Algılanan Anne Baba Tutumlarının Eş Seçme Stratejileri ve Evlilik Tutumu ile İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, 2017, s.13 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>78</sup> Yılmaz ve Kesici, a.g.e. s.139.

<sup>79</sup> Doğan Cüceloğlu, İçimizdeki Çocuk, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2005, s.67.

Anne-babası aşırı koruyucu tutum sergileyen çocuklarda da bazı stereotip özellikler görülebilmektedir. Bu çocuklarda genellikle özgüven problemi vardır ve aşırı bağımlı davranışlar sergilerler. Sürekli aile gözetiminde olduklarından problem çözme yetileri gelişmemiştir. Tek başlarına bir işin üstesinden gelemezler. Herkesten aynı ilgiyi beklerler ve herkesin kendine hizmet etmesini isterler.<sup>80</sup>

#### 2.4.4. Aşırı Hoşgörülü Tutum

Aşırı hoşgörülü ebeveynler, çocuklarına olması gerektiğinden fazla sıcak ve sevecen davranırlar. Çocuklarını kontrol etmekte zorlanırlar ve çocuğun alacağı her kararı kendisine bırakırlar. Çocuğun bu hayattaki her hakkı ve davranışı sınırsızdır. Çocuğun bütün davranışlarına olumsuz olsa dahi olumlu olarak tepki verilir. Çocuk bir başkasına bilerek zarar verdiği zaman dahi, isteyerek yapmadığı düşüncesine savunurlar.<sup>81</sup>

Ailenin bu tutumu çocukta, bağımlılık, sorumluluk duygusunun az olması ve sosyalleşirken zorlanma gibi davranışlara yol açabilir. Bu çocuklar isteklerini genellikle dürtüsel bir tavırla ortaya koyarlar. İstekleri o an gerçekleşmeyen çocuk bencil davranabilir. Yardımlaşmayı ve paylaşmayı sevmeyen bu çocuklar, sosyal ortamda istenilmeyen arkadaş pozisyonuna düşebilmektedir.<sup>82</sup>

Aşırı hoşgörülü tutum sergileyen ebeveynler çocuklarına herhangi bir sınır getirmezler ve onları engellemezler. Çocukların sınırsız özgürlük hakları vardır ve tutum açısından çok gevşek yapıdadırlar. Bu tarz tutumla gelişen çocuklar şımarık olurlar. Sürekli olarak bir istekte bulunurlar ve bu isteklerinin sınırı yoktur. Kimsenin hakkını korumaz ve en üstün olarak kendilerini görürler.<sup>83</sup>

Çalışan anneler, gününün ve zamanının çoğunu çalışma hayatı için harcarlar. Çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenemeyen annelerin, suçluluk duygusuyla birlikte

---

<sup>80</sup> Çakmak, a.g.e., s.15.

<sup>81</sup> Meral Taner Derman ve Handan Asûde Başal, Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2013, Cilt: 2(1), s.115-144.

<sup>82</sup> Adalet Kandır ve Yasemin Alpan, Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2008, Cilt: 14(14), s. 33-38.

<sup>83</sup> Meryem Özdemir ve Mücahit Dilekmen, "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Duygusal Zekâlarının Anne-Baba Tutumu Akademik Başarı ve Cinsiyet Değişkenleri Açısından İncelenmesi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017, Cilt: 21(4), s. 1655-1671.

çocuklarının her istediğini yapma eğilimi gösterirler. Bu da çocuklarının daha şımarık yapıda olmasını sağlar.<sup>84</sup>

Ebeveynleri tarafından bu tarz tutumla yetiştirilen çocuklar herkese karşı güvensizlik duygusu beslerler. Bu hayattaki en önemli şey kendileridir ve aksi bir durumla karşılaştıklarında da saldırgan davranışlarla karşılık verirler. Aileleri tarafından bütün hayatları boyunca sınır koyulmadığı için diğer insanlarla işbirliği içine giremezler. Bu yüzden de genelde sosyal ilişkilerde çok zayıflardır<sup>85</sup>

Bu tutumda çocukların hiçbir sınırı olmadığı gibi denetleme de yapılmaz. Aile ortamında her istediği yapılan çocuk, sosyal hayatta çok zorluk yaşar. Çünkü sosyal hayatta da her istediğinin yapılacağını düşünür. Ancak yapılmadığı zaman hayal kırıklığı yaşar. Özellikle okul öncesi eğitim döneminde bu tutumla yetişen çocukların sosyal iletişiminin zayıf olduğu gözlemlenmiştir. Sosyal ortamlarda özgüveni düşmekte ve başarı güdüsü de azalmaktadır.<sup>86</sup>

Çocukta öz düzenleme becerisi eksikliği, bencillik ve sorumluluklarından kaçma davranışları görülür. Ayrıca doyumsuz bir tavırdadır ve herkesten ilgi bekler.<sup>87</sup>

#### **2.4.5. Bakıcı Otoriter Tutum**

Anne ve babalar çocuklarını kendi ideallerine uygun şekilde yetiştirmek isterler. Bu yüzden de çocuklarına karşı daha otoriter bir tutum sergileyebilirler. Sonuca ulaşmanın en kolay yolunu ise ceza vermek olarak görürler. Çocuklarına verdikleri haklar çok sınırlanmıştır. Bu tarz bir tutumla yetişen çocuklarda aşağılık düşünceleri, çekimserlik, özgüvensizlik gibi problemler ortaya çıkmaktadır.<sup>88</sup>

Bu tutumu sergileyen ebeveynler, cezalandırmaya çok yatkındırlar. Katı ve disipline edici davranışlar sergilerler. Çocuğun olumsuz davranışında, çocukla iletişime geçmeyi tercih etmezler. Çünkü bu tarz ebeveynlere göre zaten çocuk

---

<sup>84</sup> Marinna Banks Shields, "African-American Mothers with Serious and Persistent Mental Illness: Social Support, Parenting Satisfaction and Parenting style. Howard University, 2008, s.56. (*PhD Thesis*).

<sup>85</sup> Haluk Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk (11. Basım)*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2004, s.74.

<sup>86</sup> Aysin Dursun, Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2010, s. 31 (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*).

<sup>87</sup> Machteld Hoeve vd., "The Relationship Between Parenting and Delinquency: A meta-Analysis", *Journal of Abnormal Child Psychology*, 2009, Cilt: 37(6), s. 749-775.

<sup>88</sup> Kaya vd., a.g.e., s.216.

uyarıya gerek kalmadan ve soru sormadan bütün kurallara uymak zorundadır. Çocuğun bağımsız davranmasından hoşlanmazlar ve çocuğu cesaretlendirmezler.<sup>89</sup>

Otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının mutsuz, asosyal ve anksiyeteli olduğu ortaya çıkmıştır.<sup>90</sup> Genelde stresli bir yapıya sahiptirler. Özgüvenleri yok denecek kadar azdır. Çekimserlerdir ve başkalarının etkisinde çok çabuk kalırlar. Hayatları hakkındaki konularda dahi tek başlarına karar veremez sürekli bir yönlendirme beklerler. Ayrıca çok isyankar olup, otoritenin olmadığı zamanlarda ise olumsuz davranışlarda bulunabilirler.<sup>91</sup>

#### 2.4.6. Dengesiz Kararsız Tutum

Dengesiz ve kararsız tutuma sahip ebeveynler, çocuğun herhangi bir davranışını bir gün olumlarken, diğeri gün aynı davranışı cezalandırmaktadır. Çocuktan yana bir beklenti içine girip, ceza verdiklerinde de sebebini açıklamazlar.<sup>92</sup>

Tutarsız tutum içerisinde olan ebeveynlerin çocuk yetiştirmede herhangi bir kural ya da sınırı yoktur. Çocuklarına karşı ya aşırı hoşgörölü ve ödül verici ya da çok otoriter ve cezalandırıcı olabilirler. Bu ebeveynlerin nasıl davranacağını önceden kestirmek mümkün değildir. Bazen aşırı tepkiler verirler bazen de tamamen tepkisiz kalırlar. Bu gibi tutum sergileyen ebeveynler kendi aralarında da çok çatışır. Anne ve babanın çocuğu disipline etme şekilleri farklıdır. Birçok konuda farklı görüşleri olan ebeveynlerin çocukları da nasıl davranacağını bilemez ve dengesiz davranışlar sergilerler.<sup>93</sup>

Aile yapısındaki dengesiz davranışlar, çocukların kafasını karıştırır. Sürekli olarak dengesiz tutumla karşılaşan çocuk şaşkınlık içindedir. Duygudurumunda ise korkuları ve kaygıları vardır. Ebeveynlerinden istediği ilgiyi görmediğinden veya düzenli bir davranış biçimi olmamasından dolayı sürekli olarak ilgiyi üstlerine çekmeye

---

<sup>89</sup> Laurence Steinberg, **Ergenlik**, İmge Kitapevi, Ankara, 2007, s.89.

<sup>90</sup> Rebecca Hale, "Baumrind's Parenting Styles and Their Relationship to the Parent Developmental Theory", **ETD Collection for Pace University**, 2008.

<sup>91</sup> Çakmak ve Kaplan, a.g.e.

<sup>92</sup> Derman ve Başal, a.g.e., s.126.

<sup>93</sup> Dursun, a.g.e., s.33.

çalışırlar. Ebeveynleri hem onları hor görür, ceza verir hem de sevip, ödöl verebilir. Bu da çocuğun bağımlı yapıda olmasına neden olur.<sup>94</sup>

Bu türde tutum sergileyen ebeveynlerde, çocuğun eğitiminde de bir tutarsızlık ve kararsızlık hakimdir. Annenin olumlu olarak gördüğü davranışı, baba olumsuz değerlendirebilmektedir. Bazen de tam tersi durum söz konusudur. Bu da çocuğu sürekli olarak arafta bırakmaktadır. Sürekli olarak arada kalan çocuğun psikolojik gelişimi de bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Hangi durumda nasıl davranması gerektiğini bilmeyen bir çocuk haline gelir.<sup>95</sup>

Çocuklar ya çok isyankar ya da her şeyi kabullenicidirler. Genelde kaygılı bir duygudurum içerisindeyler. Kendilerine ve diğler bireylere karşı güvenleri düşüktür. Tutarsızlardır ve karar alıp vermede zorluk yaşarlar.<sup>96</sup>

#### 2.4.7. İlgisiz-İhmalkar Tutum

İlgisiz tutumda, ebeveynler çocuğun maddi ya da manevi ayırt etmeksizin bütün gereksinimlerine karşı duyarsızdır. Çocuğa verilmesi gereken sevgi ve şefkat yetersizdir. Çocuk üzerindeki kontrolün de az olduğu ebeveyn tutumudur. Bu gibi aile yapılarında disiplin neredeyse yoktur. Aileler, çocuklarına herhangi bir konuda yönlendirme yapmazlar. Çocukların davranışları olumlu ya da olumsuz şekilde değerlendirilmez, sınırlama koymazlar. Çocuklar genelde kendi başlarının çaresine bakarlar. Ebeveynleri fazla umursamazlardır ve çocuklar sevgiden ve ilgiden uzaktadır.<sup>97</sup>

Bu tutum çeşidinde, aile çocuğun temel ihtiyaçlarını görmezden gelir. Çocuğa karşı düşmanca duygular besliyor gibi görünürler. Çocuklarına kural koymadıkları gibi, çocukların söylediklerini de dinlemezler ve önemsemezler. Başarıları övölmez, başarısızlıkları ise sürekli olarak çocuğa hatırlatılır. Çocuk bu davranışlar karşısında kendini başarısız ve fazlalık olarak görür. Çocuk hiçbir zaman sevgi görmediğinden, diğler bireylere de sevgi göstermekte zorlanır. Yardım etmekten hoşlanmaz ve karşısındakine karşı kendini korumak zorunda gibi hisseder. Özellikle yaşça

---

<sup>94</sup> Yasemin Yılmaz, Anne Baba Tutumları ile İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, 2007. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

<sup>95</sup> Kaya vd., a.g.e., s.217.

<sup>96</sup> Çakmak ve Kaplan, a.g.e.

<sup>97</sup> Mevlüt Kaya, "Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, Cilt: 9(9), s. 193-204.



kendinden küçük olan çocuklara karşı zorbalık uygulayabilir. Çocukta saldırgan davranışlar da ortaya çıkabilir.<sup>98</sup>

İhmalkar tutumda çocuk yetiştirme tarzının sonucunda çocuklarda genellikle, olumsuz ve dağınık kimlik yapısı olduğu görülmüştür. Alkol ya da uyuşturucu madde kullanımına eğilimin de yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu tarz tutumda yetişen çocuklarda suça yatkınlık da yüksektir.<sup>99</sup>

Anne-babası ilgisiz tutum sergileyen çocuklarda dikkat çekmek her şeyden önemlidir. Sosyal anlamda gecikme ve saldırganlık davranışları gözlemlenebilir. İletişim eksikliğinden dolayı dil gelişiminde de sorunlar yaşanabilir. Özgüven problemi vardır ve hayata dair bir beklentisi yoktur. Güvenli bağlanma gerçekleşmediği için güven ve bağlanma problemleri yaşayabilir.<sup>100</sup>

#### **2.4.8. Diğer Tutumlar**

##### **2.4.8.1. Annenin Ev Kadınlığını Reddetmesi Rolü**

Ev kadınlığını reddeden anne tutumunda, anne çocuğuyla ilgilenmeyip, ona gerekli zamanı ayırmayabilir. Bu yüzden de anne, çocuğuna zorluklara baş etme ya da problemleri çözmede nasıl yol alması gerektiğini öğretemeyebilir. Anne yalnızca psikolojik olarak değil, bedensel olarak da çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamayı tercih etmeyebilir. Çocuk eğitim hayatında tek başına ilerlemekte, başarıları ya da başarısızlıkları kendi çabaları sonucu oluşmaktadır. Yapılan araştırmalarda bu tutuma sahip annelerin çocuklarında problem çözme becerilerinin yetersiz olduğu bulunmuştur.<sup>101</sup>

Yine yapılan araştırmalarda, içe dönük, hareketli ve kıskançlık düzeyleri yüksek, tırnak yiyen ve şiddet eğilimi olan çocukların aileleri incelenmiş ve annelerin ev kadınlığını reddetme tutumu gösterdiği gözlenmiştir.<sup>102</sup>

---

<sup>98</sup> Ayşe Dilek Öğretir, Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1999. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

<sup>99</sup> Hoeve vd., a.g.e., s.753.

<sup>100</sup> Çakmak ve Kaplan, a.g.e.

<sup>101</sup> Ramazan Arı ve Zarife Şahin Seçer, Farklı Ana Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2003, Cilt:10, s.451-464

<sup>102</sup> Derman ve Başal, a.g.e., s.129.

#### 2.4.8.2. Karı Koca Geçimsizliği Tutumu

Her eş tartışma yaşayabilmektedir. Ancak önemli olan bunu çocuklara yansıtmamak ve problemleri kendi aralarında çözmektir. Kendi problemleriyle baş edemeyen eşlerin, çocuklarına da psikolojik açıdan sağlıklı yaklaşması beklenmemektedir. Geçimsizlik yaşayan karı kocanın, çocuklarının yaşadığı problemlere destek olmadıkları görülmüştür. Bu tutumla yetişen çocukların hayatta karşılaştığı sorunları şiddetle veya kavgayla çözmesi beklenmektedir. Yapılan araştırmalarda ailesi geçimsiz olan çocukların, ailesi geçimsiz olmayanlara göre problemlerin üstesinden gelme becerilerinin daha düşük seviye olduğu gözlemlenmektedir.<sup>103</sup>

Yine yapılan araştırmalarda, içe dönük, hareketli ve kıskançlık düzeyleri yüksek, tırnak yiyen ve şiddet eğilimi olan çocukların aileleri incelenmiş ve anne-baba geçimsizliği tutumuna sahip oldukları gözlenmiştir.<sup>104</sup>

#### 2.5. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARDA GÖRÜLEN YIKICI DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI

Yıkıcı davranış bozukluklarının, duygu ve davranışların düzenlenmesinde problemlere neden olduğu bilinmektedir. Bu davranışlar sadece planlı olmayıp, bir anda da ortaya çıkabilmektedir. Bu davranışlar bireyin başkalarına ya da kendisine zarar vermesine ve yaralamasına sebep olabilmektedir. Toplumca belirlenmiş olan sosyal normlara aykırı davranış olarak kabul edilir.<sup>105</sup>

Diğer bireyleri ya da diğer bireylerin haklarını ihlal eden davranışlar, bireyleri toplumsal anlamda çatışmaya sokabilir. Bu davranışlara da yıkıcı davranışlar denir. Davranış bozukluklarında en önemli konu bu yıkıcı davranışın tekrarlayan ve kalıcı hale gelmesidir.<sup>106</sup>

Yapılan araştırmalarda yıkıcı davranış bozukluğu görülen çocukların, duygusal olarak geri planda kaldıkları ve içgörü becerilerinin de zayıf olduğu belirlenmiştir. Yaşadığı durumları dışsallaştırıp, kendi başarısızlıklarından dolayı başka bireyleri suçlama eğilimi gösterirler. Örneğin akademik anlamda başarısız olan çocuk,

<sup>103</sup> Arı ve Seçer, a.g.e., s.456.

<sup>104</sup> Derman ve Başal, a.g.e., s.131.

<sup>105</sup> James Morrison, *DSM-5'i Kolaylaştıran Klinisyenler için Tanı Rehberi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016, s.380

<sup>106</sup> Sifat E. Syed and Mohammad S. Mullick, "Clinical Profile and Co-morbidities of Conduct Disorder and Oppositional Defiant Disorder in Bangladesh", *Journal of Bangladesh College of Physicians and Surgeons*, 2020, Cilt: 38(1), s. 29-34.

öğretmenini veya ailesini suçlayabilir. Bazen de hiç alakasız olarak kendi durumuyla alakalı hayvanları bile suçlayabilmektedir. Sosyal yaşamında gerçekleşen olumsuz durumu da aşırı olumsuz, düşmanca veya tehditkar algılayabilmektedir.<sup>107</sup>

Okul öncesi dönem çocuklarında saldırgan davranışların temelini, ebeveynlerin olumsuz tutumlarının oluşturduğu düşünülmektedir.<sup>108</sup> Bunun sonucunun da okul döneminde çocukta arkadaşlarına karşı zorbalık, alay etme gibi sorunlu davranışlar olduğu düşünülmektedir.<sup>109</sup>

Çalışan annelerin, çocukların bakımını ve temel ihtiyaçlarını bir bakıcıya devrettiğinde ve bu bakıcının eğitim seviyesinin düşük olduğunda çocuklarda yıkıcı davranışa daha fazla rastlandığı bulunmuştur.<sup>110</sup>

Yıkıcı davranış terimi ilk kez 1987'de Amerikan Psikiyatri Derneği'nin Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı(DSM)-III-R'de yer almıştır. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu(DEHB), Karşıt Olma Karşıt Gelme Bozukluğu (KOKGB) ve Davranım Bozukluğu alt başlıklarında incelenmiştir.<sup>111</sup>

Amerikan Psikiyatri Derneği'nin tanı kriteri rehberi olan DSM'de yıkıcı davranış bozukluklarında DSM IV ve DSM V'te belirgin farklılıklar olmuştur. Yıkıcı davranış bozuklukları çocuklar için, DSM V'e göre iki bozukluğa ayrılmıştır. Bunlar; Karşıt Olma-Karşıt Gelme Bozukluğu ve Davranım Bozukluğudur. Ayrıca, DSM V'te DEHB ayrılarak, Nörogelişimsel Bozukluklar başlığı altında Dikkat Eksikliği/ Aşırı Hareketlilik Bozukluğu olarak yer verilmiştir.<sup>112</sup>

---

<sup>107</sup> Fatma Özge Çavuş Bekçe, Yıkıcı Davranışlar Gösteren İlkokul Öğrencilerine Yönelik Çözüm Odaklı Yaklaşım Dayalı Grupla Okul Sosyal Hizmet Müdahalesi Etkililiğinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2019, s.63 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

<sup>108</sup> Fatma Alisinanoğlu ve Oğuz Serdar Kesicioğlu, "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun ili örneği)", **Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi**, 2010, s.93-110.

<sup>109</sup> Saide Özbey ve Fatma Alisinanoğlu, "Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Problem Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2009, Cilt: 2(6), 493-517.

<sup>110</sup> Wayne W. Fisher, vd.. "Mitigating Resurgence of Destructive Behavior Using the Discriminative Stimuli of A Multiple Schedule", **Journal of the Experimental Analysis of Behavior**, 2019, Cilt: 113(1), s. 263-277

<sup>111</sup> Ertuğrul Köroğlu, **Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: Prepared by the Work Group to Revise DSM-III**, American Psychiatric Assoc, USA, 1987

<sup>112</sup> Ertuğrul Köroğlu, **Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: Prepared by the Work Group to Revise DSM-V**, American Psychiatric Assoc, USA, 2013

### 2.5.1. Karşıt Olma-Karşıt Gelme Bozukluğu

KOKGB, toplum kurallarında ya da diğer bireylerin haklarında önemli düzeyde aksamaların olmadığı, ancak sürekli olumsuz, düşmanca ve reddeden bir tutum olduğu davranış şeklidir.<sup>113</sup>

Bu bozukluk, çocuk veya ergende ebeveynlerine ya da herhangi bir otoriteye karşı gelme, kuralları reddetme, tartışmaya meyilli olma, düşmanca tutum sergileme ve uyumlu olmayan davranışlar ile ortaya çıkar. Hızlı öfkelenen, sürekli tartışmaya dahil olan ve alıngan yapıda olan çocuklardır. İstekleri gerçekleşmediği zamanlarda öfke nöbetleri ortaya çıkabilir.<sup>114</sup>

#### 2.5.1.1. Epidemiyoloji

KOKGB, genellikle Davranım Bozukluğu ile birlikte araştırılmıştır. Bu yüzden KOKGB'nin sıklığı tam olarak bilinmemekte ve %2-15 gibi bir aralıkta olduğu bilinmektedir.<sup>115</sup>

Yapılan başka bir araştırmada ise KOKGB'nin prevalansı %10.2 olarak belirlenip, erkek çocuklarda %11.2, kız çocuklarda ise %9.2 olarak bulunmuştur.<sup>116</sup>

KOKGB okul öncesi dönemde erkek çocuklarında, kız çocuklara göre daha fazla görülmektedir. Ancak ergenlik sonrasında oranlar eşitlenmektedir. Belirtiler cinsiyetler arası benzerlik göstermektedir. Yalnızca erkek çocukların belirtileri daha yoğun ve sık yaşama eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir. KOKGB'nin sıklığının sosyo-ekonomik etkenlerden etkilendiği belirlenmiş olup, dar gelirli ailelerde daha fazla görüldüğü bulunmuştur.<sup>117118</sup>

<sup>113</sup> Eyüp Sabri Ercan, Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu. **Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı**. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Yayınları: 3. Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2008, s. 316

<sup>114</sup> Maria Antonia Serra Pinheiro vd., "Oppositional Defiant Disorder: A Review of Neurobiological and Environmental Correlates, Comorbidities, Treatment and Prognosis", **Revista Brasileira de Psiquiatria (Sao Paulo, Brazil: 1999)**, 2004, Cilt: 26(4), s. 273-276.

<sup>115</sup> Taciser Uysal, İzmir İli Konak Merkez İlçede İlköğretim 1.Sınıf, 2.Sınıf, 3.Sınıf ve 4. Sınıf Öğrencilerinde Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu ve Davranım Bozukluğu Prevalansı, Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi, 2012. **(Tıpta Uzmanlık Tezi)**.

<sup>116</sup> Matthew K. Nock vd., "Lifetime Prevalence, Correlates, and Persistence of Oppositional Defiant Disorder: Results from the National Comorbidity Survey Replication", **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 2007, Cilt: 48(7), s.703-713.

<sup>117</sup> Glorisa Canino vd., "Does the Prevalence of CD and ODD Vary Across Cultures?", **Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology**, 2010, Cilt: 45(7), s. 695-704.

<sup>118</sup> Rolf Loeber vd., "Perspectives on Oppositional Defiant Disorder, Conduct Disorder, and Psychopathic Features", **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 2009, Cilt: 50(1-2), s. 133-142.

### 2.5.1.2. Risk Faktörleri

KOKGB'nin etiolojisini genetik, psikolojik ve sosyal alanlar gibi birçok etken belirlemektedir. Okul öncesi dönemde ortaya çıkan güvensiz bağlanmanın çocukta KOKGB'ye yol açtığı düşünülmektedir. Buna bağlı olarak da, güvenli bağlanmanın KOKGB'yi engelleyeceği düşünülmektedir.<sup>119</sup>

KOKGB'de aile yaşantılarının da çok önemli olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalarda aile içinde şiddet, tutum farklılıkları ya da olumsuz tutumlar sergilendiğinde, KOKGB görülme riskinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu da; KOKGB'nin olumsuz mizaç ve olumsuz ebeveyn tutumlarının birleşimiyle ortaya çıktığını göstermektedir.<sup>120</sup>

### 2.5.1.3. Klinik Görünüm

KOKGB belirtileri üç kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; öfkeli/kolay kızan duygudurum, tartışmacı/karşı gelen davranış, kin beslenmedir. DSM V'e göre üç kategoride toplam 8 belirti bulunmaktadır. Bu belirtilerden herhangi birinden en az dördünün olması ve bu belirtilerin de 6 ay sürmesi, KOKGB'nin göstergesidir. Ayrıca bu davranışların da çocuğun kardeşinden farklı en az bir kişiyle daha iletişimi esnasında ortaya çıkması gerekmektedir.

Belirtiler arasında ise çocuğun, sürekli olarak öfkelenmesi, sürekli alınganlık yapıp her şeye kızması, ruh halinin hep öfkeli, kırılmış, bozulmuş olması vardır. Çocuk, emir verme yetkisi olan kişilerle yaş farkı gözetmeksizin tartışma içine girmekte ve bu kuralları yerine getirmeyip, karşı koymaktadır. Diğer insanları bile isteye kızdırmaktadır. Kendi yanlışlarında özeleştiri yapmayıp, diğer bireyleri suçlamaktadır. Ayrıca son 6 ay içinde en az iki kere birine karşı düşmanca duygular beslemiştir ya da kinlenmiştir.

KOKGB'nin bazı şiddet seviyeleri de vardır. Ağır olmayan seviyesinde, belirtiler sadece bir sosyal ortamla sınırlıdır. Orta seviyesinde, iki sosyal ortamda görülmesi gerekir. Ağır olan seviyede ise üç veya daha fazla ortamda bu belirtilerin görülmesi gerekir.

---

<sup>119</sup> Rolf Loeber, vd., "Oppositional Defiant and Conduct Disorder: a Review of the Past 10 Years, Part I.", *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 2000, Cilt: 39(12), s. 1468-1484.

<sup>120</sup> Ercan, a.g.e., s. 316-319.

Bazen çocuklar yaşları gereği, olumsuz davranışlar sergileyebilmektedir. Olağan davranışlarla, bozukluğun belirtisi olabilecek davranışı ayırt etmekte, olumsuz davranışların devamlılığı ve sıklığı önemlidir.

Beş yaşından küçük çocuklarda, en az 6 ay süreyle bu davranışların çoğu ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Beş yaş ve üstünde ise, en az 6 ay süreyle, en az haftada bir ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Tüm bunlar çerçevesinde bozuklukta önemli olan bazı şeyler vardır. Davranışın sıklığı, yoğunluğu, çocuğun gelişim seviyesi, cinsiyeti ve kültürü gibi etmenlerin de etkili olduğu bilinmelidir.

KOKGB, bireyin ailesinde ve sosyal çevresinde problemler ortaya çıkarmaktadır. İş yerinde, okulunda veya tüm sosyal alanlarında işlevselliğini de olumsuz etkilemektedir.<sup>121</sup>

#### **2.5.1.4. Tedavi**

KOKGB'nin erken tespiti tedavisi için çok önemlidir. Erken tedavi, çocuğun yetişkinlik döneminde yaşayacağı psiko-sosyal problemlerinin önüne geçebilir. Özellikle kız çocuklarında tedavi anlamında daha çok ilerleme kaydedilmektedir.<sup>122</sup>

KOKGB'nin temelinde anne ve baba tutumlarının olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden de tedavide anne ve babaların eğitiminin önemi büyüktür. KOKGB'nin farmakolojik tedavisinde tanıların iyice belirlenip, ona göre tedavi uygulanması gerekmektedir. KOKGB tedavisinde bozukluğa özgü bir ilaç yoktur. Ancak öfkenin azalması için stimülanlar ve düşük dozda antipsikotiklerin işe yaradığı bilinmektedir.<sup>123</sup>

#### **2.5.2. Davranım Bozukluğu**

Davranım Bozukluğu; bireyin kendisini, ailesini ve yaşadığı toplumu olumsuz şekilde etkileyen, diğer bireylerin temel haklarının yok sayıldığı, toplumsal kuralların önemsenmediği davranışlardan oluşan bozukluk türüdür.<sup>124</sup>

---

<sup>121</sup> Köroğlu DSM-V, a.g.e.

<sup>122</sup> Dustin A. Pardini ve Paula J. Fite, "Symptoms of Conduct Disorder, Oppositional Defiant Disorder, Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder, and Callous-Unemotional Traits as Unique Predictors of Psychosocial Maladjustment in Boys: Advancing an Evidence Base for DSM-V", *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 2010, Cilt: 49(11), s. 1134-1144.

<sup>123</sup> Ross W. Greene vd., "Psychiatric Comorbidity, Family Dysfunction, and Social Impairment in Referred Youth with Oppositional Defiant Disorder", *American Journal of Psychiatry*, 2002, Cilt: 159(7), s. 1214-1224.

<sup>124</sup> Burcu Arkan ve Besti Üstün, "Davranım Bozukluğu Olan Çocuklara Psikiyatrik Yaklaşımda Anne-Baba Eğitim Programları: İki Örnek Bağlamında Bir Değerlendirme", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2009, Cilt: 1(2), s. 155-174.

### 2.5.2.1. Epidemiyoloji

Davranım Bozukluğu yaygınlığı yapılan araştırmalar neticesinde %1-16 olarak belirlenmiştir. Bozukluğun sıklığı erkek çocuklar için %1.8-16, kız çocuklar için ise %0.8-9.2 olarak belirlenmiştir. Yaygınlığın bu derece geniş aralıkta olmasının nedeninin ise yapılan araştırmalar arasında tutarsız tanı ölçütlerinin kullanılmasının ve yetersiz örneklem sayısından kaynaklandığı düşünölmektedir.<sup>125126127</sup>

### 2.5.2.2. Risk Faktörleri

Davranım Bozukluğu'nun nedenleri arasında genetik yatkınlıkla beraber çevresel etkenlerin de etkili olduğu bilinmektedir. Davranım Bozukluğu erkekler çocuklarda daha fazla göröldüğünden, genetik ve ailesel etkenlerin neden olduğu düşünölmektedir. Yapılan ikiz çalışmalarıda ise, biyolojik etkenlerden ziyade, bozukluğun risk faktörlerinde çevresel etkenlerin daha önemli olduğu bulunmuştur.<sup>128</sup>

Davranım Bozukluğu tanısı almış çocukların aile yapıları incelendiğinde; genellikle düşük gelir düzeyli, parçalanmış ve olumsuz tutum sergileyen aileler olduğu gözlenmektedir.<sup>129</sup>

Yapılan araştırmalarda çocuklarını reddeden, ilgi seviyesi düşük olan ve güvenli bağlanmanın olmadığı ailelerin çocuklarında davranım bozukluğuna daha sık rastlandığı görölmektedir. Aile yapıları incelendiğinde boşanma, ölüm ve tek ebeveyn gibi olumsuz durumların varlığında da davranım bozukluğuna daha sık rastlanmaktadır.<sup>130</sup> Ayrıca çocuğunu iyi yönlendiremeyen ve aile içi dengenin kurulamadığı ailelerin çocuklarında da davranım bozukluğuna rastlanmaktadır.<sup>131</sup>

<sup>125</sup> Rolf Loeber vd., "Which Boys will Fare Worse? Early Predictors of the Onset of Conduct Disorder in a Six-Year Longitudinal Study", *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 1995, Cilt: 34(4), s. 499-509.

<sup>126</sup> Barbara Maughan, vd., "Conduct Disorder and Oppositional Defiant Disorder in a National Sample: Developmental Epidemiology", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2004, Cilt: 45(3), s. 609-621.

<sup>127</sup> Tümer Türkbay, *Kaplan& Sadock Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi*, Ankara,2012, s.101.

<sup>128</sup> Eyüp Sabri Ercan, *Davranım Bozukluğu, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2008, s. 312-315.

<sup>129</sup> K. Oğuz Karamustafaloğlu, *Yıkıcı bozukluklar, dürtü kontrol ve davranım bozuklukları*, Temel ve Klinik Psikiyatri, Güneş Yayınevi (1. Baskı), İstanbul, 2018, s. 1-12.

<sup>130</sup> David P. Farrington, Childhood Origins of Antisocial Behavior, *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 2005, Cilt: 12(3), s. 177-190.

<sup>131</sup> Beril Yavuz Bozdoğan ve Avcı Müjdat, Mükerrer Suçluluk, Davranım Bozukluğu ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu'nun Ortak Değişkenleri Üzerine Bir Derleme. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2020, Cilt: 16(24), s. 1-1.

### 2.5.2.3. Klinik Görünüm

DSM V tanı kriterlerinde Davranım Bozukluğu belirtileri, dört kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; insanlara ve hayvanlara karşı saldırganlık, eşyaları kırıp dökme, dolandırıcılık ya da hırsızlık ve kuralları büyük ölçüde çiğnemez. Dört kategoride toplam 15 belirti bulunmaktadır. Bu belirtilerin en az bir yıl içinde devam ediyor olması ve 15 tanı ölçütünden en az üçünü karşılaması gerekmektedir. En az bir belirtinin de son 6 ay içerisinde bulunması tanı koymak için yeterli olmaktadır. Temelde diğer insanların haklarına saygı göstermemek, yaşa uygun toplumsal değerleri ve kuralları umursamamakla kendini gösteren, tekrarlayan ve sürekliliği olan bir davranış örüntüsü var ise bu Davranım Bozukluğu'nun göstergesidir.<sup>132</sup>

Belirtileri ise; çocuğun sürekli olarak diğer bireylere kabadayılık yapması veya gözlerini korkutması ve sürekli kavgayı başlatan taraf olması vardır. Ayrıca çocuğun diğer insanları ağır yaralayacak araç- gereç taşımaları ve bunu kullanmış olması görülmektedir. İnsanlara ve hayvanlara karşı acıma duygusu olmayabilir. Hırsızlığı, gizlenecek bir şey olarak görmeyip, bunu darp ederek yapabilir. Birini cinsel faaliyete zorlayabilir. Sadece zarar vermiş olmak için yangın çıkarabilir ve başkalarının eşyalarına zarar verebilir. Diğer bireylerin özel mülküne ya da arabasına izinsiz ve zorla girebilir. Çıkarları uğruna yalan söyleyebilir ya da diğer insanları dolandırabilir. Normal olmayan nesnelere çalma eğilimi gösterebilir. Ebeveynlerinin yasalarına rağmen, 13 yaşından itibaren sürekli olarak geceyi dışarıda geçirebilir. Yaşadığı evden en az iki kez gece kaçabilir. 13 yaşından itibaren de okuldan kaçma gibi eğilimler Davranım Bozukluğu olan çocuklarda görülebilmektedir.<sup>133</sup>

Davranım Bozukluğu, bireyin sosyal hayatında, okul ya da işle ilgili yaşantısında aksaklıklara ve işlevsellik kaybına neden olur. Ayrıca davranım bozukluğu bireyin 18 yaşına kadar devam eden belirtilerinde geçerlidir. 18 yaş üstünde bu belirtiler görüldüğünde Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı alır.<sup>134</sup>

### 2.5.2.4. Tedavi

Davranım bozukluğunun tedavi süreci zor olup, çok yönlü terapi uygulanmasını gerektirir. Tedavide, çocuk veya erginle birlikte bu sorunlu davranışlara etkisi olan

---

<sup>132</sup> Köroğlu DSM-V, a.g.e., s.226-228.

<sup>133</sup> Köroğlu DSM-V, a.g.e., s.226-228.

<sup>134</sup> Köroğlu DSM-V, a.g.e., s.226-228.



ebeveynin, okulların ya da toplumun hedeflendiği multisistemik terapinin kullanılmasının daha etkili olduğu görülmüştür.<sup>135</sup>

Davranım Bozukluğu'nun tedavisinde bozukluğa özel bir ilaç yoktur. Ancak çocuktaki agresyonu azaltmaya yönelik atipik antipsikotikler kullanılabilir. Ekleme tedavisi olarak antidepresanlar, stimülanlar, beta blokerler, benzodiazepinler, lityum ve antikonvülzanlar kullanılabilir.<sup>136</sup>

### 2.5.3. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

DEHB, özellikle çocukluk çağında en çok görülen nörogelişimsel bozukluklardandır.<sup>137</sup> Ana belirtileri; dikkatsizlik, hiperaktivite ve dürtüselliktir.<sup>138</sup>

#### 2.5.3.1. Epidemiyoloji

2007 yılında yapılan araştırmalara göre DEHB, Dünya nüfusunun yaklaşık %5,3'ünü etkilemektedir. Çocuk nüfusunun ise %6,5'i etkilenmekte ve DEHB erkeklerde 4 kat daha yaygındır.<sup>139</sup> Dünya Sağlık Örgütü'nün 2013 yılında yaptığı araştırmada 39 milyon insanın DEHB'den etkilendiği belirlenmiştir.<sup>140</sup> Ayrıca DEHB, %6 oranı ile, erkeklerde en sık görülen nörogelişimsel bozukluktur.<sup>141</sup>

Çocuklarda, yetişkinlere oranla dört kat yaygın olmasına rağmen, yaygınlıktaki artış oranı yetişkinlerde daha yüksektir. 5-11 yaşları arasındaki çocuklarda DEHB oranı, son 10 yıllık dönemde %26 artmıştır. Yetişkinlerde ise bu oran %123'tür.<sup>142</sup>

---

<sup>135</sup> M. Herbert, "Conduct Disorders and Delinquency, Developmental Problems of Childhood and Adolescence", *John Wiley & Sons Ltd.*, 2008, s. 215-226.

<sup>136</sup> Ercan, a.g.e., s.312-315

<sup>137</sup> World Health Organization, "Evidence for Gender Responsive Actions to Promote Mental Health", [http://www.euro.who.int/\\_\\_data/assets/pdf\\_file/0017/158102/316637\\_WHO\\_brochure\\_226x226\\_1-mental-health.pdf](http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/158102/316637_WHO_brochure_226x226_1-mental-health.pdf) (Erişim Tarihi:23.03.2020).

<sup>138</sup> Christina Lindemann, vd., "Age-Specific Prevalence, Incidence of New Diagnoses, and Drug Treatment of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder in Germany", *Journal of Child and Adolescent Psychopharmacology*, 2012, Cilt: 22(4), s. 307-314.

<sup>139</sup> Guilherme Polanczyk, vd., "The Worldwide Prevalence of ADHD: A Systematic Review and Metaregression Analysis", *American Journal of Psychiatry*, 2007, Cilt: 164(6), s. 942-948.

<sup>140</sup> Michael Fleming, vd., "Educational and Health Outcomes of Children Treated for Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder", *JAMA Pediatrics*, 2017, Cilt: 171(7).

<sup>141</sup> Søren Dalsgaard, vd., "Incidence Rates and Cumulative Incidences of the Full Spectrum of Diagnosed Mental Disorders in Childhood and Adolescence", *JAMA Psychiatry*, 2020, Cilt: 77(2), s. 155-164.

<sup>142</sup> Winston Chung, vd., "Trends in the Prevalence and Incidence of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Among Adults and Children of Different Racial and Ethnic Groups", *JAMA Network Open*, 2019, Cilt: 2(11).

### 2.5.3.2. Risk Faktörleri

DEHB etiolojisinde genetik etkilerin olduğu ve dopaminin önemi bilinmektedir. Ayrıca, çevresel etkenlerde ailenin sosyo-ekonomik seviyesinin düşüklüğü, annenin eğitim seviyesi ve çalışma durumu, özellikle annede bir psikopatolojinin varlığı, doğum öncesi ve sonrasında yaşanan problemler ve stres, annenin sigara kullanımı gibi nedenlerin olduğu bilinmektedir.<sup>143</sup>

DEHB belirtilerinin artmasında, dijital ortamın her alanda kullanılmasıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Dijital hayattan sonra belirtiler %10 oranında artmıştır.<sup>144</sup>

DEHB'in risk faktörleri belirlenirken, annenin doğum öncesi ve sonrası yaşadığı aksaklıklar göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan araştırmalarda hamilelik esnasında alkol, sigara ve madde kullanımının çocuktaki DEHB ile doğru orantılı bulunmuştur.<sup>145</sup>

Yapılan araştırmalarda, çocuklarına karşı olumsuz tutum sergileyen anne babaların DEHB'i etkilediği görülmüştür. Sürekli olarak eleştiriye maruz kalan çocuğun, hareketliliği arttıkça olumsuz tutuma maruz kalma olasılığı da artmaktadır.<sup>146</sup>

Aile içi şiddetin var olması çocuktaki olumsuz tutumları tetiklemektedir. Bir döngü halinde olan bu durumun çocuktaki dikkat eksikliğini ve hareketliliğini artırdığı düşünülmektedir.<sup>147</sup>

### 2.5.3.3. Klinik Görünüm

Tanı kriterlerinde Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, iki kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; dikkatsizlik ve aşırı hareketlilik-dürtüselliktir. Üç görünümde

<sup>143</sup> Joseph Biederman ve Stephen V. Faraone, "Attention-deficit hyperactivity disorder", *The Lancet*, 2006, Cilt: 367, s. 21-27.

<sup>144</sup> Chaelin K. Ra vd., "Association of Digital Media Use with Subsequent Symptoms of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Among Adolescents", *Jama*, 2018, Cilt:320(3), s. 255-263.

<sup>145</sup> Rohan HC. Palmer, vd., *Effects of Maternal Smoking During Pregnancy on Offspring Externalizing Problems: Contextual Effects in a Sample of Female Twins*, Behavior Genetics, 2016, 46(3), 403-415.

<sup>146</sup> Sarah E. Romens, vd., *Associations Between Early Life Stress and Gene Methylation in Children*, Child Development, 2015, Cilt: 86(1), s. 303-309.

<sup>147</sup> Fatma Ertuğrul ve Engin Eker, *Ön Ergenlik Döneminde Zorbalık Davranışı ile Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Aydın İnsan ve Toplum Dergisi, Cilt: 5(2), s. 117-140.

incelenmektedir. Bunlar ise; bileşik görünüm, dikkatsizliğin baskın olduğu görünüm ve aşırı hareketliliğin/ dürtüsellliğin baskın olduğu görünümlerdir.

Dikkatsizlik, bireyin gelişimsel seviyesiyle örtüşmeyen ve sosyal ya da iş-okul hayatını olumsuz etkileyen, en az 6 belirtiyi kapsamalldır ve en az 6 ay devam etmelidir. Yaşı 17 ve daha yüksek olanlarda en az 5 belirti olmalıdır. Belirtileri ise, genellikle ayrıntılara önem vermeyen, akademik çalışmalarda işte veya etkinlik esnasında dikkatsizliğı nedeniyle sürekli yanlış yapması, genellikle bir işle uğraşırken veya oyun oynarken dikkatini devam ettirmede zorluk yaşar. Biri onunla konuşuyorken, dinlemiyor gibi görünür. Yönergeleri takip edemez, verilen görevleri tamamlayamaz. Genellikleri işlerini veya etkinlikleri düzenlemede zorluk yaşar, dağınık ve düzensizdir. Bilişsel çaba gerektiren işleri yapmayı tercih etmezler ve bu iş için gerekli malzemeleri sürekli olarak kaybederler. Dış uyaranlardan çok çabuk etkilenirler. Günlük işlerinde unuttuklarıdır.<sup>148</sup>

Aşırı hareketlilik ve dürtüsellik, bireyin gelişimsel seviyesiyle örtüşmeyen ve sosyal ya da iş-okul hayatını olumsuz etkileyen, en az 6 belirtiyi kapsamalldır ve en az 6 ay devam etmelidir. Yaşı 17 ve daha yüksek olanlarda en az 5 belirti olmalıdır. Belirtileri ise, genellikle kıpırdanma halindedirler. Ellerini, ayaklarını vurur veya oturduğu zaman kıvrır. Oturması gerektiğı zamanlarda sürekli olarak yerlerinden kalkarlar. Genellikle uygun olmayan ortamlarda, etrafta koşar ya da tırmanır. Ancak yaş ilerledikçe, sadece huzursuz hissedebilir. Serbest zaman etkinliklerinde ses çıkarır ve sessiz oyun kuramaz. Sürekli olarak hareket halindedirler ve mekan ayırt etmezler. Çok konuşurlar ve yöneltilen soru bitmeden, cevabı verirler. Sıra beklemede çok zorluk yaşarlar. Başkalarının sözünü ya da etkinliğini yarıda keserler. İzin almadan başkalarının eşyalarını kullanırlar.<sup>149</sup>

#### **2.5.3.4. Tedavi**

Yapılan çalışmalarda, DEHB tedavisinde stimulan ilaçların en etkili ilaçlar olduğu bulunmuştur. Ancak yalnızca ilaç yeterli olmayıp, ailelerle birlikte terapi ortamını kurmak ve devamlılığını sağlamak da önemlidir.<sup>150</sup>

<sup>148</sup> Köroğlu DSM-V, a.g.e., s.226-228.

<sup>149</sup> Köroğlu DSM-V, a.g.e., s.226-228.

<sup>150</sup> Eyüp Sabri Ercan vd., "Yıkıcı Davranış Bozukluğu Olan Çocuklarda Tedavi Seçeneklerinin Değerlendirilmesi: 18 Aylık İzlem Çalışması", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2011, Cilt: 18(1), s. 21-33.

DEHB tanısı konmuş çocuk ya da ergende tedavide sosyal olarak en iyi yöntemler ise; yeterli uyku, spor faaliyetleri, dikkat dağıtmayan etkinlikler, ev ödevleri ve arkadaşlarıyla olumlu iletişime geçmesidir.<sup>151</sup>



---

<sup>151</sup> Jenny Radesky, "Digital Media and Symptoms of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder in Adolescents". **Jama**, 2018, Cilt: 320(3), s. 237-239.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

#### 3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ

Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çalışma durumlarına göre anne tutumları ve yıkıcı davranışlarının arasındaki ilişkiyi öğrenmek üzere araştırma kesitsel desende tasarlanmış, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve derecesini belirlemek amacıyla yapılan bir araştırma modelidir.

#### 3.2. ÇALIŞMA GRUBU (EVREN VE ÖRNEKLEM)

Araştırmanın evreni, okul öncesi eğitime devam eden çocukları ve annelerini kapsamaktadır.

İstanbul'un Ataşehir İlçesi'nde yaşamakta olan ve çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çalışan 57, çalışmayan 52 olmak üzere toplam 109 anne ve çocuğu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Katılımcılar, araştırmaya çocuklarının devam ettikleri okulları vasıtasıyla araştırmaya davet edilmiş olup, katılımları gönüllülük esasına dayanmıştır.

#### 3.3. ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI

Araştırmanın protokolü için, 25.10.2019 tarihinde, 2019-18-4 Karar No'lu Etik Kurul Onayı alınmıştır. Uygulama yaklaşık bir ay sürmüştür. Denekler Ataşehir İlçesi'ndeki bazı özel anaokullarından rastgele seçilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden anneler ve çocuklarıdır. Araştırmaya katılım annelerin 2-6 yaş arasında çocuğu olması, çocuğun okul öncesi eğitim kurumunda eğitim görüyor olması ve en az okur yazar eğitim seviyesinde olması kriterleri aramıştır. Velileriyle birebir görüşme yapılmasına izin veren okullarda anketler yapılmış, kabul etmeyenlerle ise online ölçüm yapılmıştır. Katılımcıya öncelikli olarak araştırmanın içeriği, amacı ve gizliliğinden bahsedilmiştir ve onayı alındıktan sonra tek başına kalabilecekleri bir odada teste başlamışlardır. Görüşmeler testin uzunluğuna bağlı olarak yaklaşık 20-30 dakika sürmüştür.

### 3.4. ARAŞTIRMA VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

#### 3.4.1. Sosyo Demografik Bilgi Formu

Bu bölümde tüm katılımcılara literatür gözetilerek ilgili olabileceği düşünülen kendileri ve değerlendirilen çocuklarıyla ilgili çeşitli demografik sorular sorulmuştur. Sosyo-demografik Form araştırmacı tarafından oluşturulmuş olup toplam 7 sorudan oluşmaktadır. Annelere sorulan sorular; yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, çocuk sayısı ve medeni durumdur. Değerlendirilen çocuklara yönelik de cinsiyet ve doğum yılı bilgileri istenmiştir.

#### 3.3.2. Pari Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

Schaefer ve Bell (1985) tarafından geliştirilen Aile hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği, 1978'de Hacettepe Üniversitesi Psikoloji bölümünde Türkçeye çevrilmiştir. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ise Küçük (1982) tarafından yapılmıştır. Orijinali 115 sorudan oluşan ölçek, Türkçe'ye adaptasyon sürecinde kısaltılmış ve 60 soruya düşürülmüştür.

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği, "Çok uygun buluyorum" (4 puan), "oldukça uygun buluyorum" (3 puan), "biraz uygun buluyorum" (2 puan) ve "hiç uygun bulmuyorum" (1 puan) olmak üzere 4'lü likertten oluşmaktadır. Ölçeğin, beş alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar, Aşırı Annelik Boyutu, Demokratik Tutum ve Eşitlik Boyutu, Ev Kadınlığı Reddetme Boyutu, Karı- Koca Geçimsizliği Boyutu, Baskı ve Disiplin Boyutu'dur. Ölçekten alınan puanlar her bir boyut için ayrı ayrı hesaplanarak ilgili boyutun puanı oluşturulmaktadır.

Aşırı annelik boyutunun itemleri: 1, 3, 4, 7, 11, 12, 14, 26, 27, 28, 32, 34, 36, 46, 51, 57.

Demokratik tutum ve eşitlik boyutunun itemleri: 2, 13, 18, 22, 29, 37, 44, 45, 59.

Ev kadınlığını reddetme boyutunun itemleri: 6, 9, 16, 17, 21, 23, 31, 38, 41, 42, 49, 52, 55.

Karı-koca geçimsizliği boyutunun itemleri: 8, 19, 33, 40, 48, 54.

Baskı ve disiplin boyutunun itemleri: 5, 10, 15, 20, 24, 25, 30, 35, 39, 43, 47, 50, 53, 56, 58, 60.<sup>152</sup>

---

<sup>152</sup> Earl S. Schaefer and Richard Q. Bell, Development of a Parental Attitude Research Instrument, *Child Development*, 1958, Cilt: 29, s. 339-361

Ölçeklerin alt boyutlarından alınabilecek maksimum puan, aşırı annelik için 64, demokratik tutum ve eşitlik tanıma için 36, ev kadınlığı reddetme için 52, karı-koca geçimsizliği için 24 ve baskı ve disiplin alt ölçeği için 64'tür. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .91'dir.<sup>153</sup>

### **3.3.3. Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranış Bozuklukları Değerlendirme Ölçeği**

Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranış Bozuklukları Değerlendirme Ölçeği, 2005 yılında Ercan ve arkadaşları tarafından oluşturulmuş olup, okul öncesi dönemde Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğuna bağlı Yıkıcı Davranış Bozukluklarını tespit etmeyi amaçlayan 10 sorudan oluşan kısa bir likert ölçeğidir. Ölçek, Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Bölümü tarafından geliştirilen özgün bir ölçektir.

Ölçek 4'lü likert tipi bir ölçek olup "Yok" (0 puan), "Biraz" (1 puan), "Çok" (2 puan) ve "Fazla" (3 puan) sorulara verilebilecek yanıtlardır. Ölçekten alınabilecek minimum puan 10, maksimum puan 40'tır. Ölçeğin alt boyutu bulunmamakla birlikte iç tutarlılık katsayısı .92'dir.<sup>154</sup>

### **3.4. VERİLERİN ANALİZİ**

Kullanılan ölçme aracıyla elde edilen veriler, alt amaçlara uygun istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Katılımcılara uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler, IBM SPSS Statistics 25 programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve analiz edilmiştir. Anneler, çalışıp çalışmama durumuna göre gruplandırılmıştır. Kategorik demografik değişkenlerin çalışma durumuna göre dağılımları verilmiş, aralarındaki ilişkiye "Ki kare" testiyle bakılmıştır. Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği alt boyutlarının ve Ercan okul öncesi yıkıcı davranışlar ölçeği toplam puanlarının çalışma durumuna göre farklılaşmasına "Bağımsız Gruplar T-Testi" ile bakılmıştır. Çalışan ve çalışmayan grupta ayrı ayrı olarak, ölçeklerin birbiriyle olan ilişkisine "Pearson Korelasyon" analiziyle bakılmıştır. Ölçeklerin çalışma durumu ve kategorik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla "İki Yönlü ANOVA" kullanılmıştır. Son olarak, yine çalışan ve çalışmayan grupta ayrı şekilde, Ercan okul

<sup>153</sup> Şenay A. Küçük, The Validity of The Turkish Form of The PARI Subscales II, III, IV, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Boğaziçi Üniversitesi, 1987 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

<sup>154</sup> Eyüp Sabri Ercan vd., "Parental Recall of Pre-School Behavior Related to ADHD and Disruptive Behavior Disorder", **Child Psychiatry and Human Development**, 2005 Cilt: 35(4), s. 299-313

öncesi yıkıcı davranışlar ölçeğinin, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği alt boyutlarıyla yordanması “Basit Doğrusal (Linear) Regresyon” analizi ile test edilmiştir.





## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### BULGULAR

#### 4.1. DEMOGRAFİK VERİLERİN BULGULARI

##### 4.1.1. Annenin Yaşı Değişkeni Bulguları

Tablo 1’de katılımcı annelerin yaş aralıkları dağılımlarına bakıldığında çalışan grupta 26-35 yaş 25 (%45,5), 36-45 yaş 9 (%16,4) ve 46 ve üzeri yaş 1 (%1,8) anne vardır. Çalışmayan grupta ise 18-25 yaş 3 (%6), 26-35 yaş 26 (%52), ve 36-45 yaş 18 (%36) kişi vardır.

Ki Kare analizine göre, çalışma durumu annenin yaşıyla anlamlı düzeyde ilişkili değildir ( $p>0,05$ ).

**Tablo 1** Katılımcı Annelerin Yaş Aralıklarının Dağılımı

Yaş	Çalışan		Çalışmayan		X <sup>2</sup>	p
	n	%	n	%		
18-25	-	-	3	6,0	5,379	0,146
26-35	25	45,5	26	52,0		
36-45	9	16,4	18	36,0		
46+	1	1,8	-	-		
<i>Eksik</i>	20	36,4	3	6,0		
<b>Toplam</b>	55	100,0	50	100,0		

##### 4.1.2. Annenin Medeni Durumu Değişkeni Bulguları

Çalışan annelerin %92,7’si (n=51) evli ve %7,3’ü (n=4) boşanmış olarak görünmektedir. Çalışmayan annelerin ise %100’ü (n=36) evli olarak görünmektedir (Tablo 2).

Ki Kare analizine göre, çalışma durumu annenin medeni durumuyla anlamlı düzeyde ilişkili değildir ( $p>0,05$ ).

**Tablo 2** Çalışmaya Alınan Annelerin Medeni Durum Dağılımı

Medeni Durum	Çalışan		Çalışmayan		X <sup>2</sup>	p
	n	%	n	%		
Evli	51	92,7	50	100,0	3,780	0,052
Boşanmış	4	7,3	-	-		
Toplam	55	100,0	50	100		

#### 4.1.3. Annenin Eğitim Düzeyi Değişkeni Bulguları

Tablo 3'te annelerin eğitim düzeylerine bakıldığında çalışan grupta ilkökul mezunu 2 (%3,6), lise mezunu 9 (%16,4), lisans mezunu 33 (%60) ve lisansüstü mezunu 11 (%20), kişi vardır. Çalışmayan grupta ise ortaokul mezunu 2 (%4), lise mezunu 12 (%24), lisans mezunu 35 (%70) ve lisansüstü mezunu 1 (%2) kişi vardır.

Ki Kare analizine göre, çalışma durumu annenin eğitim düzeyiyle anlamlı düzeyde ilişkidir ( $X^2(4, 105) = 12,611, p < 0,05$ ). Post hoc analizlerine göre, çalışan grupta lisansüstü mezun olanların oranları çalışmayan gruba göre daha yüksektir.

**Tablo 3** Annelerin Eğitim Düzeylerinin Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Çalışan		Çalışmayan		X <sup>2</sup>	p
	n	%	n	%		
İlkokul mezunu	2	3,6	--		12,611	0,013*
Ortaokul mezunu	-	-	2	4,0		
Lise mezunu	9	16,4	12	24,0		
Lisans mezunu	33	60,0	35	70,0		
Lisansüstü mezunu	11	20,0	1	2,0		
Toplam	55	100	50	100		

#### 4.1.4. Annenin Çocuk Sayısı Değişkeni Bulguları

Tablo 4’de annelerin çocuk sayısı dağılımlarına bakıldığında çalışan grupta 1 çocuk sahibi 20 (%36,4), 2 çocuk sahibi 13 (%23,6) ve 3 ve üzeri çocuk sahibi 2 (%3,6) kişi vardır. Çalışmayan grupta ise 1 çocuk sahibi 29 (%58), 2 çocuk sahibi 13 (%26) ve 3 ve üzeri çocuk sahibi 5 (%10) kişi vardır.

Ki Kare analizine göre, çalışma durumu çocuk sayısı ile anlamlı düzeyde ilişkili değildir ( $p>0,05$ ).

**Tablo 4** Katılımcıların Çocuk Sayısı Dağılımı

Çocuk Sayısı	Çalışan		Çalışmayan		X <sup>2</sup>	p
	n	%	n	%		
1	20	36,4	29	58,0	1,209	0,246
2	13	23,6	13	26,0		
3 ve üzeri	2	3,6	5	10,0		
<i>Eksik</i>	20	36,4	3	6,0		
<b>Toplam</b>	55	100	50	100		

#### 4.1.5. Çocuğun Cinsiyeti Değişkeni Bulguları

Çalışan annelerin çalışmaya alınan çocuklarının %29,1’i (n=16) kız iken %34,5’i (n=19) erkektir. Çalışmayan annelerin çalışmaya alınan çocuklarının ise %52’si (n=26) kız iken %42’si (n=21) erkektir (Tablo 5).

Ki Kare analizine göre, annenin çalışma durumu çocuğun yaşıyla anlamlı düzeyde ilişkili değildir ( $p>0,05$ ).

**Tablo 5** Çalışmaya Alınan Çocukların Cinsiyet Dağılımı

Çocuğun Cinsiyeti	Çalışan		Çalışmayan		X <sup>2</sup>	P
	n	%	n	%		
Kız	16	29,1	26	52,0	0,741	0,389
Erkek	19	34,5	21	42,0		
Eksik	20	36,4	3	6,0		
Toplam	55	100,0	50	100,0		

#### 4.1.6. Çocuğun Doğum Yılı Değişkeni Bulguları

Tablo 6'da katılımcı annelerin çalışmaya alınan çocuklarının doğum yılı dağılımlarına bakıldığında çalışan grupta 26-35 yaş 25 (%45,5), 36-45 yaş 9 (%16,4) ve 46 ve üzeri yaş 1 (%1,8) anne vardır. Çalışmayan grupta ise 18-25 yaş 3 (%6), 26-35 yaş 26 (%52), ve 36-45 yaş 18 (%36) kişi vardır.

Ki Kare analizine göre, çalışma durumu annenin yaşıyla anlamlı düzeyde ilişkilidir ( $X^2(3, 105) = 9,650, p < 0,05$ ). Buna göre, çalışmayan grupta 2012 yılında doğan çocukların oranı çalışan gruba göre daha fazladır.

**Tablo 6** Çalışmaya Alınan Katılımcıların Doğum Yılı Dağılımları

Yaş	Çalışan		Çalışmayan		X <sup>2</sup>	p
	n	%	n	%		
2012	-	-	4	8,0	9,650	0,022*
2013	13	23,6	6	12,0		
2014	16	29,1	8	16,0		
2015	26	47,3	32	64,0		
Toplam	55	100,0	50	100,0		

## 4.2. ÖLÇEKLERİN BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLERİ

### 4.2.1. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre Tutumları ve Çocuktaki Yıkıcı Davranış Puanları Bulguları

Tablo 7'de aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği (PARI) alt boyutlarının ve Ercan okul öncesi yıkıcı davranışlar ölçeği (OÖYD) toplam puanlarının çalışan ve

çalışmayan gruplar için en küçük-en büyük değerler, ortalama, standart sapma değerleri ve çarpıklık-basıklık değerleri verilmiştir. Çalışan ve çalışmayan grubun karşılaştırılması bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmiştir.

Bağımsız gruplar t-testi analizine göre, OÖYD toplam puanları çalışanlarda (Ort:11,62±3,05) ve çalışmayanlarda (Ort:12,76±3,69) anlamlı derecede farklılaşmamaktadır (p>0,05).

PARI aşırı koruyucu annelik puanları çalışanlarda (Ort:31,73±8,00) ve çalışmayanlarda (Ort:31,74±8,41) anlamlı derecede farklılaşmamaktadır (p>0,05).

PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanları çalışanlarda (Ort:28,62±3,54) ve çalışmayanlarda (Ort:28,72±3,42) anlamlı derecede farklılaşmamaktadır (p>0,05).

PARI annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi puanları çalışanlarda (Ort:25,07±5,80) ve çalışmayanlarda (Ort:27,02±6,26) anlamlı derecede farklılaşmamaktadır (p>0,05).

PARI karı-koca geçimsizliği puanları çalışanlarda (Ort:12,31±3,86) ve çalışmayanlarda (Ort:13,10±3,88) anlamlı derecede farklılaşmamaktadır (p>0,05).

PARI sıkı disiplin puanları çalışanlarda (Ort:25,87±5,90) ve çalışmayanlarda (Ort:26,52±6,08) anlamlı derecede farklılaşmamaktadır (p>0,05).

**Tablo 7** Çalışmaya Alınan Katılımcıların Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) Alt Boyutlarının ve Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranışlar Ölçeğine Ait Betimleyici İstatistikleri

Ölçek	Gruplar	Min	Max	Ort.	Ss	Çarpıklık/ Sh	Basıklık/ Sh	t	p
OÖYD	Çalışan	8,00	19,00	11,62	3,05	0,794/ 0,236	0,204/ 0,467	- 1,735	0,086
	Çalışmayan	8,00	22,00	12,76	3,69				
PARI Aşırı Koruyucu Annelik	Çalışan	16,00	54,00	31,73	8,00	0,634/ 0,236	0,133/ 0,467	- 0,008	0,994
	Çalışmayan	18,00	55,00	31,74	8,41				
PARI Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	Çalışan	21,00	35,00	28,62	3,54	0,-446/ 0,236	-0,358/ 0,467	- 0,238	0,812
	Çalışmayan	21,00	35,00	28,78	3,42				
PARI Annenin	Çalışan	14,00	35,00	25,07	5,80	-0,103/ 0,236	-0,504/ 0,467		0,101

ev Kadınlığı Rolünü Reddetmesi	Çalışmayan	13,00	40,00	27,02	6,26	,236	0,467	-	1,654	
	Çalışan	5,00	21,00	12,31	3,86	0,241/ 0,236	-0,115/ 0,467	-	1,046	0,298
PARI Karı- Koca Geçimsizliği	Çalışan	13,00	41,00	25,87	5,90	0,624/ 0,236	-0,138/ 0,467	-	0,553	0,581
	Çalışmayan	6,00	23,00	13,10	3,88					
PARI Sıkı Disiplin	Çalışan	13,00	41,00	25,87	5,90	0,624/ 0,236	-0,138/ 0,467	-	0,553	0,581
	Çalışmayan	17,00	40,00	26,52	6,08					

\*p<0,05; \*\*p<0,01

#### 4.2.2. Anne Tutumlarının ve Çocuktaki Yıkıcı Davranış Puanlarının Karşılaştırılması Bulguları

Tablo 8’de çalışan grupta aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği (PARI) alt boyutlarının ve Ercan okul öncesi yıkıcı davranışlar ölçeği (OÖYD) toplam puanlarının birbiriyle arasındaki ilişkilerin incelenmesine dair Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

OÖYD toplam puanları ile PARI aşırı koruyucu annelik, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi, karı-koca geçimsizliği ve sıkı disiplin alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki yoktur ( $p>0,05$ )

PARI aşırı koruyucu annelik ile annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi ( $r=0,269$ ;  $p<0,05$ ), karı-koca geçimsizliği ( $r=,0316$ ;  $p<0,05$ ) ve sıkı disiplin ( $r=0,745$ ;  $p<0,05$ ) anlamlı pozitif ilişki göstermektedir. PARI aşırı koruyucu annelik ile demokratik tutum ve eşitlik tanıma anlamlı ilişki göstermemektedir ( $p>0,05$ )

PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma ile sıkı disiplin anlamlı negatif ilişki göstermektedir ( $r=-0,347$ ;  $p<0,05$ ). PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma ile annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi ve karı-koca geçimsizliği alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki yoktur ( $p>0,05$ ).

PARI annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi ile karı-koca geçimsizliği ( $r=0,492$ ;  $p<0,05$ ) ve sıkı disiplin ( $r=0,287$ ;  $p<0,05$ ) anlamlı pozitif bir ilişki göstermektedir.

PARI karı-koca geçimsizliği ve sıkı disiplin arasında anlamlı pozitif ilişki görülmektedir ( $r=0,285$ ;  $p<0,05$ ).

**Tablo 8** Ölçeklerin Çalışan Grupta Birbiriyle Olan İlişisine Dair Pearson Korelasyon Analizi

Ölçek	Değer	1	2	3	4	5
1.OÖYD	r					
	p					
2.PARI Aşırı Koruyucu Annelik	r	0,005				
	p	0,972				
3.PARI Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	r	-0,103	-0,116			
	p	0,453	0,400			
4.PARI Annenin Ev Kadınlığı Rolünü Reddetmesi	r	-0,015	<b>0,269*</b>	0,078		
	p	0,912	<b>0,047</b>	0,571		
5.PARI Karı-Koca Geçimsizliği	r	0,043	<b>0,316*</b>	-,0001	<b>0,492**</b>	
	p	0,754	<b>0,019</b>	0,996	<b>0,001</b>	
6.PARI Sıkı Disiplin	r	0,096	<b>0,745**</b>	-0,347**	<b>0,287*</b>	<b>0,285*</b>
	p	0,485	<b>0,001</b>	<b>0,009</b>	<b>0,034</b>	<b>0,035</b>

\*p<0,05; \*\*p<0,01

Tablo 9'da çalışmayan grupta aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği (PARI) alt boyutlarının ve Ercan okul öncesi yıkıcı davranışlar ölçeği (OÖYD) toplam puanlarının birbiriyle arasındaki ilişkilerin incelenmesine dair Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

OÖYD toplam puanları ile PARI aşırı koruyucu annelik, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi, karı-koca geçimsizliği ve sıkı disiplin alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki yoktur ( $p>0,05$ )

PARI aşırı koruyucu annelik ile sıkı disiplin ( $r=0,773$ ;  $p<0,05$ ) anlamlı pozitif ilişki göstermektedir. PARI aşırı koruyucu annelik ile annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi, karı-koca geçimsizliği, demokratik tutum ve eşitlik tanıma anlamlı ilişki göstermemektedir ( $p>0,05$ )

PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma ile karı-koca geçimsizliği ( $r=-,316$ ;  $p<0,05$ ) ve sıkı disiplin anlamlı negatif ilişki göstermektedir ( $r=-0,388$ ;  $p<0,05$ ). PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma ile annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki yoktur ( $p>0,05$ ).

PARI annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi ile karı-koca geçimsizliği ( $r=,472$ ;  $p<0,05$ ) ve sıkı disiplin ( $r=0,344$ ;  $p<0,05$ ) anlamlı pozitif bir ilişki göstermektedir.

PARI karı-koca geçimsizliği ve sıkı disiplin arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir ( $p>0,05$ ).

**Tablo 9** Ölçeklerin Çalışmayan Grupta Birbiriyle Olan İlişisine Dair Pearson Korelasyon Analizi

Ölçek	Değer	1	2	3	4	5
1.OÖYD	r					
	p					
2.PARI Aşırı Koruyucu Annelik	r	0,045				
	p	0,755				
3.PARI Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	r	- 0,276	-0,156			
	p	0,052	0,279			
4.PARI Annenin Ev Kadınlığı Rolünü Reddetmesi	r	0,132	0,127	-0,130		
	p	0,362	0,379	0,367		
5.PARI Karı-Koca Geçimsizliği	r	0,190	-0,089	<b>-0,316*</b>	<b>0,472**</b>	
	p	0,186	0,540	<b>0,026</b>	<b>0,001</b>	
6.PARI Sıkı Disiplin	r	0,088	<b>0,773**</b>	- <b>0,388**</b>	<b>0,344*</b>	0,042
	p	0,541	<b>0,000</b>	<b>0,005</b>	<b>0,015</b>	0,773

\* $p<0,05$ ; \*\* $p<0,01$



#### 4.3. ÖLÇEKLERİN KATEGORİK DEĞİŞKENLERE GÖRE FARKLILAŞMASI

Tablo 10'da OÖYD ve PARI toplam puanlarının ve alt boyutlarının anne eğitim düzeyi ve çalışma durumu değişkenlerine göre karşılaştırılmasına ilişkin iki yönlü ANOVA testi sonucu verilmiştir.

İki yönlü ANOVA analizine göre, OÖYD toplam puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). OÖYD anne eğitim düzeyi değişkenine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Anne eğitim düzeyi ve çalışma durumu OÖYD puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI aşırı koruyucu annelik puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Aşırı koruyucu annelik anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır ( $F(4, 97)=5,294, p<0,05, n^2=,179$ ). Tukey'in post hoc analizine göre, ilkokul mezunu olanlar (Ort: 50,50  $\pm$ 4,95) lisans (Ort:30,71 $\pm$ 7,49) ve lisansüstü (Ort:27,33 $\pm$ 5,28) mezunlarına göre; lise mezunları (Ort:35,43 $\pm$ 8,16) ise lisansüstü mezunlarına göre anlamlı derecede daha yüksek puanlara sahiptir. Anne eğitim düzeyi ve çalışma durumu aşırı koruyucu annelik puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Demokratik tutum ve eşitlik tanıma, anne eğitim düzeyi değişkenine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Anne eğitim düzeyi ve çalışma durumu, demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi, anne eğitim düzeyi değişkenine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Anne eğitim düzeyi ve çalışma durumu, annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI karı-koca geçimsizliği puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Karı-koca geçimsizliği, anne eğitim düzeyi değişkenine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Anne eğitim düzeyi ve çalışma durumu, karı-koca geçimsizliği puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI sıkı disiplin puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Sıkı disiplin, anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır ( $F(4, 97)=5,484, p<0,05, n^2=,184$ ). Tukey'in post hoc

analizine göre, ilkokul (Ort: 36,50  $\pm$ 6,36) ve lise mezunu (Ort: 30,05  $\pm$ 4,50) olanlar lisans (Ort: 25,07  $\pm$ 5,85) ve lisansüstü (Ort:23,50 $\pm$ 2,81) mezunu olanlara göre anlamlı derecede daha yüksek puanlara sahiptir. Anne eğitim düzeyi ve çalışma durumu sıkı disiplin puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

**Tablo 10** OÖYD ve PARI Toplam Puan ve Alt Boyutlarının Anne Eğitim Düzeyi ve Çalışma Durumu Değişkenlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin İki Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Gruplar	Değişken	OÖYD	1.PARI Aşırı Koruyucu Annelik	2.PARI Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	3.PARI Annenin Ev Kadınlığı Rolünü Reddetmesi	4.PARI Karı-Koca Geçimsizliği	5.PARI Sıkı Disiplin			
		Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)			
Çalışan	İlkokul	10,00 (0,0)	50,50 (4,95)	27,50 (2,12)	30,50 (0,71)	14,50 (0,71)	36,50 (6,36)			
	Ortaokul	-	-	-	-	-	-			
	Lise	10,78 (3,07)	33,22 (6,44)	27,78 (3,49)	24,22 (5,07)	13,44 (3,57)	28,89 (4,46)			
	Lisans	11,42 (2,50)	31,67 (7,60)	28,76 (3,91)	23,85 (5,84)	12,03 (4,33)	25,15 (6,17)			
	Lisansüstü	13,18 (4,31)	27,27 (5,53)	29,09 (2,66)	28,45 (5,28)	11,82 (2,75)	23,64 (2,91)			
Çalışmayan	İlkokul	-	-	-	-	-	-			
	Ortaokul	13,50 (0,71)	35,50 (13,44)	24,00 (1,41)	27,00 (9,90)	15,00 (0,0)	29,00 (12,73)			
	Lise	14,50 (4,48)	37,08 (9,16)	27,67 (3,96)	26,50 (5,50)	12,58 (3,70)	30,92 (4,52)			
	Lisans	12,11 (3,25)	29,80 (7,37)	29,54 (2,98)	27,43 (6,46)	13,14 (4,11)	25,00 (5,63)			
	Lisansüstü	13,00	28,00	25,00	19,00	14,00	22,00			
Toplam	1.İlkokul	10,00 (0,0)	50,50 (4,95)	27,50 (2,12)	30,50 (0,71)	14,50 (0,71)	36,50 (6,36)			
	2.Ortaokul	13,50 (0,71)	35,50 (13,44)	24,00 (1,41)	27,00 (9,90)	15,00 (0,0)	29,00 (12,73)			
	3.Lise	12,90 (4,48)	35,43 (8,16)	27,71 (3,68)	25,52 (5,32)	12,95 (3,58)	30,05 (4,50)			
	4.Lisans	11,78 (2,91)	30,71 (7,49)	29,16 (3,46)	25,69 (6,38)	12,60 (4,23)	25,07 (5,85)			
	5.Lisansüstü	13,17 (4,11)	27,33 (5,28)	28,75 (2,80)	27,67 (5,73)	12,00 (2,70)	23,50 (2,81)			
Değişken	Çalışma Durumu			Anne Eğitim Düzeyi			Etkileşim			
Değer	F	N <sup>2</sup>	P	F	N <sup>2</sup>	P	Fark	F	N <sup>2</sup>	P

<b>OÖYD</b>	1,20 0	0,012	0,276	0,5 22	0,02 1	0,720	-	1,73 4	0,035	0, 18 2
<b>1.PARI</b>	,098	0,001	0,755	<b>5,2 94</b>	<b>0,17 9</b>	<b>0,001**</b>	<b>1&gt;4 1&gt;5 3&gt;5</b>	1,16 2	0,023	0, 31 7
<b>2.PARI</b>	,739	0,008	0,392	1,8 52	0,07 1	0,125	-	0,95 1	0,019	0, 39 0
<b>3.PARI</b>	,272	0,003	0,603	0,4 54	0,01 8	0,769	-	2,11 4	0,042	0, 12 6
<b>4.PARI</b>	,284	0,003	0,595	0,3 11	0,01 3	0,870	-	0,56 2	0,011	0, 57 2
<b>5.PARI</b>	,001	0,001	0,970	<b>5,4 84</b>	<b>0,18 4</b>	<b>0,001**</b>	<b>1&gt;4 1&gt;5 3&gt;4 3&gt;5</b>	0,36 4	0,007	0, 69 6

\*p<0,05; \*\*p<0,01

Tablo 11’de OÖYD ve PARI toplam puanlarının ve alt boyutlarının çocuk sayısı ve çalışma durumu değişkenlerine göre karşılaştırılmasına ilişkin iki yönlü ANOVA testi sonucu verilmiştir.

İki yönlü ANOVA analizine göre, OÖYD toplam puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). OÖYD çocuk sayısı değişkenine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Çocuk sayısı ve çalışma durumu OÖYD puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI aşırı koruyucu annelik puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Aşırı koruyucu annelik çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır ( $F(2, 76)=9,385, p<0,05, n^2=,198$ ). Tukey’in post hoc analizine göre, 3 ve üzeri çocuğu olanlar (Ort:  $41,71 \pm 11,86$ ) tek (Ort:  $29,49 \pm 7,19$ ) ve 2 (Ort:  $32,77 \pm 8,13$ ) çocuğu olanlara göre anlamlı derecede daha yüksek puanlara sahiptir. Çocuk sayısı ve çalışma durumu aşırı koruyucu annelik puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Demokratik tutum ve eşitlik tanıma, çocuk sayısı değişkenine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Çocuk sayısı ve çalışma

durumu, demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi, çocuk sayısı değişkenine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Çocuk sayısı ve çalışma durumu, annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI karı-koca geçimsizliği puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Karı-koca geçimsizliği, çocuk sayısı değişkenine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Çocuk sayısı ve çalışma durumu, karı-koca geçimsizliği puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI sıkı disiplin puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Sıkı disiplin, çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır ( $F(2, 76)=6,513, p<0,05, n^2=,146$ ). Tukey'in post hoc analizine göre, 3 ve üzeri çocuğu olanlar (Ort: 33,14  $\pm$ 6,69) tek (Ort:24,86 $\pm$ 5,58) çocuğu olanlara göre anlamlı derecede daha yüksek puanlara sahiptir. Çocuk sayısı ve çalışma durumu sıkı disiplin puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

**Tablo 11** OÖYD ve PARI Toplam Puan ve Alt Boyutlarının Çocuk Sayısı ve Çalışma Durumu Değişkenlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin İki Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Gruplar	Değişken	OÖYD	1.PARI Aşırı Koruyucu Annelik	2.PARI Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	3.PARI Annenin Ev Kadınlığı Rolünü Reddetmesi	4.PARI Karı-Koca Geçimsizliği	5.PARI Sıkı Disiplin
		Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)
1.Çalışan	1	11,70 (,80)	29,75 (6,16)	29,00 (3,52)	24,15 (5,80)	12,25 (3,65)	24,75 (5,10)
	2	12,00 (,99)	31,62 (9,34)	27,77 (4,09)	25,69 (6,21)	12,15 (4,16)	26,31 (7,36)
	3 ve üzeri	10,00 (2,52)	50,50 (4,95)	27,50 (2,12)	30,50 (0,71)	14,50 (0,71)	36,50 (6,36)
2.Çalışmayan	1	12,21 (,66)	29,31 (7,93)	29,07 (3,13)	28,00 (6,83)	14,24 (3,68)	24,93 (5,98)

	2	13,92 (,99)	33,92 (6,89 )	27,69 (3,88)	24,54 (5,65)	12,08 (3,97)	27,85 (5,41)			
	3 ve üzeri	12,60 (1,59)	38,20 (12,2 8)	28,00 (4,00)	30,20 (6,61)	10,40 (3,65)	31,80 (7,01)			
Toplam	1	12,00 (3,32)	29,49 (7,19 )	29,04 (3,26)	26,43 (6,41)	13,43 (3,76)	24,86 (5,58)			
	2	12,96 (4,14)	32,77 (8,13 )	27,73 (3,90)	25,12 (5,85)	12,12 (3,98)	27,08 (6,38)			
	3 ve üzeri	11,86 (2,73)	41,71 (11,8 6)	27,86 (3,39)	30,29 (5,41)	11,57 (3,60)	33,14 (6,69)			
Değişken	Çalışma Durumu			Çocuk Sayısı				Etkileşim		
Değer	F	N <sup>2</sup>	P	F	N <sup>2</sup>	P	Fark	F	N <sup>2</sup>	P
OÖYD	2,119	0,02 7	0,150	0,88 3	0,02 3	0,41 8		0,46 2	0,01 2	0,63 1
1.PARI	1,865	0,02 4	0,176	9,38 5	0,19 8	0,001**	3+> 1 3+> 2	2,01 0	0,05 0	0,14 1
2.PARI	0,020	0,00 1	0,887	1,27 2	0,03 2	0,28 6		0,01 6	0,00 1	0,98 4
3.PARI	0,165	0,00 2	0,686	1,73 2	0,04 4	0,18 4		1,51 9	0,03 8	0,22 6
4.PARI	0,357	0,00 5	0,552	0,78 1	0,02 0	0,46 2		1,96 4	0,04 9	0,14 7
5.PARI	0,263	0,00 3	0,609	6,51 3	0,14 6	0,002 **	3+> 1	0,63 7	0,01 6	0,53 2

\*p<0,05; \*\*p<0,01

Tablo 12'de OÖYD ve PARI toplam puanlarının ve alt boyutlarının çocuk cinsiyeti ve çalışma durumu değişkenlerine göre karşılaştırılmasına ilişkin iki yönlü ANOVA testi sonucu verilmiştir. (F(1, 90)=22,585, p<0,05, n<sup>2</sup>=,201).

İki yönlü ANOVA analizine göre, OÖYD toplam puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0,05). OÖYD çocuğun cinsiyetine göre de farklılaşmamaktadır (p>0,05). Çocuğun cinsiyeti ve çalışma durumu OÖYD puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir (p>0,05).

PARI aşırı koruyucu annelik puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0,05). Aşırı koruyucu annelik çocuğun cinsiyetine göre anlamlı derecede farklılaşmamaktadır (p>0,05). Çocuğun cinsiyeti ve çalışma durumu aşırı

koruyucu annelik puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahiptir ( $F(1, 78)=7,462$ ,  $p<0,05$ ,  $n^2=,087$ ). Buna göre, kız çocuğu olanların puanı erkek çocuğu olanlara göre çalışan grupta daha düşükken, çalışmayan grupta, kız çocuğu olanların puanları erkek çocuğu olanlara göre daha yüksektir.

PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Demokratik tutum ve eşitlik tanıma, çocuk cinsiyetine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Çocuğun cinsiyeti ve çalışma durumu, demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi, çocuğun cinsiyetine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Çocuğun cinsiyeti ve çalışma durumu, annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI karı-koca geçimsizliği puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Karı-koca geçimsizliği, çocuğun cinsiyetine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Çocuğun cinsiyeti ve çalışma durumu, karı-koca geçimsizliği puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

PARI sıkı disiplin puanları çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ( $p>0,05$ ). Sıkı disiplin çocuğun cinsiyetine göre de farklılaşmamaktadır ( $p>0,05$ ). Çocuğun cinsiyeti ve çalışma durumu sıkı disiplin puanları üzerinde anlamlı bir etkileşime sahip değildir ( $p>0,05$ ).

**Tablo 12** OÖYD ve PARI Toplam Puan ve Alt Boyutlarının Çocuğun Cinsiyeti ve Çalışma Durumu Değişkenlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin İki Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Gruplar	Değişken	OÖYD	1.PARI Aşırı Koruyucu Annelik	2.PARI Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	3.PARI Annenin Ev Kadınlığı Rolünü Reddetmesi	4.PARI Karı-Koca Geçimsizliği	5.PARI Sıkı Disiplin
		Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)	Ort. (Ss)
1.Çalışan	Kız	11,56 (3,81)	27,56 (6,71)	29,00 (3,54)	22,81 (5,58)	11,44 (3,83)	24,00 (5,18)
	Erkek	11,84 (2,99)	35,05 (8,86)	28,00 (3,79)	27,00 (5,60)	13,11 (3,56)	27,68 (7,14)
2.Çalışmayan	Kız	12,04 (2,66)	32,73 (9,49)	28,58 (3,49)	27,54 (7,51)	13,46 (4,14)	27,12 (7,32)

	<b>Erkek</b>	13,57 (4,57)	30,05 (7,20)	28,57 (3,41)	26,95 (4,78)	12,95 (3,72)	25,67 (4,58)		
<b>Toplam</b>	<b>Kız</b>	11,86 (3,11)	30,76 (8,82)	28,74 (3,47)	25,74 (7,15)	12,69 (4,10)	25,93 (6,70)		
	<b>Erkek</b>	12,75 (3,95)	32,43 (8,32)	28,30 (3,56)	26,98 (5,12)	13,03 (3,60)	26,63 (5,94)		
<b>Değişken</b>	<b>Çalışma Durumu</b>			<b>Çocuğun Cinsiyeti</b>			<b>Etkileşim</b>		
<b>Değer</b>	<b>F</b>	<b>N<sup>2</sup></b>	<b>P</b>	<b>F</b>	<b>N<sup>2</sup></b>	<b>P</b>	<b>F</b>	<b>N<sup>2</sup></b>	<b>P</b>
<b>OÖYD</b>	1,938	0,02 4	0,168	1,31 0	0,01 7	0,256	0,626	0,00 8	0,431
<b>1.PARI</b>	0,002	0,00 1	0,965	1,66 6	0,02 1	0,201	<b>7,462</b>	<b>0,08 7</b>	<b>,008* *</b>
<b>2.PARI</b>	0,009	0,00 1	0,926	0,39 9	0,00 5	0,530	0,390	0,00 5	0,534
<b>3.PARI</b>	2,930	0,03 6	0,091	1,73 6	0,02 2	0,191	3,050	0,03 8	0,085
<b>4.PARI</b>	1,177	0,01 5	0,281	0,45 1	0,00 6	0,504	1,593	0,02 0	0,211
<b>5.PARI</b>	0,152	0,00 2	0,698	0,62 9	0,00 8	0,430	3,317	0,04 1	0,072

\*p<0,05; \*\*p<0,01

#### 4.4. BASİT DOĞRUSAL (LİNEER) REGRESYON MODELLERİ BULGULARI

Tablo 13'te OÖYD puanlarının, çalışan anne grubunda aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği alt boyutları tarafından yordanmasına ilişkin doğrusal regresyon analizi bulguları verilmiştir.

OÖYD, PARI aşırı koruyucu annelik puanlarına göre yordanmasına ilişkin kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı değildir (F(1, 53)=,001, p>0,05). Buna göre, aşırı koruyucu annelik, OÖYD puanlarını anlamlı derecede yordamamaktadır (p>0,05).

OÖYD, PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanlarına göre yordanmasına ilişkin kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı değildir (F(1, 53)=,571, p>0,05). Buna göre, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, OÖYD puanlarını anlamlı derecede yordamamaktadır (p>0,05).

OÖYD, PARI annenin ev hanımlığı rolünü reddetmesi puanlarına göre yordanmasına ilişkin kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı değildir (F(1, 53)=,012, p>0,05). Buna göre, annenin ev hanımlığı rolünü reddetmesi, OÖYD puanlarını anlamlı derecede yordamamaktadır (p>0,05).

OÖYD, PARI karı-koca geçimsizliği puanlarına göre yordanmasına ilişkin kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı değildir ( $F(1, 53)=,099, p>0,05$ ). Buna göre, karı-koca geçimsizliği, OÖYD puanlarını anlamlı derecede yordamamaktadır ( $p>0,05$ ).

OÖYD, PARI sıkı disiplin puanlarına göre yordanmasına ilişkin kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı değildir ( $F(1, 53)=,099, p>0,05$ ). Buna göre, sıkı disiplin, OÖYD puanlarını anlamlı derecede yordamamaktadır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 13** OÖYD Toplam Puanlarının Çalışan Anne Grubunda İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal (lineer) Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	$\beta$	t	p	R <sup>2</sup>	F	p
Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranışlar Ölçeği	PARI Aşırı Koruyucu Annelik	0,002	0,035	0,972	0,001	0,001	0,972
	Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	-0,089	-0,755	0,453	0,011	0,571	0,453
	Annenin Ev Kadınlığı Rolünü Reddetmesi	-0,008	-0,110	0,912	0,001	0,012	0,912
	Karı-Koca Geçimsizliği	0,034	0,315	0,754	0,002	0,099	0,754
	Sıkı Disiplin	0,050	0,703	0,485	0,009	0,495	0,485

\* $p<0,05$  \*\* $p<0,01$

Tablo 14'de OÖYD puanlarının, çalışmayan anne grubunda aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği alt boyutları tarafından yordanmasına ilişkin doğrusal regresyon analizi bulguları verilmiştir.



OÖYD, PARI aşırı koruyucu annelik puanlarına göre yordanmasına ilişkin kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı değildir ( $F(1, 48)=,099, p>0,05$ ). Buna göre, aşırı koruyucu annelik, OÖYD puanlarını anlamlı derecede yordamamaktadır ( $p>0,05$ ).

OÖYD, PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma puanlarına göre yordanmasına ilişkin kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı değildir ( $F(1, 48)=3,961, p>0,05$ ). Buna göre, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, OÖYD puanlarını anlamlı derecede yordamamaktadır ( $p>0,05$ ).

OÖYD, PARI annenin ev hanımlığı rolünü reddetmesi puanlarına göre yordanmasına ilişkin kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı değildir ( $F(1, 48)=,848, p>0,05$ ). Buna göre, annenin ev hanımlığı rolünü reddetmesi, OÖYD puanlarını anlamlı derecede yordamamaktadır ( $p>0,05$ ).

OÖYD, PARI karı-koca geçimsizliği puanlarına göre yordanmasına ilişkin kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı değildir ( $F(1, 48)=1,798, p>0,05$ ). Buna göre, karı-koca geçimsizliği, OÖYD puanlarını anlamlı derecede yordamamaktadır ( $p>0,05$ ).

OÖYD, PARI sıkı disiplin puanlarına göre yordanmasına ilişkin kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı değildir ( $F(1, 48)=,379, p>0,05$ ). Buna göre, sıkı disiplin, OÖYD puanlarını anlamlı derecede yordamamaktadır ( $p>0,05$ ).

**Tablo 14** OÖYD Toplam Puanlarının Çalışmayan Anne Grubunda İlgili Değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal (lineer) Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	$\beta$	t	p	$R^2$	F	p
Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranışlar Ölçeği	PARI Aşırı Koruyucu Annelik	0,020	0,314	0,755	0,002	0,099	0,755
	Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	-0,298	-1,990	0,052	0,076	3,961	0,052

	<b>Annenin Ev Kadınlığı Rolünü Reddetmesi</b>	0,078	0,921	0,362	0,017	0,848	0,362
	<b>Karı-Koca Geçimsizliği</b>	0,181	1,341	0,186	0,036	1,798	0,186
	<b>Sıkı Disiplin</b>	0,054	0,715	0,541	0,008	0,379	0,541

\* $p < 0,05$  \*\* $p < 0,01$



## BEŞİNCİ BÖLÜM

### TARTIŞMA

Araştırmada, çocuğu okul öncesi kurumda eğitimine devam eden hem çalışan hem de çalışmayan annelerin, çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuklardaki yıkıcı davranışlara etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Literatürde daha önceden yapılan çalışmalarda, çalışan anne ve tutumlarının ilişkisine bakılmış, ancak annenin tutumlarının çocukta yıkıcı davranışlara ne derece etki edildiği incelenmemiştir. Bu yüzden bu araştırma, bu konuda yapılmış ilk çalışmadır. Araştırmanın bulgularına göre, annelerin çalışma durumunun, tutumlara ve çocuktaki yıkıcı davranışlara etkisi arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Annenin eğitim düzeyi arttıkça, olumsuz tutumları azalmaktadır. Ayrıca çok çocuk sayısına sahip annelerde olumsuz tutumlar görülmektedir. Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular, diğer literatürle birlikte tartışılmaktadır.

Literatürde, çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarında davranış problemini araştıran çalışmaların sonuçları farklılık göstermektedir. Çalışan annenin, doğumdan bir süre sonra çocuğundan ayrılması gerekmektedir. Bu da annenin çocuğuyla daha az vakit geçireceği anlamına geleceğinden, çocukta davranış problemlerine sebep olduğu düşünülmüştür. Gassman-Pines'in 2011 yılında Amerika'da çocukların anneleriyle yaptığı araştırmada, annenin çalışmasının, çocukta herhangi bir davranış bozukluğuna neden olmadığı görülmektedir.<sup>155</sup> Çalışmamızla benzer sonuçların çıkmasının sebebi, Amerikanın sosyo-ekonomik seviyesinin yüksek olması ve bu çalışmanın yapıldığı Ataşehir İlçesi'nin de ekonomik seviyesinin yüksek olmasından kaynaklanıyor olabilir. Seven'in 2007 yılında, Muş ilinde 6 yaş çocuklarının öğretmenleriyle yaptığı araştırmada ise çalışmayan annelerin çocuklarında daha fazla davranış problemi olduğu bildirilmiştir. Bunun sebebinin ise çocuğun okul öncesi kurumda gerekli eğitimi aldığıyla ilgili olduğu düşünülmektedir.<sup>156</sup> Çalışmamızda çalışmayan annelerin çocuklarında davranım sorunları puanları görece yüksek çıkmakla birlikte annelerin çalışma durumunun, çocuktaki yıkıcı davranışlar ile arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çalışmamızdaki bu farklılığın sebebi örneklemelerin farklı özelliklerinden kaynaklanmış olabilir. Çalışmamızda çalışan ve çalışmayan annelerin okul öncesi kuruma devam eden çocuklarında davranım

---

<sup>155</sup> Anna Gassman-Pines, Low-income Mothers' Nighttime and Weekend Work: Daily Associations With Child Behavior, Mother-child Interactions, and Mood, *Family Relations*, 2011, Cilt: 60(1), s.15-29.

<sup>156</sup> Serdal Seven, "Ailesel Faktörlerin Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Davranış Problemlerine Etkisi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2007, Cilt: 13(3), s. 477-499.

problemleri anneler üzerinden araştırılmıştır. Okul öncesi eğitim kurumunda uygulanan disiplin kuralları ve sorun çözme, duygu-davranış yönetimi gibi verilen çeşitli eğitimler çocukların birbirine yakın davranış özellikleri sergilemelerine neden olmuş olabilir. Ayrıca Seven'in araştırmasında, annelerin eğitim düzeyleri ağırlıklı olarak ilköğretim iken, bu çalışmada ağırlıklı olarak lisans ve lisansüstü eğitimidir. Eğitim seviyesi yüksek anneler de çocuklarını duygusal ve davranışsal açıdan daha iyi eğitmiş olabilir.

Ev işlerinde yeterince yoğun olan kadınların, ev dışında da ücretli çalışmaya başlamasıyla birlikte yükleri çok daha fazla artmıştır. Bu yüzden çalışan evli kadınların psikolojik bozukluklarının daha fazla olması beklense de, yapılan araştırmalar çerçevesinde farklı ülkelerde tam tersi bulgulara rastlanmıştır. Çalışmamızda, annenin çalışma durumunun, anne tutumlarının hiçbir alt ölçeğiyle arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çalışan ve çalışmayan annelerin tutumlarıyla ilgili yapılan diğer çalışmalarda da annelerin eğitim durumları ve çocukların yaş durumlarına göre farklı sonuçlar elde edilmiştir. Şentürk'ün 2007 yılında, 5-6 yaş çocuklarıyla İstanbul ilinin Küçükçekmece ilçesinde okul öncesi kurumda eğitimine devam eden 480 çocuk ve annesiyle yaptığı çalışmada; çalışan annelerle, çalışmayan annelerin hiçbir tutumla arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.<sup>157</sup> Şanlı ve Öztürk ile Altınay'ın 2012 yılındaki çalışmalarında da çocukların çalışan ve çalışmayan anneleri arasında demokratik tutum anlamında bir fark bulunamamıştır.<sup>158159</sup> Özellikle Şanlı ve Öztürk'ün araştırmasındaki deneklerin ağırlıklı olarak üniversite mezunu olduğu ve yaş aralığının yoğunluğunun da araştırmamızla benzer olduğu görülmektedir. Demiriz ve Öğretir'in 2007 yılında 10 yaş çocuklarının anneleriyle yaptığı çalışmada annenin çalışma durumuna göre aşırı koruyucu, ev kadınlığı rolünü reddetmesi, karı-koca geçimsizliği ve sıkı disiplin tutumlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çalışmayan annelerin ise, çalışanlara göre aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarını benimsedikleri görülmektedir.<sup>160</sup> Yapılan araştırmaların farklı çıkmasının sebebi, çocuklarının yaş aralıkları ve annelerin eğitim düzeylerinin farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Okul öncesi dönemdeki çocuğun davranışları ve ilkokul

---

<sup>157</sup> Sevinç Şentürk, 5-6 Yaş Çocukların Çalışan ve Çalışmayan Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Bu Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007. ( **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi** )

<sup>158</sup> Derya Altınay, Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Başa Çıkma Tutumları ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 2012. ( **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi** )

<sup>159</sup> Deniz Şanlı ve Candan Öztürk, "Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi", **Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2012, Cilt:32, s.31-48.

<sup>160</sup> Demiriz ve Öğretir, a.g.e. s.119

düzeyindeki çocuğun davranışı benzer olmayacağından, düşük eğitim düzeyi ile yüksek eğitim düzeyine sahip annelerin farklı davranışlar sergileyeceği göz önüne alınırsa tutumlarda farklılıklar görülmesi beklenebilir bir durumdur.

Çocuk doğduğu andan itibaren olumsuz tutumla karşılaşır, yıkıcı davranışların görülme olasılığının daha yüksek olacağı düşünülmektedir.<sup>161</sup> Özellikle çalışan annelerin disiplin yöntemleri, çalışmayanlara göre daha farklı olabilmektedir. Çalışan anneler, çocuklarıyla etkinliklere daha fazla vakit ayırarak çok ödüllendirirken, çalışmayan anneler çocuklarına karşı daha özenli ve düzenli vakit ayırmadığı düşünülmektedir.<sup>162</sup> Senste ve arkadaşlarının 2010 yılında ergenlerle yaptığı araştırmada, ebeveyn reddinin çocukta yıkıcı davranışlara yol açtığı bulunmuştur. Özellikle anne reddinin ve annenin olumsuz tutumlarının çocuk üstünde daha fazla etkisi olduğu görülmüştür.<sup>163</sup> Hosokawa ve Katsura'nın 2019 yılında Japonya'da, 6 yaş çocuklarının anneleriyle yaptığı araştırmada, anne-baba tutumu ve çocuklardaki davranış bozuklukları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve izin verici anne tutumuyla, çocuktaki dürtüsel davranış arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.<sup>164</sup> Schaffer ve arkadaşlarının 2009 yılında lisans öğrencilerinin ebeveynleriyle yaptığı araştırmada ise, otoriter annelerin tutumlarının, çocuklarda davranış bozukluklarına sebep olduğu bulunmuştur.<sup>165</sup> Çalışmamızda annelerin tutumları ve çocuktaki yıkıcı davranışlar arasındaki ilişkiye bakılmış ve yıkıcı davranışlar ile tutumların hiçbir alt ölçeğiyle arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır. Üç araştırma ve çalışmamız arasında farklılık çıkmasının sebebi, sosyo-kültürel etmenlerden kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca Senste ve arkadaşlarının ve Schaffer ve arkadaşlarının çalışması ergenler üzerinde yapılırken, bu araştırmanın okul öncesi dönemdeki çocuklarla yapmasından kaynaklanıyor olabilir. Seçer ve arkadaşlarının 2006 yılında Antalya'da Milli Eğitim'e bağlı anaokullarına devam eden 6 yaş çocuklarının anneleriyle yaptığı araştırmada, aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin çocuklarının, aşırı koruyucu tutum

---

<sup>161</sup> Miranda Sentse vd., "Rejection and Acceptance Across Contexts: Parents and Peers as Risks and Buffers for Early Adolescent Psychopathology. The Trails Study", *Journal of Abnormal Child Psychology*, 2010, Cilt: 38(1), s.119-130.

<sup>162</sup> Ayşegül Y. Tahiroğlu vd., "Ailedeki Disiplin Yöntemleri, Demografik Özellikler ve Çocuklardaki Davranış Sorunları Arasındaki İlişki", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2009, Cilt: 16(2), s.67-82.

<sup>163</sup> Ronald P. Rohner and Preston A. Britner, "Worldwide Mental Health Correlates of Parental Acceptance-Rejection: Review of Cross-Cultural and Intracultural Evidence", *Cross-Cultural Research*, 2002, Cilt: 36(1), s. 16-47.

<sup>164</sup> Riyuka Hosokawa and Toshiki Katsura, "Role of Parenting Style in Children's Behavioral Problems Through The Transition From Preschool to Elementary School According to Gender in Japan", *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2019, Cilt: 16(1), s. 21.

<sup>165</sup> Megan Schaffer vd., "The Role of Empathy and Parenting Style in The Development of Antisocial Behaviors", *Crime & Delinquency*, 2009, Cilt: 55(4), s. 586-599.

sergilemeyen annelerin çocuklara göre sosyal ortamda davranış konusunda daha desteklenmesi gereken çocuklar olduğu oraya çıkmıştır. <sup>166</sup> Çalışmamızla farklı sonuçlar çıkmasının sebebi, deneklerin sosyo-ekonomik düzeyi yüksek özel anaokullarından ve kolejlerden seçilmesi ve her iki grup annenin yüksek eğitim seviyesine sahip olması olabilir. Çünkü Seçer, çalışmasını devlet anaokullarında yaparken, bu çalışma ailelerin gelir düzeyi ve eğitim seviyeleri de yüksek olduğu özel anaokullarında yapılmıştır. Çocukların güven duygusunun gelişmesi adına en önemli konulardan biri de ihtiyaçlarının zamanında ve annesi tarafından karşılanmasıdır. Yapılan araştırmalarda çalışma hayatı anneler için belirgin bir sorun olarak görülmemektedir. Bazı araştırmalarda çalışmanın, annelerin ruh sağlığı üzerine olumlu etkileri bile gösterilmiştir. Anneler için esas problem, çocuklara yeterince zaman ayıramadıklarından ve kısıtlı zamanları da etkili değerlendiremediklerinden endişelenmeleridir. Annelerin eğitim seviyelerinin yükselmesi annenin sorun çözme ve baş etme becerilerini geliştirerek psikolojik dayanıklılıklarını arttırmış olabilir. Bu nedenle çalışan anneler de kısıtlı zamanda çocuklarıyla geçirdiği zamanı nitelikli zaman geçirmenin çeşitli yollarını bulmuş olabilirler.

Uçar ve Vural'ın 2018 yılında DEHB tanılı 86 ergenle yaptığı çalışmada çocuğunda yıkıcı davranış olan annelerin ev kadınlığını reddetme tutumunun, çocuğunda herhangi bir bozukluk olmayan annelere göre daha yüksek puanla sonuçlandığı bulunmuştur.<sup>167</sup> Çöp ve arkadaşlarının 2017 yılında, DEHB tanılı çocukların anneleriyle yaptığı araştırmada, yıkıcı davranış bozukluğu olan çocukların ebeveynlerinin daha ilgisiz ve reddedici tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle DEHB tanılı çocuklara karşı ebeveynlerin daha otoriter tutum sergiledikleri bulunmuştur.<sup>168</sup> Kylie Conlon ve arkadaşlarının 2008 yılında DEHB tanılı çocukların anneleriyle yaptığı çalışmada, çocuğun yıkıcı davranışlarına yön veren tutumlar, bozukluğun seyrini ve şiddetini olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Yıkıcı davranış bozukluğu ve DEHB görülen çocukların ebeveynlerinde daha otoriter tutumlara rastlanmıştır.<sup>169</sup> Literatürün çalışmamızla farklı çıkmasının sebebi,

---

<sup>166</sup> Zarife Seçer vd., "Anne Tutumlarına Göre Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006, Cilt:16, s. 539-557.

<sup>167</sup> Halit Necmi Uçar and Ayşe Pınar Vural, "Irritability and Parenting Styles in Adolescents With Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: A Controlled Study", *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 2018, Cilt: 56(9), s. 33-43.

<sup>168</sup> Esra Çöp, S. Ebru Çengel Kültür ve Gülser Şenses Dinç, "Anababalık Tutumları ile Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Belirtileri Arasındaki İlişki", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2017, Cilt: 28(1), s.25-32.

<sup>169</sup> Kyle E. Conlon vd., "Family Management Styles and ADHD: Utility and Treatment Implications", *Journal of Family Nursing*, 2008, Cilt: 14(2), s. 181-200.

hastaneye başvuran ve ağır seyir gösteren bireylerin aileleriyle çalışmanın yapılması; bu araştırmanın ise okul öncesi dönemde tanısı olmayan çocuklarla yapılmasından kaynaklanıyor olabilir. Eldeklioğlu'nun 2016 yılında üniversite öğrencilerinin anneleriyle yaptığı çalışmada, otoriter tutuma sahip ebeveynler ile çocukların olumlu kendilik algısı hakkında ters bir ilişki bulunmuştur. Otoriter tutum altında yetişen çocukların özgüvenlerinde de bir eksiklik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.<sup>170</sup> Akçınar ve Özbek'in 2017 yılında üniversite öğrencilerinin anneleriyle yaptığı çalışmada ise otoriter tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının ise bağımsızlıklarına daha düşkün oldukları bulunmuştur.<sup>171</sup> İki araştırma ile bu araştırmanın farklı sonuçlarda çıkmasının sebebi, deneklerin farklı yaş gruplarından olmasından kaynaklanıyor olabilir. Çocuğun yaşı büyüdükçe, annelerin tutumları da yaşa bağlı olarak değişim gösteriyor olabilir.

Şanlı ve Öztürk'ün 2012 yılında okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 390 çocuğun annesiyle yaptığı çalışmada, üniversite mezunu olan annelerin, ilkokul mezunu olan annelere göre daha düşük seviyede koruyucu tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır.<sup>172</sup> Çalışmamızda aşırı koruyucu annelik tutumu, anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. İlkokul mezunu olanlar, lisans ve lisansüstü mezunlarına göre; lise mezunları ise lisansüstü mezunlarına göre anlamlı derecede daha yüksek puanlara sahiptir. Çalışmamızla benzer sonuçlar çıkmasının nedeni, iki çalışmada da okul öncesi kuruma devam eden ve belli bir eğitim programından geçen çocukların annelerinin değerlendirilmesinden olabilir. Ogelman ve Topaloğlu'nun 2014 yılında Denizli ilinin, Honaz ve Çal ilçelerinde Milli Eğitime bağlı devlet okullarının, anaokulu bölümünde 4-5 yaş çocuklarının ebeveynlerine yaptığı çalışmada, eğitim seviyesine göre çocukların saldırganlık düzeyleri incelenmiştir ve arada anlamlı farklılık bulunmuştur. Sonuçlara göre, eğitim seviyesi arttıkça, annelerin çocuklarına karşı tutumları iyileşmekte ve çocukların saldırganlık düzeyleri azalmaktadır.<sup>173</sup> Çalışmamızda annenin eğitim düzeyi, çocuktaki yıkıcı davranış puanlarına göre farklılaşmamaktadır. Bu araştırma ile farklı sonuçlar çıkmasının sebebi, ölçüm yapılan ilçelerin, bu çalışmadaki ilçeye

---

<sup>170</sup> Jale Eldeklioğlu, "Karar Stratejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2016, Cilt: 2(11), s.7-13.

<sup>171</sup> Berna Akçınar ve Ebru Özbek, "Benlik Gelişiminin Öz-yeterlik Algısı ve Ebeveyn Davranışlarıyla İlişkisi", *Türk Psikolojik Yazıları*, 2017, Cilt: 20(40). 38-53.

<sup>172</sup> Şanlı ve Öztürk, a.g.e., s.35.

<sup>173</sup> Hülya G. Ogelman ve Zeynep Çiftçi Topaloğlu, 4-5 yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık, Kaygı Düzeyleri ile Anne-Babalarının Ebeveyn Özyeterliği Algısı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2014, Cilt:6(30).

ekonomik açıdan farklılık göstermesinden kaynaklanıyor olabilir. Bu araştırma, özel anaokulları ve kolejlerin anaokulu bölümünde uygulandığından sosyo-ekonomik düzeyler arasında farklılıktan kaynaklanıyor olabilir. Çalışmamızda anneler çalışmasa bile, eğitim seviyelerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda annenin sıkı disiplin tutumu, çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. 3 ve üzeri çocuğu olanlar tek çocuğu olanlara göre anlamlı derecede daha yüksek puanlara sahiptir. Şentürk'ün 2007 yılında, 5-6 yaş çocuklarıyla İstanbul ilinin Küçükçekmece ilçesinde, okul öncesi kurumda eğitimine devam eden 480 çocuk ve annesiyle yaptığı çalışmada tek çocuğu olan annelerin koruyucu ve baskıcı tutumları, birden fazla çocuğu olan annelere oranla daha düşük çıkmıştır.<sup>174</sup> Bu çalışmayla benzer sonuçlar çıkmasının sebebi, iki çalışmada da çocukların okul öncesi kuruma devam etmesinden ve annelerin eğitim düzeylerinin yoğunluğunun da benzer aralıkta olmasından kaynaklanıyor olabilir. Sezer'in 2010 yılında, lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada, kardeş sayısı fazla olan çocuklarda davranış bozukluklarına rastlanmıştır.<sup>175</sup> Çalışmamızda çocuktaki yıkıcı davranış bozuklukları puanı, annenin çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşmamaktadır. İki sonucun farklı çıkmasının sebebi, bu çalışmada okul öncesi çocukların anneleriyle ölçüm yapılırken, Sezer'in lise öğrencileriyle ölçüm yapmasından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü çocuğun kendini değerlendirmesiyle, annesinin değerlendirmesi arasında farklılıklar olabilir. Özyürek ve Şahin'in 2005 yılında Karabük ilinde rastgele seçilmiş 5-6 yaş grubu çocukların annesiyle yaptığı çalışmada, annelerin çocuk sayısı arttıkça, demokratik tutumu ve sıkı disiplin tutumunu sergilemede daha geri planda oldukları görülmüştür.<sup>176</sup> Bu çalışmayla farklı sonuçlar çıkmasının sebebi, bu çalışmanın okul öncesi kurumda eğitimine devam eden çocukların anneleriyle yapılırken, Özyürek ve Şahin'in rastgele seçilmiş çocukların anneleriyle araştırmasını yapması olabilir. Bu çalışmada aşırı koruyucu annelik tutumu, çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. 3 ve üzeri çocuğu olanlar tek ve 2 çocuğu olanlara göre anlamlı derecede daha yüksek puanlara sahiptir. Bunun sebebi de, çocuk sayısı arttıkça annelerin çocuklara ilgi düzeyi azalacağından, daha koruyucu tutuma yönelmelerinden kaynaklanıyor olabilir.

---

<sup>174</sup> Şentürk, a.g.e.

<sup>175</sup> Özcan Sezer, "Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2010, Cilt: 7(1), s. 1-19.

<sup>176</sup> Arzu Özyürek ve Fatma Tezel Şahin, "5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2005, Cilt: 25(2), s. 19-34.



## SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, çocuğu okul öncesi kurumda eğitimine devam eden hem çalışan hem de çalışmayan annelerin, çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuklardaki yıkıcı davranışlara etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Sonuçlar ise;

- Araştırmada annelerin çalışma durumunun, annenin tutumları ve çocuktaki yıkıcı davranışlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Anne tutumlarının hiçbir alt boyutu ve çocuktaki yıkıcı davranışlar arasındaki ilişki yoktur.
- Annenin yalnızca aşırı koruyucu annelik tutumu ve sıkı disiplin tutumu, anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır.
- Annenin eğitim düzeyiyle, çocuktaki yıkıcı davranışlar arasında anlamlı bir fark yoktur.
- Çocukların cinsiyetiyle, annenin tutumları ve çocuktaki yıkıcı davranış bozuklukları puanları arasında bir fark yoktur.
- Bu araştırmada çocuktaki yıkıcı davranış bozuklukları puanı, annenin çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşmamaktadır.
- Annenin yalnızca sıkı disiplin ve aşırı koruyucu annelik tutumu, çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır.

### Öneriler;

- Örneklem grubu daha geniş tutulup, yalnızca Ataşehir ilçesi değil, birçok ilçeyi kapsayacak şekilde yapılabilir. Çalışmayan annelerin, eğitim seviyesinin ve gelir durumunun daha düşük olduğu bölgeler seçilebilir. Ayrıca yalnızca özel kolejlerden değil, devlet anaokullarının da çocukların seçilmesi her türden ekonomik düzeyde araştırma yapmayı sağlayabilir.
- Çalışma yaparken özel anaokullarının ölçekleri velilerine uygulamak istememesi, araştırmanın çok daha geniş alana yayılmasını engellemiştir. Bu yüzden devlet anaokulları Milli Eğitim Bakanlığı'nda izin alınarak ölçekler devlet kurumlarında uygulanabilir.
- Çocuklar günün büyük bölümünü okulda geçirdiğinden yalnızca annelerin değil, öğretmenlerin ya da babaların da çocukların davranışlarını değerlendirmesi istenebilir, bu daha güvenilir sonuçlar verecektir.
- Ebeveynlere; çocuk sayısı ve bakımı konusunda eğitim verilebilir.

- Çocuk sayısı fazla olan ailelerde, annelere çocuklarıyla ilişkilerine yönelik yapılacak sosyal-psikolojik çalışmalar olumlu tutumlar geliştirmelerine yardımcı olabilir.



## KAYNAKÇA

### KİTAPLAR

KÖROĞLU Ertuğrul, Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: Prepared by the Work Group to Reviese DSM-III of the American Psychiatric Assoc, USA, 1980

KÖROĞLU Ertuğrul, Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: Prepared by the Work Group to Reviese DSM-IV of the American Psychiatric Assoc, USA, 1994

KÖROĞLU Ertuğrul, Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: Prepared by the Work Group to Reviese DSM-V of the American Psychiatric Assoc, USA, 2013

ANDERSEN Gosta Esping, Incomplete Revolution: Adapting to Women's New Roles, Polity Press, England, 2009.

CANEL Azize Nilgün, Evlilik ve Aile Hayatı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İstanbul, 2012.

CÜCELOĞLU Doğan, İçimizdeki Çocuk, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2005.

ERCAN Eyüp Sabri, Davranım Bozukluğu, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2008.

ERCAN Eyüp Sabri, Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Yayınları: 3. Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2008.

GORDON Marshall, Sosyoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2005

İFTAR TEKİN Elif, ERBAŞ Dilek ve KIR Gönül, İşlevsel Değerlendirme, Davranış Sorunlarıyla Başa Çıkma Ve Uygun Davranışları Kazandırma Süreci, Kök Yayınları, Ankara, 2005.

KARAMUSTAFALIOĞLU K. Oğuz, Yıkıcı bozukluklar, dürtü kontrol ve davranım bozuklukları, Temel ve Klinik Psikiyatri, Güneş Yayınevi (1. Baskı), İstanbul, 2018.

KARATAŞ Nilüfer, Çocuk Gelişim Psikolojisi, İstanbul, 2009.

MORRİSON James, DSM-5'i Kolaylaştıran Klinisyenler için Tanı Rehberi, 2016

RAZON Norma, Çalışan Anne ve Çocuğu, Ana-Baba Okulu, İstanbul, 2016.

SEZAL İhsan, Toplum ve Aile, Sosyolojiye Giriş, (Edit.: İhsan Sezal), Martı Yayınları, Ankara, 2002

STEİNBERG Laurence, Ergenlik, Ankara, 2007.

TOKSÖZ Gülay, Türkiye'de Kadın İstihdamının Durumu, Ankara, 2007.

TÜRKBAY Tümer, Kaplan& Sadock Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi, Ankara,2012.

YAVUZER Haluk, Ana Baba Ve Çocuk (23. baskı), İstanbul, 2012.

YAVUZER Haluk. Ana-Baba ve Çocuk (11. Basım), İstanbul, 2004.

## MAKALELER

- ADAK Nurşen, Kadınların İkilemi: İş ve Aile Yaşamı, *Sosyoloji Dergisi*, 2007, 17.
- AĞDEMİR Sürmeli, Aile ve Eğitim, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1991, 1(1).
- AKÇINAR Berna ve ÖZBEK Ebru, Benlik Gelişiminin Öz-yeterlik Algısı ve Ebeveyn Davranışlarıyla İlişkisi, *Türk Psikoloji Yazıları*, 2017, 20(40).
- AKDUR Hülya, Ev Kadınlarının ve Çalışan Kadınların Fiziksel Aktive Düzeylerinin Araştırılması, *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2003, 3.
- ALABAY Erhan, Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin Ebeveynlik Tutumlarının İncelenmesi, *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2017, 1(2).
- ALIZADEH Shahla, ABU TALİP Mansor, ABDULLAH Rohani and MANSOR Mariani, Relationship Between Parenting Style and Children's Behavior Problems, *Asian Social Science*, 2011, 7(12).
- ALİSİNANOĞLU Fatma ve KESİCİOĞLU Oğuz Serdar, Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği), *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2010.
- ARI Ramazan ve SEÇER Ş. Zarife, Farklı Ana Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2003, 10.
- ARKAN Burcu ve ÜSTÜN Besti, Davranım Bozukluğu Olan Çocuklara Psikiyatrik Yaklaşımında Anne-Baba Eğitim Programları: İki Örnek Bağlamında Bir Değerlendirme, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2009, 1(2).
- ARSLAN Cengiz ve CEVİZ Deniz, Ev Hanımı ve Çalışan Kadınların Obezite Prevalansı ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Değerlendirilmesi, *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2007, 21(5).
- BAYER Ali, Değişen Toplumsal Yapıda Aile, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2013, 4(8).
- BIEDERMAN Joseph and FARAONE Stephen V., Attention-Deficit Hyperactivity Disorder, *The Lancet*, 2006, 367(9506).
- BILAÇ Öznur, ÖNDER Arif, KAVURMA Canem, DOĞAN Yakup, UZUNOĞLU Gülçin, İSİLDAR Yetis ve SAPMAZ YALIN Şermin Yalın, Okul Öncesi Dönemde Çocuk Psikiyatrisi Polikliniği'ne Başvuran Çocukların Annelerinin Tutumlarının, Yeterliliklerinin ve Bağlanma Biçimlerinin Değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2020, 23.
- BORNSTEIN Lea and BORNSTEIN March H., Parenting Styles and Child Social Development, *Encyclopedia on Early Childhood Development*, Montreal: Centre of Excellence for Early Childhood Development and Strategic Knowledge Cluster on Early Child Development, 2007.
- BOZDOĞAN Beril Yavuz ve AVCI Müjdat, Mükerrer Suçluluk, Davranım Bozukluğu ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu'nun Ortak Değişkenleri Üzerine Bir Derleme, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2020, 16(24).
- BUEHLER Cheryl and O'BRIEN Marion, Mothers' Part-Time Employment: Associations With Mother and Family Well-Being. *Journal of Family Psychology*, 2011, 25(6).

CANİNO Glorisa, POLANCZYK Guilherme, BAUERMEİSTERVD Jose J., ROHDE Luis A. and FRİCK Paul J., Does the Prevalence of CD and ODD Vary Across Cultures?, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 2010, 45(7).

CANTEKİN Dicle ve GÜLTEKİN A. Gülümser, Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Çocuklarının Duygularını Yönetme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2020, 21(1).

CHESLEY Noelle, Stay-at-Home Fathers and Breadwinning Mothers: Gender, Couple Dynamics and Social Change, *Gender & Society*, 2011, 25(5).

CHUNG Winston, JİANG Sheng-Fang, PAKSARIAN Diana, NİKOOLAİDİS Aki, CASTELLANOS F. Xavier, MERİKANGAS R. Kathleen and MİLHAM P. Michael , Trends in the Prevalence and Incidence of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Among Adults and Children of Different Racial and Ethnic Groups, *JAMA Network Open*, 2019, 2(11).

CIAO Anna C., ACCURSO C. Erin, FİTZSİMMONS CRAFT Ellen E., LOCK James and GRANGE LE Daniel, Family Functioning in Two Treatments for Adolescent Anorexia Nervosa, *International Journal of Eating Disorders*, 2015, 48(1).

CONLON Kyle E., STRASSLE Carla G., VİNH Doc and TROUT Garrett, Family Management Styles and ADHD: Utility and Treatment İmplications, *Journal of Family Nursing*, 2008, 14(2).A

ÇAKMAK Özlem Çamlıbel, Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Aile Katılımı, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2010.

ÇİLLİ Ali Savaş, KAYA Nazmiye, BODUR Said, ÖZKAN İshak ve KUCUR Rahim, Ev Kadınlarında ve Çalışan Evli Kadınlarda Psikolojik Belirtilerin Karşılaştırılması, *Genel Tıp Dergisi*, 2004, 14(1).

ÇÖP Esra, KÜLTÜR Ç. S. Ebru ve DİNÇ Ş. Gülser, Anababalık Tutumları ile Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Belirtileri Arasındaki İlişki, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2017, 28(1).

DALSGAARD Søren, THORSTEİNSSON Erla, TRABJERG Betina, SCHULLEHNER Jörg, PLANA RİPOLL Oleguer, BRİKELL Isabell, WİMBERLEY Theresa, THYGESEN Malene, BANG MADSEN Kathrine, TİMMERMAN Allan, SCHENDEL Diana, MCGRATH J. JOHN, MORTENSEN BO Preben and PEDERSEN B. Carsten, Incidence Rates and Cumulative Incidences of the Full Spectrum of Diagnosed Mental Disorders in Childhood and Adolescence, *JAMA Psychiatry*, 2020, 77(2).

DEMİRİZ Serap ve DİNÇER Çağlayan, Okulöncesi Dönem Çocuklarının Öz Bakım Becerilerinin Annelerinin Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2000, 19(19).

DEMİRİZ Serap ve ÖĞRETİR Ayşe Dilek, Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2007, 15(1) 105-122.

DEMİRKAYA K. Sevcan ve ABALI Osman, Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Dönem Davranış Sorunları ile İlişkisi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2012, 13(1).

DERMAN Meral Taner ve BAŞAL Handan Asûde, Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2013, 2(1).

DUGAN Alicia G. and BARNES-FARRELL Janet L., Working Mothers' Second Shift, Personal Resources, and Self-Care. Community, Work & Family, 2020, 23(1).

ELDEKLIOĞLU Jale, Karar Stratejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2016, 2(11).

ERCAN Eyüp Sabri, SOMER Oya, AMADO Sonia and THOMPSON Dennis, Parental Recall of Pre-School Behavior Related to ADHD and Disruptive Behavior Disorder, Child Psychiatry and Human Development, 2005, 35(4).

ERCAN Eyüp Sabri, Yıkıcı Davranış Bozukluğu Olan Çocuklarda Tedavi Seçeneklerinin Değerlendirilmesi: 18 Aylık İzlem Çalışması, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 2011, 18(1).

ERDOĞAN Ömer ve UÇUKOĞLU Hülya, İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları ile Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler, Kastamonu Eğitim Dergisi, 2011, 19(1), 51-72.

ERTUĞRUL Fatma ve EKER Engin, Ön Ergenlik Döneminde Zorbalık Davranışı ile Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Aydın İnsan ve Toplum Dergisi, 5(2).

FARRINGTON David P., Childhood Origins of Antisocial Behavior, Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice, 2005, 12(3).

FEINBERG Matthew and WEHLING Elisabeth, A Moral House Divided: How Idealized Family Models Impact Political Cognition, PloS One, 2018, 13(4).

FELFE Christina and HSIN Amy, Maternal Work Conditions and Child Development, Economics of Education Review, 2012, 31(6).

FISHER Wayne W., FUHRMAN M. Ashley, GREER D. Brian, MİTTEER R. Daniel and PIAZZA C. Cathleen, Mitigating Resurgence of Destructive Behavior Using the Discriminative Stimuli of A Multiple Schedule, Journal of the Experimental Analysis of Behavior, 2019, 113(1).

FİDAN Fatma ve ÖZDEMİR M. Çağlar, Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınlar ya da Evlerin Kadınları. Çalışma İlişkileri Dergisi, 2011, 2(1).

FLEMING Michael, FİTTON A. Catherine, STEİNER F. C. Markus, MCLAY S. James, CLARK David, KİNG Albert, MACKAY F. Daniel and PELL P. Jill, Educational and Health Outcomes of Children Treated for Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder, JAMA Pediatrics, 2017, 171(7).

GARNER W. Pamela, DUNSMORE C. Julie and GERROW SOUTHAM Michael, Mother-Child Conversations About Emotions: Linkages to Child Aggression and Prosocial Behavior, Social Development, 2008, 17(2).

GREENE Ross W., BİEDERMAN Joseph, ZERWAS Stephanie, MONUTEAUX C. Michael, GORİNG C. Jeniffer and FARAONE V. Stephen, Psychiatric Comorbidity, Family Dysfunction, and Social Impairment in Referred Youth with Oppositional Defiant Disorder, American Journal of Psychiatry, 2002, 159(7).

GASSMAN-PINES Anna, Low-income Mothers' Nighttime and Weekend Work: Daily Associations With Child Behavior, Mother-child Interactions, and Mood, Family Relations, 2011, 60(1).

GÜRSOY Figen, ARAL Neriman, AYHAN B. Aynur ve AYDOĞAN Yasemin, Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Bağımlılık Eğilimlerinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2004, 26(26).

HAKTANIR Gelengül, BARAN Gülen ve ALISINANOĞLU Fatma, Çalışan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları, Eğitim ve Bilim, 1998.

HALE Rebecca, Baumrind's Parenting Styles and Their Relationship to the Parent Developmental Theory, ETD Collection for Pace University, 2008.

HAMARTA Erdal, BALTACI Önder, ÜRE Ömer ve DEMİRBAŞ Elif, Lise Öğrencilerinin Utangaçlıklarının Algılanan Anne Baba Tutumları ve Problem Çözme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2010, 21(21).

HERBERT Martin, Conduct Disorders and Delinquency, Developmental Problems of Childhood and Adolescence, John Wiley & Sons Ltd., 2008.

HOEVE Machteld, DUMAS SEMON Judith, EICHELSHEIM I. Veroni, LAANVD VAN DER Peter H., SMEENK Wilma and GERRIS R. M. Jan, The Relationship Between Parenting and Delinquency: A meta-Analysis, Journal of Abnormal Child Psychology, 2009, 37(6).

HOSOKAWA Riyuka and KATSURA Toshiki, Role of Parenting Style in Children's Behavioral Problems Through The Transition From Preschool to Elementary School According to Gender in Japan, International Journal of Environmental Research and Public Health, 2019, 16(1).

KAHRAMAN Bayram, Toplumsal Bir Kurum Olarak Aile Tutumları Üzerine Bir Araştırma (Diyarbakır Örneği), Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2016, 3(6).

KANDIR Adalet ve ALPAN Yasemin, Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2008, 14(14).

KARS Sinem, BEKTAŞ Özgür ve AKYÜREK Gökçe, Ergenlerde Anne-Baba Tutumunun Duygu Düzenleme ve İyi Haline Etkisinin İncelenmesi, Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi, 2019, 7(2).

KAYA Ahmet, BOZASLAN Hasan ve GENÇ Gülten, Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 2012, 18.

KAYA Mevlüt, Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1997, 9(9).

KELLEY Heather, GALBRAITH Quinn and STRONG Jessica, Working Moms: Motherhood Penalty or Motherhood Return?, The Journal of Academic Librarianship, 2020, 46(1).

LINDEMANN Christina, LANGNER Ingo, KRAUT A. Angela, BANASCHEWSKI Tobias, SCHAD HANSJOSTEN Tanja, PETERMANN Ulrike, PETERMANN Franz, SCHREYER- MEHLHOP Ina, GARBE Edeltraut and MIKOLAJCZYK T. Rafael, Age-Specific Prevalence, Incidence of New Diagnoses, and Drug Treatment of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder in Germany, *Journal of Child and Adolescent Psychopharmacology*, 2012, 22(4).

LOEBER Rolf, BURKE Jeffrey and PARDINI Dustin A., Perspectives on Oppositional Defiant Disorder, Conduct Disorder, and Psychopathic Features, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2009, 50(1-2).

LOEBER Rolf, BURKE D. Jeffrey, LAHEY B. Benjamin, WINTERS Alaina and ZERA B. A. Marcie, Oppositional Defiant and Conduct Disorder: a Review of the Past 10 Years, Part I., *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 2000, 39(12).

LOEBER Rolf, GREEN M.S. Stephanie M., KEENAN M. S. Kate and LAHEY B. Benjamin, Which Boys will Fare Worse? Early Predictors of the Onset of Conduct Disorder in a Six-Year Longitudinal Study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 1995, 34(4).

MAUGHAN Barbara, ROWE Richard, MESSER Julie, GOODMAN Robert and MELTZER Howard, Conduct Disorder and Oppositional Defiant Disorder in a National Sample: Developmental Epidemiology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2004, 45(3).

MILLER Alexander, HESS MEREDITH Julia, BYBEE Deborah and GOODKING R. Jessica, Understanding The Mental Health Consequences of Family Separation for Refugees: Implications for Policy and Practice, *American Journal of Orthopsychiatry*, 2018, 88(1), 26.

MOSTOW Evelyn and NEWBERRY Phyllis, Work Role and Depression in Women: A Comparison of Workers and Housewives in Treatment. *American Journal of Orthopsychiatry*, 1975, 45(4).

NOCK K. Matthew, KAZDIN E. Alan, HIRIPÍ Eva and KESSLER C. Ronald, Lifetime Prevalence, Correlates, and Persistence of Oppositional Defiant Disorder: Results from the National Comorbidity Survey Replication, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2007, 48(7).

NOHE Christoph, MICHEL Alexandra and SONNTAG Karlheinz, Family-Work Conflict and Job Performance: A Diary Study of Boundary Conditions and Mechanisms, *Journal of Organizational Behavior*, 2014, 35(3).

OGELMAN Hülya G. ve TOPALOĞLU Ç. Zeynep Çiftçi, 4-5 yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık, Kaygı Düzeyleri ile Anne-Babalarının Ebeveyn Özyeterliği Algısı Arasındaki ilişkilerin incelenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2014, 6(30).

ÖZBEY Saide ve ALİSİNANOĞLU Fatma, Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Problem Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2009, 2(6).

ÖZDEMİR Meryem ve DİLEKMEN Mücahit, Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Duygusal Zekâlarının Anne-Baba Tutumu Akademik Başarı ve Cinsiyet Değişkenleri Açısından İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017, 21(4).



ÖZYÜREK Arzu ve TEZEL Fatma Şahin, 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2005, 25(2).

PALMER H. C. Rohan, BİDWELL L. Cinnamon, HEATH C. Andrew, BRİCK A. Lislie, MADDEN A. F. Pamela and KNOPIK S. Valerie, Effects of Maternal Smoking During Pregnancy on Offspring Externalizing Problems: Contextual Effects in a Sample of Female Twins, Behavior Genetics, 2016, 46(3).

PARDINI A. Dustin and FITE J. Paula, Symptoms of Conduct Disorder, Oppositional Defiant Disorder, Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder, and Callous-Unemotional Traits as Unique Predictors of Psychosocial Maladjustment in Boys: Advancing an Evidence Base for DSM-V, Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 2010, 49(11).

PIOTROWSKI Konrad, How Good It Would Be to Turn Back Time: Adult Attachment and Perfectionism in Mothers and Their Relationships with the Processes of Parental Identity Formation, Psychologica Belgica, 2020, 60(1).

POLANCZYK Guilherme, DE LİMA Maurício Silva, HORTA L. Bernardo, BİEDERMAN Joseph and ROHDE Luis Augusto, The Worldwide Prevalence of ADHD: A Systematic Review and Metaregression Analysis, American Journal of Psychiatry, 2007, 164(6).

RA K. Chaelin, CHO Junhan, STONE D. Matthew, DE LA CERDA Julianne, GOLDENSON I. Nicholas, MORONEY Elizabeth, TUNG Irene, LEE S. STEVE and LEVENTHAL M. Adam, Association of Digital Media Use with Subsequent Symptoms of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Among Adolescents, *Jama*, 2018, 320(3).

RADESKY Jenny, Digital Media and Symptoms of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder in Adolescents, *Jama*, 2018, 320(3).

RODOPMAN ARMAN Ayşe, Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu ve Davranım Bozukluğunda İzlem ve Süreç, Prognostik Faktörler ve Erken Tedavinin Etkisi, Türkiye Klinikleri Child Psychiatry-Special Topics, 2019, 5(1).

RODRÍGUEZ M. Vivian, CORONA Rosalie, BODURTHA N. Joann and Quillin M. John, Family Ties: The Role of Family Context in Family Health History Communication About Cancer, Journal of Health Communication, 2016, 21(3).

ROHNER Ronald P. and BRITNER Preston A., Worldwide Mental Health Correlates of Parental Acceptance-Rejection: Review of Cross-Cultural and Intracultural Evidence, Cross-Cultural Research, 2002, 36(1).

ROMENS E. Sarah, MCDONALD Jennifer, SVAREN John and POLLAK D. Seth, Associations Between Early Life Stress and Gene Methylation in Children, Child Development, 2015, 86(1).

SAYIL Melike, GÜRE Ayşen, UÇANOK Zehra ve PUNGELLO P. Elizabeth, Çalışan ve İlk Kez Anne Olan Kadınların Bebeklerinin Bakımı ve İşe Geri Dönme Süreci: İleriye Dönük Çoklu Etkiler, Türk Psikoloji Dergisi, 2009, 24(64).

SEÇER Zarife, SARI Hakan ve OLCAY Oya, Anne Tutumlarına Göre Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006, 16.

SENTSE Miranda, LINDENBERG Siegwart, OMVLEE Annelies, ORMEL Johan and VEENSTRA Rene, Rejection and Acceptance Across Contexts: Parents and Peers as Risks and Buffers for Early Adolescent Psychopathology, The Trails Study, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 2010, 38(1).

SCHAEFER S. Earl and BELL Q. Richard, Development of a Parental Attitude Research Instrument, *Child Development*, 1958, 29.

SERRA PINHEIRO Maria Antonia, SCHMITZ Marcelo, MATTOS Paulo and SOUZA Isabella, Oppositional Defiant Disorder: A Review of Neurobiological and Environmental Correlates, Comorbidities, Treatment and Prognosis, *Revista Brasileira de Psiquiatria*, 2004, 26(4).

SEVEN Serdal, Ailesel Faktörlerin Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Davranış Problemlerine Etkisi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2007, 13(3).

SEVİNÇ Müzeyyen, Okul Öncesi Eğitim Alan Çocuklarının Annelerinin Okuldan Beklentileri, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2006, 13.

SEZER Özcan, Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2010, 7(1).

STEWART Ja, The Timing of Maternal Work and Time With Children, *ILR Review*, 2010, 64(1).

SÜMER Nebi, GÜNDOĞDU AKTÜRK Elçin ve HELVACI Elif, Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri, *Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. Türk Psikoloji Yazıları*, 2010, 13(25).

SYED E. Sifat and MULLICK Mohammad SI., Clinical Profile and Co-morbidities of Conduct Disorder and Oppositional Defiant Disorder in Bangladesh, *Journal of Bangladesh College of Physicians and Surgeons*, 2020, 38(1).

ŞANLI Deniz ve ÖZTÜRK Candan, Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2012, 32.

ŞENTÜRK Ünal, Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2008, 14(14).

TAHİROĞLU Y. Ayşegül, BAHALI Kayhan, AVCI Ayşe, SEYDAOĞLU Gülşah ve UZEL Mehtap, Ailedeki Disiplin Yöntemleri, Demografik Özellikler ve Çocuklardaki Davranış Sorunları Arasındaki İlişki, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2009, 16(2).

TURĞUT Faruk, Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar, *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 2017, 1(1).

TUZCUOĞLU Necla, CENGİZ Özge ve KÜSMÜŞ Gülşen İlçi, Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Annelerinin İlgili Düzeylerinin Belirlenmesi, *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2020, 4(1).

UÇAR Halit Necmi and VURAL Ayşe Pınar, Irritability and Parenting Styles in Adolescents With Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: A Controlled Study, *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 2018, 56(9).

WATTIS Louise and JAMES Liz, Exploring Order and Disorder: Women’s Experiences Balancing Work and Care, *European Journal of Women's Studies*, 2013, 20(3).

YAPICI Şenay, Türk Toplumunda Aile ve Eğitim İlişkisi, Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2010, 5(4).

YILMAZ Abdullah, BOZKURT Yavuz ve İZCİ Ferit, Kamu Örgütlerinde Çalışan Kadın İşgörenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2008, 9(2).

YILMAZ Mehmet Taki ve KESİCİ Şahin, Anne Baba Tutumları ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 2014, 4(6).

YUSUF Maulida Shanti and SIM Chee Chew, Relationship Between Parenting Satisfaction and Parenting Styles of Working Mothers in A University in Malaysia, Psikolojimedia, Jurnal Psikologi, 2017, 1(2).

## TEZLER

ALTINAY Derya, Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Başa Çıkma Tutumları ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 2012. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

AYDIN Ercan, Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarının Benlik Saygısı ve Psikolojik İyi Oluş İle İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan, 2019. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

ÇAVUŞ BEKCE Fatma Özge, Yıkıcı Davranışlar Gösteren İlkokul Öğrencilerine Yönelik Çözüm Odaklı Yaklaşım Dayalı Grupla Okul Sosyal Hizmet Müdahalesi Etkililiğinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2019. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi)**.

DEMİRTAŞ Kamuran, Annelerin Değerlendirmesine Göre Çocukların Özbakım Becerileri ile Anne Tutumları Arasındaki İlişki, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2001. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

DOĞRU Damla, Algılanan Anne Baba Tutumlarının Eş Seçme Stratejileri ve Evlilik Tutumu ile İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, 2017. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

DURSUN Aylın, Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2010. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi)**.

KABAKLIOĞLU Müge T., Bipolar Bozukluk Tanılı Hastaların Çocuklarında Psikopatoloji, Psikiyatri Anabilim Dalı, Tıp Fakültesi, Ege Üniversitesi, İzmir, 1991, s. 38-40. **(Tıpta Uzmanlık Tezi)**

KILIÇ Elçin, Meslek Seçiminde Ailenin Etkisine Yönelik Bir Araştırma, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 2019. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

KÜÇÜK Şenay A., The Validity of The Turkish Form of The PARI Subscales II, III, IV, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Boğaziçi Üniversitesi, 1987 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

NEBİOĞULLARI Büşra, Çalışan/Çalışmayan Annelerin Ebeveynlik Özyeterlilik Algıları ile 11-13 Yaş Çocuklarının Algıladığı Anne Tutumu ve Benlik Saygısı

Arasındaki İlişki, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 2019. .  
**(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ÖĞRETİR Ayşe Dilek, Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1999.  
**(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ÖZEK Manolya, Çalışan Annelerin İş Stresiyle Başa Çıkma Becerisi ile Tükenmişlik Düzeylerinin Aile Değerlendirmesine ve Çocuklarının Davranışlarına Etkileri, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011.  
**(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ÖZMERMER Nalan, Çalışan Annelerin ve Çalışmayan Annelerin Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Farklılıklarının Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2008. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

SHIELDS Marina Banks, African-American Mothers with Serious and Persistent Mental İllness: Social Support, Parenting Satisfaction and Parenting style, PhD Thesis. Howard University, 2008.

ŞANLI Deniz, Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007.  
**(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ŞENTÜRK Sevinç 5-6 Yaş Çocukların Çalışan ve Çalışmayan Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Bu Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007.  
**( Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

TURAL Şaziye, Annenin Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Sürecindeki Tutumu İle Çocuğun Benlik Düzeyi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2018. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

UYSAL Taciser, İzmir İli Konak Merkez İlçede İlköğretim 1.Sınıf, 2.Sınıf, 3.Sınıf ve 4. Sınıf Öğrencilerinde Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu ve Davranım Bozukluğu Prevalansı, Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi, 2012. **(Tıpta Uzmanlık Tezi).**

YAMAN Betül, Ebeveyn tutumlarının çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki rolü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bölümü, Işık Üniversitesi, İstanbul, 2018. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

YILMAZER Yasemin, Anne Baba Tutumları ile İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, 2007.  
**(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

## İNTERNET KAYNAKLARI

ÇAKMAK Kıvılcım ve KAPLAN Nazan, Çocuk Yetiştirme Tarzları Anne-Baba Tutumları, <https://docplayer.biz.tr/24624415-Cocuk-yetistirme-tarzlari-anne-baba-tutumlari.html> (Erişim Tarihi: 01.03.2020).

Türk Dil Kurumu, Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 05.05.2020).

Türkiye İstatistik Kurumu İnternet Sayfası, İstatistiklerle Kadın,  
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do;jsessionid=MJxYZVrby1dnnzpFwGpVfp1LpTZrz8Dmr04yCnbhvdWtDJnbJ5jH!839904887?id=13458> Erişim Tarihi:(  
08.03.2020).

United Kingdom Office for National Statistics, “More Mothers with Young Children  
Working Full-time”,  
<https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/employmentandemployeetypes/articles/moremotherswithyoungchildrenworkingfulltime/2017-09-26> (Erişim Tarihi: 20.03.2020).

World Health Organization, Evidence for Gender Responsive Actions to Promote  
Mental Health,  
[http://www.euro.who.int/\\_\\_data/assets/pdf\\_file/0017/158102/316637\\_WHO\\_brochure\\_226x226\\_1-mental-health.pdf](http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/158102/316637_WHO_brochure_226x226_1-mental-health.pdf) (Erişim Tarihi:23.03.2020).



## EKLER

### EK-A

#### Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Sayın katılımcı, bu çalışma çalışan ve çalışmayan annelerin okul öncesi kurumda eğitim gören 4-6 yaş çocuklarında yıkıcı davranış bozuklukları görülme farklılığının olup olmadığını ölçmektedir. Ölçeğe yalnızca annelerin katılması önemle rica olunur. Elde dilen veriler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak ve veriler gizli tutulacaktır. Lütfen size yöneltilen durumları dikkatlice okuyun ve kendinize en yakın maddeyi işaretleyin. Bilimsel bir araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

#### 1) CİNSİYETİNİZ

KADIN (X)

ERKEK (X)

#### 2) KAÇ YAŞINDASINIZ?

18-25 (X)

26-35 (X)

36-45 (X)

46 ve üstü (X)

#### 3) MEDENİ DURUMUNUZ NEDİR?

EVLİ (X)

BEKAR (X)

#### 4) ŞU ANKI ÇALIŞMA DURUMUNUZ NEDİR?

ÇALIŞIYORUM (X)

ÇALIŞMIYORUM (X)

#### 5) EĞİTİM DURUMUNUZ NEDİR?

İLKOKUL MEZUNU (X)

ORTAOKUL MEZUNU (X)

LİSE MEZUNU (X)

LİSANS MEZUNU (X)

LİSANSÜSTÜ (X)

**6) KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR?**

1 (X)

2 (X)

3 ve DAHA FAZLA (X)

**7) ÖLÇEKTE PUANLAYACAĞINIZ ÇOCUĞUNUZUN CİNSİYETİ NEDİR?**

KIZ (X)

ERKEK (X)

**8) ÖLÇEKTE PUANLAYACAĞINIZ ÇOCUĞUNUZUN DOĞUM YILI NEDİR?**

2015 (X)

2014 (X)

2013 (X)

2012 (X)

**EK-B****Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)**

		<b>Çok uygun buluyorum</b>	<b>Oldukça uygun buluyorum</b>	<b>Biraz uygun buluyorum</b>	<b>Hiç uygun bulmuyorum</b>
<b>1</b>	Çocuk yorucu veya zor işlerden korunmalıdır.				
<b>2</b>	Anne ve babalar çocuklarını dertlerini anlamaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.				
<b>3</b>	Çocuk boşa geçen dakikaların bir daha geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.				
<b>4</b>	Bir anne, çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.				
<b>5</b>	Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse o kadar iyi tecrübe edilebilir.				
<b>6</b>	Çocuk yetiştirme sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir.				



7	Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken o kadar çok şey vardır ki, zamanını boşa geçirmesi affedilemez.				
8	Babalar, biraz daha şefkatli olsalar anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.				
9	Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biri de anne ya da babanın istediğini yapabilmesi için yeter derecede özgür olmamasıdır.				
10	Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.				
11	Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.				
12	Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük olasılıkla mutlu bir kişi olacaktır.				
13	Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici				

	öyküleri anlatırsa, evdeki düzen daha düzgün daha akıcı olur.				
14	Çocuğun en gizli düşüncelerini bilmek, bir annenin görevidir.				
15	Anne babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler.				
16	Bütün genç anneler, bebek bakımında beceriksiz olacaklarından korkarlar.				
17	Eğer bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalırsa, hangi anne olursa olsun sonunda çocuklar sinirine dokunur.				
18	Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, biraz daha kendileri çocuklarına uymalıdır.				
19	Eğer anneler dileklerinin kabul olacağını bilselerdi, babalarının daha				

	anlayışlı olmalarını dilerdi.				
20	Bir çocuğa ne olursa olsun dövüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.				
21	Çocuklar bencil olduklarında, hep bir şeyler istediklerinde, annenin tepesinin artması çok normaldir.				
22	Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorsa, bunu anne babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.				
23	Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.				
24	Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.				
25	Küçük bir çocuk cinsiyet konusunda sakınmalıdır.				
26	Bir annenin çocuğun hayatı hakkında her şeyi bilmesi hakkıdır. Çünkü çocuğu onun bir parçasıdır.				

27	Uyanık bir anne-baba çocuğun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.				
28	Çocuklar, anne babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler.				
29	Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilirse büsbütün şikayetçi olurlar.				
30	Sert terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.				
31	Genç bir kadın henüz gençken yapmak istediği pek çok şey olduğu için, anne olunca kendisini tutuklanmış duygusuna kaptırır.				
32	Anneler çocukları için hemen hemen tüm eğlencelerini feda ederler.				
33	Babalar daha az bencil olsalar kendilerine düşen görevi yaparlardı.				
34	İyi bir anne çocuğunu ufak tefek				

	güçlüklerinden korumalıdır.				
35	Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.				
36	Çocuklar hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.				
37	Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne babaya uymalarını istemek doğru değildir.				
38	Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu inciteceklerinden korkarlar.				
39	Bir çocuğa başı derde girdiğinde dövüşmek yerine büyüklere başvurması öğretilmelidir.				
40	Anne baba arasındaki bazı konular hafif bir tartışma ile çözümlenemezler.				
41	Ev bakımı ve idaresinde en kötü şeylerden biri de, kişinin kendi evinde				

	tutuklanmış gibi hissetmesidir.				
42	Hiçbir kadının yeni doğmuş bir bebeğe tek başına beklenmemelidir.				
43	Oğlan ve kız çocuklarının birbirlerini soyunurken görmemeleri gerekir.				
44	Çocukların sorunlarına eğilirsenez sizi oyalamak için birçok masal uydururlar.				
45	Eğer anne babalar çocukları ile şakalaşp beraber eğlenirse, çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha çok yönelirler.				
46	Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.				
47	Bir çocuk önünde sonunda anne babasınınkinden daha üstün bir akıla sahip olamayacağını öğrenir.				
48	Eğer bir anne çocuklarını iyi				

	yetiřtirmiyorsa belki de bu, babanın evde kendine dūřen görevi iyi yapmamasından ileri geliyordur.				
49	Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan daha kötü bir Şey olamaz.				
50	Bir ocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir Şekilde hoşgörüyle karşılanamaz.				
51	Anne babalar çocuklarına hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir Şeyler yapmaları ve boşa zaman geçirmemeleri gerektiğini ğretmelidirler.				
52	Akıllı bir kadın yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonra yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.				
53	Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması lazımdır.				
54	Kendi haklarına sahip olabilmesi için, bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.				

55	Bütün zamanını çocuklarıyla geçirmek, bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusunu verir.				
56	Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.				
57	Anne babalar çocuklarını kendi kendilerine oluşturdukları güveni sarsabilecek bütün güç işlerinden sakınmalıdırlar.				
58	Çocuklar aslında sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.				
59	Çocukların toplantılarıyla, kız erkek arkadaşlıklarıyla ve eğlenceleriyle ilgilenen anne babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.				
60	Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.				



**EK-C****Ercan Okul Öncesi Yıkıcı Davranış Bozuklukları Değerlendirme Ölçeği(OÖYD)**

		YOK	BİRAZ	ÇOK	FAZLA
1	Çocuğunuzun iki yaşına gelene kadar diğer çocuklardan daha fazla ağlayan, mızızızlanan, uyuması, yemesi, söz dinlemesi güç olan bir çocuk muydu?				
2	Çocuğunuz iki yaşına gelene kadar diğer çocuklardan daha fazla hareketli miydi?				
3	Çocuğunuz 2-5 yaşları arasında diğer çocuklardan daha fazla hareketli miydi?				
4	Çocuğunuz 4-5 yaşlarındayken bir misafiriğe gittiğinizde veya eve bir misafir kabul edildiğinde hareketliliği veya yaramazlığı nedeniyle çok sorun yaşar mıydınız ?				
5	Okul öncesi dönemde akranlarıyla karşılaştırıldığında, çocuğunuzun daha sık olarak düşmesi ve				

	yaralanması olur muydu?				
6	Çocuğunuz okul öncesi dönemde, akranlarıyla karşılaştırıldığında, arkadaşlarıyla oyun oynamada daha sık uyumsuzluk gösterir miydi? (oyunları bozması, sık kavga çıkarması gibi özellikler var mıydı?)				
7	Çocuğunuz okul öncesi dönemde, bıçakla, ateşle oynama, yüksek yerlere tırmanma, yüksek yerlerden atlama gibi tehlikeli işlere korkmadan girer miydi?				
8	Çocuğunuzun okul öncesi dönemden başlayarak, akranlarıyla karşılaştırıldığında istediklerini yaptırmak için aşırı ısrarcılığı ve tutturması olur muydu ?				
9	Kreş ve anasınıfındaki çalışanlara göre (eğer kreş ve anasınıfına devam etmediyse çevredekiler, akrabalar, komşular				

	vs.) hareketliliği var mıydı?				
--	-------------------------------	--	--	--	--



EK-D

## Etik Kurul Karar Örneği



T.C.  
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ  
Etik Kurul Başkanlığı

### ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ : 25.10.2019  
TOPLANTI SAYISI : 2019-18

**KARAR NO:2019-18-4:** Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gamze AKDENİZ'in "Çalışan Annelerin Okul Öncesi Çocuklarında Anne Tutumlarının Yıkıcı davranışlar Üzerine Etkisinin İncelenmesi" konulu tezi hakkında yapacağı anket çalışmasının, etik kurallara uygun olup olmadığını tespit etmek üzere, Etik Kurulumuzun 30.05.2019 tarih ve 2019-14 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan bilimsel araştırmanın etik kurallara uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof.Dr.Nuri KURUOĞLU  
Rektör Yardımcısı

ASLI GIBİDİR

ASLI GIBİDİR  
Anı ÇETİN  
Sosyal Bilimler  
Enstitüsü Sekreteri